

Na 9. května

*Cha cha cha cha
Che che che che
Cho cho cho cho
Chu chu chu chu
Cha cha cha cha*

Antonie Placáková, 1. třída

Kurwa konghwaguk

Vážení čtenáři,

i když to vypadalo, že už nevyjdeme, jsme zase tu, což je dobrá i špatná zpráva: něco psát... MK nám po neuvěřitelných 23 letech, co vycházíme, nedalo tento rok ani korunu, načež jsme jim napsali dopis, že to je jako za normalisace, kdy byly likvidovány časopisy, které měly tvář, na prvním místě Tvář. Oni odepsali, že jsme je urazili, ale že nám tedy dají půlku – má se člověk smát nebo plakat?

Mezitím se udála hora pitomostí, na které chtěl člověk reagovat, ale už je – naštěstí – odvál čas. Teď tedy 70. výročí konce 2. sv. války. K tomu jsme udělali rozhovor s historikem Vitem Smetanou, abychom si ujasnili, jak to tedy vlastně v tom roce 1945 bylo, kdo, koho osvobodil, nebo snad podvedl? Že by prezidenta Beneše?

Josef Mlejnek na straně tři přílohy nabízí jiný příběh z války, než je ten, který se demonstruje 9. května na Rudém náměstí. Kremelsko propagandistickou parádu konfrontuje na straně šest Václav Mežřícký s pracemi předního britského novináře Edwarda Lucase o Rusku a vychází mu z toho opříčníci Vladimíra Sorokina – jakpakbyme!

Na straně 4 se spolužačka Marie Kopecká zamýšlí nad francouzskou školou, kde mají být povinné dějiny a kultura islámu, koloniální politika a otrokářství, zatímco na zvažení učitele je evropský středověk, reformace či humanismus... Francie se svou racionální demencí, která je cela iracionální, nám byla ze západních zemí myšlenkově vždy nejbliž.

To ví i Marie Le Pen, která zavítala do Prahy, protože zde zřejmě čuje jednu z bran k novodobému Římu, byzantinské Moskvě, ke které s naděží vzhlíží všichni evropští pravičáci i levičáci, fašouni a komunisti, kteří se všichni dohromady spolu s Kremlem modlí: jen aby bylo hůř – sedmdesát let evropského míru a prosperity, kdo to má, probůh, vydržet? K tom viz Pěpa, taky Mlejnek, na straně 3.

V příloze jsme pro vás připravili rozhovor s Tomášem Halešem, detto Korotem, který vystudoval Akademii a šel rovnou do kotelny, dělal pak nosy a zobáky na Kunsthistorickém muzeu ve Vídni, aby si nakonec obstaral atelier v pražských Elektrických podnících a začal ve svých takřka šedesáti letech malovat jeden obraz za druhým, které mají jedinou vadu – jsou tak veliký, že se do bytu smrtelnika nevejdou.

Na straně sedm se podívejte na jihokorejskou literaturu, kterou nám nabízí nakladatelství Argo, o stranu dál je fotostrana našeho japonského dopisovatele Petra Horčíčky a zakončit to můžete třeba rozhovorem s Janou Nováka s Johnem Bokerem, šílence s šílencem.

Přístě se sejeme, pokud z hrobu nevstane Ivan Hrozný, v červnu tohoto roku, což bude (před prázdninami) naposled.

BABYLON

Číslo 1 / ROČNÍK XXIV • STUDENTSKÝ LIST PRO SENIORY • 15.- Kč na akademické půdě zdarma • 13. květen 2015

■ Tomáš Haleš, bez názvu

Zločinecké album

Na tomto místě jsme na Tři krále, rok, co rok, po dlouhá léta vyhlášovali tzv. státoprávní ohrazení. Věci ovšem mezitím došly tak daleko, že dnes už není proti čemu se ohrazovat – vážnost prezidentské funkce nemůže být nižší, klesla na nulu, tuhle zemi reprezentuje namazaný krteček. Jak se k něčemu takovému vztahovat?

Zeman je ovšem zdejší prezidentská tradice, ke které nepatřil jen TGM, jehož osobnost se utvářela za staré monarchie a Masaryk tudíž věděl, co znamená reprezentovat stát a důstojně ba majestátně se choval. Jeho o generaci mladší následovník Edvard Beneš byl už pouhý úřednický typ, který svým nevalným charakterem nestačil na problémy, které před něj doba kladla.

A pak už to šlo jenom z kopce. Jakékoli myslitelné kulturnosti v této zemi zatli tipec karlínské kluci. Primitivnost, hulvátsví, obhroublost, perversní způsob myšlení... Svět lumpenproletáře, který cítí zadostiučnění z každé špatnosti, se stal normou.

Portréty českých prezidentů, které strašily školní děti ve třídách od roku 1948, jako kdyby byly vzaty ze zločineckého alba policejního ředitelství: alkoholik, syfilitik, vrah, zloděj, blbec, zbabělec, pokrytec, komplexovaný slovenský národovec... Co ze školních dětí mohlo vyrůst, když jim byly po desetiletí před-

kládány tyto zločinecké vzory? A tak Češi dodnes volí podle zažitého mustru.

Nadějný rok 1989 v pohledu na reprezentaci této země mnoho nezměnil. Václav Havel, stejně jako kdysi TGM, se ukázal jako výjimka, kterou umožnila euforičnost doby po roce 1989. Jakmile se situace „znormalizovala“ a ideály sametové revoluce vyvanuly, vrátily se věci okamžitě do Hnusákem a spol. vyježděných kolejí.

Po VH nastoupil Václav Klaus, kterého při každém jeho slově člověk úplně vidí, jak zálibně čichá ke svým exkrementům. Koprofila v železně logice tuzemské prezidentské tradice vystřídal další psychopat, tedy osoba postrádající jakoukoli empatii, sociální, kulturní či jiné citění. Miloš Zeman obsesivně už několik měsíců ve svých projevech k veřejnosti, a ve vánočního projevu zase, pořád dokola označuje jednu ruskou punkovou dívčí kapelu za pornografii.

Vi, o čem mluví. Pornografie je byznys, který profituje z prodeje něčeho, co ve skutečnosti nelze prodat ani koupit – je to soukromý obchod se šizením. To přesně dělá Zeman ve funkci prezidenta. Miloš Zeman je vrchní český pornograf, který z Hradu udělal centrum tuzemské pornografie, která předstírá, že chce ukojit potřeby dolních deseti milionů, vytváří falešnou realitu, jejímž účelem je přispět k obohacení několika s

CENESEX a kreativní disent

Minulou sobotu (9. května) v Havaně demonstrovali homosexuálové za svá práva. Akci svolala Mariela Castrová, dcera prezidenta Raúla Castra a Vilmy Espínové, svého času předsedkyně Sva- zu kubánských žen. Reinaldo Arenas by se v hrobě obracel. Mariela Castrová totiž není žádná rebelka typu Fidelovy dcery Naty Revueltové, která emigrovala a do konce života nešetřila kritikou na Stranu a vládu. Mariela Castrová je jedna z nejbizarnějších postav dnešní Kuby. Zarytá odpůrkyně parlamentních voleb, demokracie a velká bojovnice za práva sexuálních menšin – to není z pohledu moderního Evropana něco zas tak nepochopitelného, chtělo by se říct. Jenže Mariela Castrová a její Institut sexuální osvěty (CENESEX) je jen další kouřovou clonou Raúlova režimu, a její boj za práva sexuálních menšin na Kubě je dalším mazaným a velmi kreativním politickým tahem. „Vždyť oni tam demonstřují za to samé, jako ti mladí v Berlíně, to v Rusku, tam by jim dali,“ řeknou si v EU.

Když se lidskoprávní aktivistka Yoani Sánchezová na jedné konferenci o právech homosexuálů zeptala Mariely Castrové, jestli by neměla být práva sexuálních menšin vykládána a aplikována v celém kontextu lidských práv včetně práv politických, Mariela dostala hysterický záchvat: ona se přece tak snaží a nakonec se dočká jen nevděku! Historik Abel Sierra Madero si dokonce dovolil připomenout, že Mariela Castrová slíbila před třemi lety zveřejnit studii, která odpoví na otázku, zda byli v šedesátých letech homosexuálové jako „odpad revoluce“ mučeni v náprav-

ných táborech UMAP s poetickými názvy jako „Hrdiný Vietnam“, „Mučedníci ze Zátoky sviní“ etc., které zřizoval její otec, o čemž byly již popsány stohy papíru a vydána svědectví. A v CENEXu dosud nic nevyšlo – nejprve je potřeba demonstrovat. Mariela dokonce patří k tahounům mediální ofenzivy jejího otce, která má ukázat Kubu veselou, multikulturní a tolerantní. Fotky z demonstrací homosexuálů v čele s Marielou z Havany jsou jak z nějaké hodně cynické reklamní agentury – jaké další duševní perverze jsou ještě Raúl Castro a jeho klan schopni?

Dobrá a špatná zpráva zároveň: Danilo Maldonado alias El Sexto, který v Havaně maluje sprejem graffiti, dostal v polovině dubna cenu Václava Havla, kterou se svolením Dagmar Havlové uděluje americká nadace Human Rights Foundation. Špatná zpráva: Danilo uspořádal vloni v prosinci happening se dvěma živými prasaty, z nichž jedno se jmenovalo Fidel a druhé Raúl, a od té doby sedí v kriminále. Doufejme, že ho brzy pustí.

Ocenění HRF, které dostal, se jmenuje Mezinárodní cena Václava Havla pro kreativní disent. To zní také dost praštěně, už i disent musí být kreativní. Nestačí, jak jsou kreativní Raúl a jeho povedená dcera? Kreativita začíná být odporně páchnoucím sprostým slovem... obecně... všude...

-dk-

Babylon graficky doprovází reprodukce prací Tomáše Haleše řečeného Corot

Hradem spřízněných kapitánů pornoprůmyslu, ať už ho nazýváme Lukolil nebo rovnou Kreml.

Představa, že lidová volba, při které hrají prim lži a podrazy, je schopna zajistit důstojnou reprezentaci a tím i naši vlastní důstojnost, je stejně pošelilá jako názor, že čest je možno si koupit na trhu. Je to představa veskrze pornografická: škytajícího ovaru, v jedné ruce se skleničkou, v druhé se zapáleným cigárem, který v sebereklamě na hradní pornoprůmysl zdůrazňuje: Kunda sem, kunda tam.

Po desetiletích prezidentské ostudy chceme konečně na Hradě profesionála, který je k reprezentaci této země a národa vychováván a připravován od dětství, prošel různými školami, institucemi a povoláními, který ví, že moudrý z nebe nespadá, že mlčeti je zlato, který ví, jak se má chovat na veřejnosti, jak se má oblékat, jak se tvářit, jak má podat ruku a netrousit přitom nezapné rádobyvtipné poznámky, který ví, do které země jet a do které ne, koho na Pražský hrad pozvat a koho ne, nebo koho o státním svátku vyznamenat. Držme se Otce vlasti Karla IV. a Otce národa Františka Palackého, dobré staročeské politiky a obnovme staroslavné země Koruny české jako parlamentní monarchii. Chceme krále nebo raději královnu. Prezidenta už nikdy víc!

Prosloveno na závěr pochodu ZA MONARCHII na Pražském hradě a neděli před Třemi králi léta Páně 2015

Ochablé podvolení se jako terminus technicus

Rozhovor Babylonu s historikem Vitem Smetanou o roku 1945 etc.

Sedmdesáté výročí konce druhé světové války jakoby zaktualizovalo agrese Moskv- y proti sousední Ukrajině. Co byl rok 1945 za datum, co to znamenalo pro Evropu, pro nás samotné?

Rok 1945 je z evropského i celosvětového hlediska jistě rokem zlomovým. Celá jedna vize jak přetvořit Evropu a konec konců svět, se zaplat pánbůh zhroutil. V tomto ohledu je to nepochybně velký zlom. Když se ovšem na rok 1945 podíváme z československého hlediska, tak je to otázka, zda ta změna byla tak pronikavá, zda trendy, které byly nastartovány už v období bezprostředně po Mnichovu, nepřežily pád nacismu. Mám na mysli omezení demokracie ve jménu pomyslné národní jednoty či pomyslné sociální soudružnosti, jimž mají být obětovány blaho a soukromé zájmy jednotlivců či určitých skupin lidí. Taková ta snaha prosadit „vyšší ideje“ na úkor „idejí obyčejných“, založených na každodenních mezilidských vztazích konkrétních lidí. Hodnoty liberální demokracie jako kdyby se staly minulostí s Mnichovem a s desilusí, kterou přinesl. S tím se pak pojí otázky zá-

sadní povahy po fungování hospodářského a sociálního systému, které nastolily roky krize. Okupaci a rok 1945 k únoru 1948, kdy je tato změna definitivně prosazena. Takže v tomto smyslu bych za přelom neviděl rok 1945, ale přelomové bylo celé to období let 1938 až 1948.

Je rok 1945 konec totality, která sice přišla zvenku, ale umetla cestu totalitě, která přišla zevnitř?

Do určité míry ano, ale na druhou stranu je třeba mít také na paměti, že k etablování té druhé totality podstatným způsobem přispěla skutečnost, že většinu území Československa osvobodila Rudá armáda a domácí komunisté byli poslušnou sekci nadnárodní komunistické internacionály řízené z Moskvy, která sice byla v roce 1943 zrušena, ale byla převedena do oddělení mezinárodních informací ÚV VKS(b) a ještě vlastně víc připoutána k moskevskému vedení.

Na vnější okolnosti se ovšem vždy Češi odvolávají, když se stane průšvih. Jak to bylo s tím, že nás Západ nechal po roce 1945 na holičkách, respektive pře-

nechal nás Rusům?

To je jistě absolutní alibismus. Američani a Britové prosadí v Jaltě Deklaraci o osvobozené Evropě, která je jedna z hlavních výstupů Jaltské konference a slibuje všem osvobozeným zemím možnost si svobodně zvolit formu vlády, a to s trojstrannou pomocí velmocí. Když Sověti tento návrh dostanou, Molotov říká: tohle asi nechceme, a Stalin na to, ať se nebojí, že o tom budou rozhodovat ty vlády, jejichž armády budou na daném území. „Všechno je to věc korelace sil.“ Korelace sil – to je Stalinovo téma.

Když pak Sověti ostentativně neplní jaltské závazky zejména svým postupem v Polsku, které bylo velké téma, tak to způsobí jednu z těch velkých krizí v březnu a v dubnu, takže se mluví o tzv. jaltské kocovině, kdy si Roosevelt uvědomí, že ho Stalin podvádí, a to natolik, že podle svědectví začne mlátit pěstí do operadla svého invalidního vozíku s výrazy: „Ave-rell má pravdu, Stalinovi se nedá věřit!“ Myslím tím Harrimana, amerického velvyslance v Moskvě, který byl nejprve v roce 1943 Stalinem okouzlen, ale postupně po-

znával, co je zač, a byl stále kritičtější.

Roosevelt pak ale krátce na to umírá. Přichází Truman, který se teprve začíná orientovat v mezinárodní politice a ve strategických otázkách respektuje vůli vrchního spojeneckého velitele Eisenhowera, kam bude americká armáda postupovat, a nedává mu žádné politické pokyny. Truman ale zraje a později se chová vůči Sovětům rázně a z dnešního pohledu si myslím, že je to opravdu asi jeden z nejlepších amerických prezidentů přesto, že byl všemi podceňován. Na začátku ale nebyl „in“ a nedal Eisenhowerovi žádný befe, ať pokračuje do Prahy, protože je to důležité. Byl to ovšem britský premiér Churchill, kdo osobně naléhal na Eisenhowera, ať Američané osvobodí Prahu a dvakrát v tomto smyslu poslal telegram Trumanovi, rovněž Churchillův ministr zahraničí Anthony Eden intervenuje u State Department, stejně tak britští náčelníci štábů v onom kombinovaném spojeneckém sboru náčelníků štábů. Britové v tom skutečně udělají maximum. Americký State Department je taky pro, ale vše se vlastně rozhoduje mezi americkými armádními

veliteli Eisenhowerem a Marshallem, který píše Eisenhowerovi: osobně bych – bez přihlídnutí k strategickým záležitostem – byl proti tomu hazardovat s americkými životy pro čistě politické účely.

Takže když máme někdy pocit, že nás Západ čistě ze sobeckých politických důvodů odepсал, tak je to přesně naopak: Byli to nejvyšší američtí vojenscí velitelé, kteří při plánování svých strategických operací nebyli ochotni brát politické záležitosti do úvahy.

Co se týká pomoci, musí k tomu být vždy dvě strany. Říkáte, že především Britové v tom dělali maximum, ale sami Češi pro to neudělali nic – ba spíše naopak.

Ano, Beneš sice v kruhu svých nejbližších pronesl, jak si oddechl, že se Američané při osvobozování dostanou do západních Čech, ale sám v tom, aby Američané došli až do Prahy, skutečně nic nepodnikl. Fierlinger, premiér, ale v podstatě agent Moskv- y, to se nedá jinak říct, chodí v Košicích za sovětským velvyslancem Zorinem a říká: hlavně aby Prahu neosvobodili Američani! Ani Ripka v Londýně nenaléhá oficiálně jménem čs. vlády a podle mě nic neudělá ani Masaryk na zakládající konferenci OSN v San Franciscu – to se někdy píše, že intervenoval, ale netuším kdy a u koho. A koneckonců i domácí Česká národní rada se k tomu staví – vzhledem k dominantní po-

pokračování na straně 5

United Islands of Prague 18-20.6.

Přes 150 koncertů zdarma v srdci města!

unitedislands.cz

Hlavní partneři

PRAGUE

EXCELENT

Generální mediální partner

Česká televize

Mediální partneři

MOUČKA

BEAT

Český rozhlas

REFLEX

PRAGUE

Vážení čtenáři,

máte dost tuctových provozoven, stále dokola stejně blbých barů, kde je přirážka za nudu a unylost? Navštivte pohostinné zařízení nad něž není

U Budyho!

provozuje redakce Babylonu

RUM ZA DVACET, CHLEBA SE ŠKVARKAMA ZA DESET

Adresa - bez adresy: Libeňský ostrov, dále k doptání, www.facebook.com/ubudyho

RR

velký večer revolver revue na hlamovce, 4. 6. 2015, 19 h

uvedení nových knih
j. h. krchovského a petra placáka
autorská čtení
krch-off band / andrzej polansky
wtf emil langman / sketa syn

Zatímco recenzentům / Křemlova ul. 10, Praha 1 - Smíchov / vstup 10 Kč / www.rezervace.cz

Paměť a dějiny 1/2015

Underground. Magické slovo, jež označuje podzemní kulturní a společenské aktivity v socialistickém Československu, je tématem nového čísla revue Paměť a dějiny. Jaký byl život československých „mániček“? Co všechno musely obětovat pro svou vnitřní svobodu? Jakým způsobem bojovaly s represivními složkami režimu? Jakých vítězství dosahovaly a jak se stavěly ke svým porážkám?

Alespoň částečně se tyto otázky snaží zodpovědět nové číslo revue Paměť a dějiny. Martin Machovec a Mirek Vodrážka se pokouší o definici undergroundu, Ladislav Kudrna a František Stárek Čuňas připomínají policejní zásah v Rudolfově v roce 1974. Další studie a články se zabývají například hudebním undergroundem 80. let, životem hippies na Ostravsku nebo Originálním videojournalem. Číslo obsahuje také rozhovory s Mejlou Hlavsou a Ivanem Hartelem a mnoho dalšího.

Asistence o.s.
při Jedličkově ústavu a školách v Praze

Nabízíme možnost spolupráce při pomoci studentům a absolventům Jedličkova ústavu a škol. Jedná se o přípravu do školy, učení se cizím jazykům, doprovody na různorodé volnočasové aktivity, přípravu na přijímací i jiné zkoušky.

s člověkem s tělesným a kombinovaným postižením hledáme jeho vlastní cestu, jak se zapojit v běžném životě.

www.asistence.org

Více informací rád poskytne koordinátor dobrovolníků Erik Čípera erik@asistence.org, tel.: 739 006 382

LA CASA BLÚ

...tvoje španělská vesnice...
www.lacasablú.cz

100% nekuřácká

Polední menu s polévkou

106 Kč

Happy Hours do 17:30h

čaj / presso / pivo

25 Kč

40 Kč

Svačák

Chlébské víno 0,25l

52 Kč

Galerie Julio Cortázar
v La Casa Blú

Kozí 15, Praha 1
tel.: 224 818 270, 723 446 002
Po - Pá od 11:00h,
So od 12:00h, Ne od 14:00h.

SOS NEPÁL

Pomozte jakoukoli částkou na účet
54333345/0300

nebo pomocí SMS ve tvaru
DMS NEPAL na číslo 87777
Cena jedné SMS je 30 Kč. Příjemce pomoci obdrží 28,50 Kč.

VAŠE POMOC

► 200 Kč Jídlo pro jednu rodinu na deset dní
► 500 Kč Matrace a deka

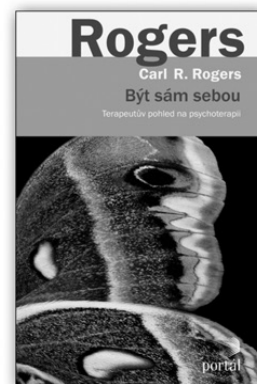
Zajímá vás, jak pomůže Váš dar, a chcete si ho odečíst z daní?
Přihlaste se na clovekvtsni.cz/dane.

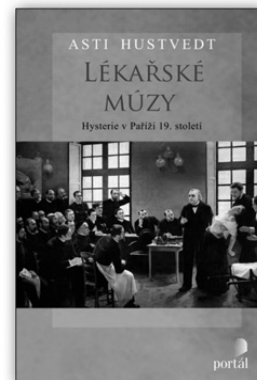
www.clovekvtsni.cz

REUTERS/Navesh Chitraka

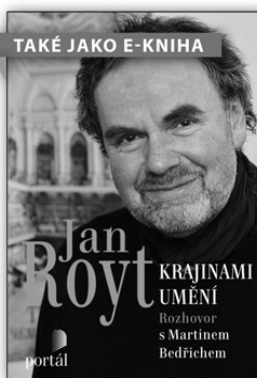
Knihy, které mají duši

brož., 448 s., 599 Kč

brož., 344 s., 479 Kč

brož., 192 s., 289 Kč

KNIHKUPECTVÍ PORTÁL:

Praha 1, Jindřišská 30
Praha 8, Klapkova 2

obchod.portal.cz

Knihy, které mají duši
portál 25
1990-2015

Putin, Le Penová a Palacký

Konflikt na Ukrajině a rostoucí mocenské ambice Ruska mají řadu vnějších projevů. Pozornost samozřejmě nejvíce vyvolávají střelba, popřípadě přehlídky, manévry či průjezdy různých kolon, z jedné strany amerických oborných transportérů, ze strany druhé pokusy Putinových Nočních vlků prokousat se nějak až do Berlína. Stejně ba mnohem více důležitější mohou být dlouhodobější politické proudy a tendence.

Počátkem května zavítala do Prahy před-
sedkyně francouzské Národní fronty (NF)
Marine Le Penová, jež má doma nakročeno
k zisku prezidentského úřadu. Ví, že kvůli
tomu musí nasadit umírněnější tón (žád-
ný otevřený rasismus či antisemitismus),
a když jí tuto snahurazil vlastní otec a zakla-
datel strany Jean-Marie Le Pen, neváhala
ho z partaje vypokynout – inu, když jde o
moc, musí jít otec stranou, i když s tím je
možná Niccolò Machiavelli nedsouhlasil.

V Praze francouzská nacionalistka promluvila na parlamentní půdě, na konfe-

enci nazvané „Evropský mír a prosperita pro Evropské unii“, kterou pořádala neparlamentní Občanská konzervativní strana (OKS) a poslanec Radim Fiala, zvolený za Okamurův Úsvit, byl z něho čerstvě vystoupil. Tomio Okamura, poté, co ho nedávno, možná i za úsvitu, z jeho portajky vykopli jeho vlastní úsvitáři, poněvadž si sám pro sebe hamounil partajní kasu, teď s Fialou založil nové hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD). No a hned se hledějí ukázat s Le Penovou.

Le Penová v Praze Evropskou unii verbálně pěkně profackovala: *Evropská unie je projekt, který je nebezpečný a utopistický, kteří byli umučeni, a to bez našeho souhlasu a proti našemu vůli, a změnil myšlenku evropské spolupráce v byrokratický zby sen federalistického charakteru uprostřed globalizace, který je naprosto protikladem liberalismu*. EU označila za „monstrózní kreaturu“, za „šilenství“ a za „hrobu ku našich nadějí“. EU podle Le Penové dusí ekonomiku a nedokáže obyvatele Evropy chránit před islámským teroremism.

Předsedkyně NF proto vyzvala k vytvoření Evropy založené na spolupráci svobodných národů. Není divu, že večer před tím zašla na pivo s Václavem Klausem, jenž již dlouho říká v podstatě to samé.

Nicméně Le Penová mohla mít k návštěvě Prahy i jeden praktický důvod – První česko-ruskou banku, která francouzské Národní frontě nedávno poskytla úvěr (asi čtvrt miliardy korun). Banka sídlí v Rusku, ale její rodokmen má kořeny u nás, a její česká dceřiná společnost nesoucí název Evropsko-ruská banka může mít ve financování NF údajně jistou roli. Tento motiv návštěvy Le Penové neprekvapivě odmítla, leč i tak, úvěr neúvěr, platí, že se francouzské nacionalistické dlouhodobě těší ruské podpoře.

A jak by ne. Obě světové války vedly hlavně k marginalizaci Evropy v globální politice. Zhruba před sto lety, před první světovou válkou, vrcholilo období, kdy evropské mocnosti kořistnický budovaly vlastní globální koloniální říše, okolo ro-

ku 1970 byly už všechny de facto scvrknuté na svá původní kontinentální jádra, jež sovětská komunistická hydra nepozřela jen díky USA. EU vyjadřovala a vyjadřuje snahu tuto dějinnou depresi zvrátit, vytvořit alespoň jednu celoevropskou velmoc, chybl-li na víc síly.

Ale síly možná nejsou ani na tu jednu. Což je dost divné zjištění. Nikoliv však pro Putina. Evropa „svobodných národů“ je přesně to, co Putin potřebuje: svobodné národy si totiž dřív nebo později vjedou do vlasů a Rusko si díky tomu pohodlně rozšíří svou sféru vlivu. Islámská fundamentalisté ostatně rovněž.

Marine Le Penovou asi nejde považovat za ruskou agentku, její hnůtí má silné vnitřní příčiny existence a růstu. Nicméně Rusko bude tuto květinu rádo zalévat. A rádo přileje i Angličanům (Britům). Po vítězství konzervativců ve volbách se v Británii nepozději v roce 2017 uskuteční referendum o setrvání v EU – šlo o kletební sľeb leadera konzervativců Davida Camerona.

Británie a Rusko mají ledacos společné. Velká Británie je už dost dlouho jen malou Británií, doba, kdy vládla světu, je dávno ta tam. Nostalgii po zaslých časech velmocenské suverenity však mnozí obyvatelé britských ostrovů jistě pociťují. To Rusové

jsou po obnově velmocenského postavení doslova celí žhaví. Ale jestli referendum dopadne pro vystoupení VB z EU, nahrají tak Britové Rusům vlastní pitomostí.

Evropská unie určitě není dokonalá útvar. Ostatně, kdyby si Marine Le Penová či Václav Klaus propláchlí Lsa a pronesli to, co říkají, s použitím poněkud jemnějšího výraziva, dala by se většina z jejich kritiků na bruselskou adresu i podepsat. Problém však spočívá v tom, že Evropa svobodných národů je z geopolitického hlediska kolosální hloupost. Devatenácté století dávno skončilo, žádný západoevropský stát nyní nemůže být sám o sobě mocností. Zato řada jiných států ano – Rusko, Čína, Indie, Pákistán, Turecko... a v seznamu by se dalo pokračovat.

Současnou situaci a její výzvy lze proto stručně shrnout parafrází (mírnou úpravou) Františka Palackého: Kdyby Evropské unie a Severoatlantické aliance nebylo, musili bychom v zájmu Evropy, ba humanity samé přičinili se co nejdříve, aby se utvořily. Neboť, „pomyslete si“ Evropu rozdělenou na množství republik a republiček, – jaký to milý základ k universální ruské monarchii!

Josef Mlejnek jr.

Lépe jsme to neuměli

V noci z 12 na 13. června 2013 došlo k největšímu policejnímu zásahu proti vládním institucím v dějinách ČR. Třebáže to jaksí není současnou agendou a tudíž se o tom ani nepíše, stal se také největší blamáží padající společnosti vahou na státní zastupitelství a policii ČR. Tzv. kauza Nagyrová se dnes nejčastěji označuje za policejní puč, protože je to jediné označení, které ze všech možných celé monstrakci dává nějaký smysl.

Logicky. Šéf specializovaného policejního útvaru Robert Šlachta sliboval krátce po zásahu do dvou měsíců obvinění ze závažných hospodářských zločinů a důkazy o prorůstání organizovaného zločinu do srdce exekutivní moci. Možná si někdo ještě vzpomene na příslib jakýchsi závažných korupčních kauz podložených kily zabaveného zlata, miliony v hotovosti a třemi expozicemi ve vazbě. Zlato a miliony se vrátili svým majitelům, expozici byli odškodněni za nezákonné stíhání a držení ve vazbě. Což je na jednu stranu škoda. Kdyby bylo shledáno zákoným, těšil bych se na důkazní břemeno žalující strany a expozici by tak mohli být očistiť v řádném soudním procesu. Nicméně místo dvou měsíců tomu budou dva roky, předložení slibovaných obvinění nikde a celý spektakulární zásah mají alespoň v očích veřejnosti ospravedlnit přepsy rajcovních nahrávek tehdejšího premiéra a šéfky jeho kabinetu „zahadné“ uniklé z policejních spisů. Unikly z českých policejních odposlechů se stávají již téměř evropským evergreenem. Kdybychom byli v samurajském Japonsku, vrchní státní zástupce Ištvan s Šlachtou by už dávno spáchali rituální sebevraždu.

Samurajská čest se ale v Česku nenosí, ani ta stavovská. Fakt, že jsou dosud živi a zdraví na svých místech, svědčí o něčem jiném. Mohly byt jen nastrčenými figurami, které dobře sehrály svůj dosud nevyzkoušený part. Part sesazení vlády orgány činnými v trestním řízení. Počátek úřadování prvního prezidenta vzrůstajícího z přímé volby do celé kauzy může zapadat jen náhodně. Zodpovědnost padá v první řadě na Nejvyšší státní zastupitelství v čele s Pavlem Zemanem, které věc přikázalo místně nepříslušnému Vrchnímu státnímu zastupitelství do Olomouce. Nikdo jiný tak učinit nemohl. Lze-li proto ještě nalézt nějaké pochopení kvůli jakýmsi podezřením, žádné pochopení nelze pro naprosté selhání dozorové funkce a skutečnost, že celou akci vez čas nezastavilo. Obvinění, která se opírají o spekulace a vykonstruované vazby, rozhodně nejsou hodná práce Vrchního státního zastupitelství, natož jeho dozorového orgánu. Nutno přiznat, že alespoň ve věci zneužití Vojenského zpravodajství se žalobcům povedlo věc dotáhnout k soudu. Soud ji shledal natolik závažnou, že trestním příkazem odsoudil Janu Nečasovou k ročnímu podmíněnému trestu. Vyjší státní zastupitelství zde opět účelově nařídilo výjímku z ustanovení o věcné a místní příslušnosti, díky čemuž dochází k takové absurditě, že zástupce vrchního státního zastupitelství v Olomouci klesl až na úroveň žalobce u obvodního soudu pro Prahu 1. Hra na právní stát v podání Nejvyššího státního zastupitelství pokračuje, ostatně to není poprvé, kdy tímto způsobem obchází ustanovení trestního řádu. Chce-

me-li spekulovat o motivech těchto účelových nařazení, neměli bychom zapomínat na hradní schůzku prezidenta republiky s nejvyšším státním zástupcem v létě onoho roku hezky ilustrující vnímání nezávislosti a vzájemného se vyvažování exekutivní a soudní moci. Paradoxní je, že právě státní zástupci by měli být pilířem právního státu, tedy předvídatelnosti a vymahatelnosti práva. Celá kauza za pomoci mimo-parlamentní opozice a nepochopitelně i některých stran ve sněmovně pomohla zdiskreditovat liberální povahu naší parlamentní demokracie a její základ, svobodnou soutěž politických stran. A směje se ten

třetí vzadu, spasitel Babiš. Na rozdíl od mínění nátlakových a lobbistických skupin však problém neleží ve špatné legislativě, nedostatečných kompetencích nebo dokonce v systému, ale především v lidech, kteří nedorostli svým úřadům.

Zajímavé bude sledovat práci na novém návrhu zákona o státním zastupitelství. Prvotní ideou bylo ještě více posílit nezávislost žalobců, současná vládní garnitura ovšem získala pádné důvody usilovat o opak.

Petr Mach

Prezident coby permanentní český kýč

Miloš Zeman se rozhodl nejmenovat profesory tří kandidáty, kteří splnili všechny akademické podmínky nutné ke jmenování. Rozhodl se kádrovat jejich morální profil a nastolil tak asi dle jeho mínění společensky žádoucí agendu. Uvedená obvinění z žádosti o sponzorský dar a spolupráce s StB jsou závažná, nicméně jako důvod k odmítnutí jmenování nemohou obstát. Habilitační řízení a jeho podmínky jsou čistě v gesci samotných universit a zásah mimo akademickou půdu je jednoduše porušením práv zaručených svobod. Dalším postátním faktem je, že Zemanovy informace se často ukazují být pouhou snáškou drbů, což ostatně potvrdil sám ředitel zahraničního odboru KPR Kmoníček. A nakonec pokud chce Zeman někoho kádrovat, měl by začít nejprve u sebe. Soudem usvědčený lhář dosud nevyšetřil aféru Bamberg, Mostecká uhlelná, vlastní vládu sestavil z komunistických pohrobků, které jako první přivedl do vrchů pater české polistopadové politiky. Korunoval je agentem KATO Kavanem. Když měl možnost trvat na dodržování lustrančního zákona, okázale ho ignoroval a dalšího agenta StB jmenoval ministrem financí. Jeho kancléř dosud nemá požadovanou bezpečnostní prověrku a tiskový mluvčí zoufale hledá neexistující článek, který Zeman kdysi četl. Takhle nějak možná kdysi vznikly Protokoly sionských mudrců. Kdysi hrdý majitel rudé knížky sám nejlépe ztělesňuje všechna největší zla komunismu: neodpovědnost a lhaní. A samozřejmě kádrování. To už ani není parodie na prezidenta, té je možné se občas zasmát, to je specifický český kýc.

Petr Mach

1945: Osvobození k nesvobodě

Termín *osvobození* může být chápán dosti rozsáhle, totiž tak, že kdo je osvobozen, získává úplnou svobodu - osvoboditel je tedy ten, kdo ji druhému přináší a nenárokuje si přitom, že bude o osvobozeném dále rozhodovat (vyndám myš z pasti a nechám ji prostě běžet, kam se jí zlíbí). Neboť je možné mluvit o osvobození od konkrétního zla, ovšem z takového osvobození následná svoboda neplyne, respektive plynout nemusí (seberu myš kocourovi, který se jí chystá sežrat, ale nepustím ji, zavřu ji do klece). Zhruba taková významová potřeba je s debátami nad otázkou, jak vnímat sovětské osvobození Československa v roce 1945.

Zůstaneme-li v českých zemích, je zjevné, že nacisté chtěli Čechy po vítězné válce zlikvidovat: poměrně, vyhladit, vysídlit. Kdyby Hitlerovo Německo tehdy vyhrálo, byl by protektorát s vší krutostí a terorem nejspíš jen jakousi předehrou ke „konečnému řešení české otázky“. Nestalo se tak díky Spojencům, porážka nacismu nás, tj. národ, pravděpodobně zachránila, přezili jsme (i když zmrzáček, především naše židovská část takové štěstí neměla). Osvobození od konkrétního zla je tedy nepochybné.

Největší část čs. území osvobodila Rudá armáda, o tom rovněž není sporu: vyhnala německé jednotky, utrpěla největší ztráty, lidé vítali „rudodarměje“ spontánně a nadšeně. Zpochybňovat statečnost a odhodlanost vojáků z východu by byla hloupost, koneckonců to snad nikdo soudný ani nedělá. Současné je pravda, že si část Rudé armády počínala na území Československa jako v kolonii, v níž neplatí právo, nybrž libovůle dobytých (rabování, krádeže, znásilňování), dělo se to v nemalém rozsahu, nesrovnatelném s ojedinělými incidenty v americkém „sektoru“. Nebylo to ovšem zároveň tak zlé, aby propukla nějaká intenzivní celonárodní protiruská nenávisť: řádění odnesli nejspíš nejhůř němečtí civilisté (to jen odhaduju, téma zatím nikdo podrobně nezpracoval). V řadách ostatního obyvательства převládala vděčnost.

Problém je v tom, že armády se řídí politickými příkazy a úmysly, jejichž podstatu vnímali Češi a Moravané ve vypjatých posledních dnech války jen omezeně. Vědčost sovětským vojákům-osoboditelům patřné mnohdy znamenala totéž, co vědčost Sovětskému svazu a J. V. Stalinovi, od vědčosti k vyhraným přesádkám se odvíjely iluze o Moskvě. Náklonnost posiloval i ochromující počet padlých, jen na čs. území asi 140 tisíc – a teprve s odstupem mnoha let začalo být patrné, co napsali historici Vít Smetana a Jaroslav Hrbek v knize Drazé zaplacená svoboda – Vytvozené Československa v letech 1944-1945: *„V globální válce... vyřadili Spojenci z boje za cenu několikanásobně menších ztrát téměř stejný počet nepřátelských vojáků jako Rudá armáda. Proto místo úžasu nad počtem padlých je namísto vyjádřit spíš lítost, že oběti byly takové, a pochybnost, zda-li takových tolik opravdu být muselo.“* Jinak řečeno, je legitimní ptát se, nakolik

přispěl k počtu obětí sovětský způsob válčení (na životy jednotlivců generalita dvakrát nehleděla) – a naopak je absurdní automaticky odvozovat od počtu mrtvých „sovětskou nezištnou obětavost“.

Radoví vojáci Rudé armády na tom se znalostí politických cílů nebyli o moc líp než lidé na dobytých územích: sice věděli, *proti čemu* vedou válku, často však neměli valné ponětí, *za co* bojují, tedy jaké jsou plány moskevského politbyra. Svoboda států východní a střední Evropy k těm plánům určité nepatřila, a od chvíle, kdy se stalo zjevné, že Němce válku prohrávají, příspůboval Stalin veškerá vojenská rozhodnutí sovětským imperiálním zájmům. Řečeno průměrem z úvodního odstavce měl sice v úmyslu zardousit zlého kocoura a zachránit tak většinu myš. život, rozhodně však nehodlal pustit myši na svobodu.

Typický je v tomto sméru polský příklad. V roce 1939, po uzavření paktu Ribbentrop-Molotov, přepadli Němci a Sověti společně Polsko a zničili je. Počínali si přitom s nebyvalou brutalitou, a sovětská síla s nacistickou v některých případech nezadala, stačí zmínit Katyň. Hitler pak napadl Sovětský svaz, ze Stalina se stal spojenec Západu, avšak v roce 1944 navzdory pořádkému válečnému vývoji „generallissimus“ uvažoval a jednal potěšně: zastavil Rudou armádu na Visle a nechal vykrváčet Varšavské povstání, jehož aktéři zoufale potřebovali pomoc. Učinil tak jen proto, aby v zemi snáz instaloval loutkovou vládu a zařadil zdecimované Polsko, zvané odbojných nekomunistických elit, do sovětského impéria. Kdyby Rudé armády nebylo, polský národ by možná přestal existovat (Poláci stáli ve zrůdném nacistickém žebříčku slovanských národů ještě níž než Češi) – avšak zároveň může jen těžko někdo tvrdit, že Rudá armáda přinesla Polsku svobodu.

S Československem se věci měly trochu jinak, ale i v našem případě platí, že Rudá armáda přinesla osvobození, svobodu nikoli. Dodeska se občas objevuje názor, že o čs. pádu do sovětského područí rozhodl spojení na Jaltské konferenci v únoru 1945 (tak jako v Mnichově „nás bez nás“). Přitom Západ, tj. Britové a USA, na Krymu Československo neobtěžoval a žádné rozdělení sfer vlivu nepřijal. Zásadní podíl na vzniku „sovětské CSR“ měla exilová politická reprezentace v čele s prezidentem Edvardem Benešem, která v úzkých vztazích s Moskvou spatřovala jedinou možnost zajištění národní bezpečnosti. Ještě jeden citát Hrbka a Smetany: *Je nepochybné, že se Československo do sovětské sféry zarádilo nejpozději koncem roku 1943 víceméně z vůle vlastních politických představitelů, a západní Spojenci to byli postupně nuceni akceptovat jako danou věc. (...) Jako jediný stát regionu, který za války uzavřel se Sovětským svazem spojeneckou smlouvu pro období poválečné, patřilo Československo k pilířům nově budované sovětské sféry vlivu a Moskva je tak od samého po-*

čátku vnímala.“ Stalin tedy v roce 1945 dobře věděl, že vyhání nacisty z „vlastního“ území (proto taky musela být v Praze první Rudá armáda, ačkoli Američané mohli do hlavního města dorazit dřív).

Navíc už v dubnu 1945 schválila budoucí vláda Národní fronty tzv. Košický vládní program, který, slovy historika Emanuela Mandlera „*spojoval komunistickou ideologii s vyjatými protiněmeckým a protimadarským nacionalismem. Okamžitě po válce měla být republika zbavena tří milionů Němců a Maďarů, velkých vlastníků a kolaborantů s nacisty, ale také opozice, tj. nežádoucích politických stran. Od května 1945 do srpna probíhal počátek etnické čistky Němců, tzv. divoký odsun, při němž bylo vyhnáno z Československa na půl milionu Němců a několik desítek tisíc jich bylo bez soudu usmrceno. Jak je vidět, koncem války bylo osvozeno propleteno s počátky radikálního komunismu. Hodilo by se nám hodnotit 'tyto věci oddělené', ale mnohdy to ani nejde. Československé zestárnění nejen velkých, ale i středních podniků a všech bank - nesouviselo snad s počátky komunismu? Stejně jako zákaz mnoha politických stran; nemluvě ani o divokém odsunu, jehož účelem bylo zejména postavit před hotovou věc konferenci vítězných velmocí (v Postupimí), aby snáz schválila tzv. odsun Němců. Zde se opět projevil dvě stránky sovětského osvození.“* Mandler dovazuje, že divoký odsun, tedy vyhnání Němců, mohlo Československo uskutečňovat jen díky přítomnosti sovětské armády a vůbec sovětské podpoře.

Čs. politika, nejen ta komunistická, u níž se to rozumělo samo sebou, se Stalinovým přáním podřizovala prakticky ve všech ohledech, a kromě mnoha jiných situací to vystihuje i smutná příhoda z konference OSN v San Franciscu na jaře 1945, které se účastnil ministr zahraničí Jan Masaryk a z níž Anthony Eden telegrafoval do Londýna: „*Chudák Masaryk je tu deprimovaný*“ *vězněn Rusi*.“ Po jednom jednání tamtéž si Masaryk stěžoval americkému diplomatovi Charlesi Bohlenovi: „*Bohlene, co může člověk dělat s tímhle Rusy? Žižstajnska jsem dostal od Molotova nótu, která pravila, že Československo musí hlasovat pro sovětský návrh ohledně Polska, jinak ztratí přátelství sovětské vlády. Co je to za způsob chování k zemi, která se snaží být přátelská?*“ Demokratičtí politici věděli už v roce 1945, co v praxi znamená úzká orientace země na Moskvu, dokonce Československo ani nebylo obnoveno ve svých původních hranicích, protože Podkarpatskou Rus si Stalin jednoduše vzal. Presto z toho nebyli schopni vyvodit důsledky, nedokázali se sovětské vůli vzepřít (jako další příklad může sloužit čs. postoj k Marshallovu plánu) – a vydělázili tak cestu k vládě KSČ, k únoru 1948.

Cili co z toho na závěr vyvodit? Můžeme si teď připomínat výročí osvobození od nacismu, můžeme vzpomínat na vojáky Rudé armády, kteří za nás bojovali a umírali. Měli bychom tak ale činit s vědomím, že s jejich příchodem začalo další dlouhé období nesvobody, kterou jsme si - ovšem - do značné míry přivodili sami.

Adam Drda

(Text vyšel v publikaci „Pětačtyřicátý - studie, eseje, metodické materiály a prameny k událostem dramatického roku 1945“, kterou v květnu 2015 vydalo Občanské sdružení PANT.)

BABYLON Studentský list • šéfredaktor: Petr Placák, zástupce šéfredaktora: Stanislav Škoda

• redakce: Josef Mlejnek jr., Jan Horník, Jan Machonin, Petr Zavadil, Erik Lukavský, Miša Zelená-Stoilova, Adam Drda, básník Ticho, Ladislav Čumba, Jiří Holub, Víki Shock, Vít Zavadil, Olga Vlčková, Petr Mach, Jan Hájek
• technický ředitel: Vít Krajčovič (tel. 774 553 820) • distribuce: Pavel Řežníček • poslíček: Jogi Mokšanand • grafická úprava a sazba z písma John Baskerville: LUSEL • adresa: Moravská 35, 120 00 Praha 2
• vydává Studentský spolek Babylon, IČO 63830523 • e-mail: ibabylon@seznam.cz • tel.: 606 618 153 • www.ibabylon.cz • č. ú.: 1935796379 / 0800 • tisk: MAFRA a. s. Praha

1945: Osvobození k podlosti

Sedmdesát let, které uplynulo od konce druhé světové války, stále vládnou nad neblahou minulostí rozpaky a zmatek, které půl století záměrně živila a udržovala komunistická propaganda.

V květnu 1945 skončila válka de facto jen po západní polovinu Evropy, východní polovina Evropy dál zažívala *Velkou občanskou evropskou válku*, která podle některých autorů začala v roce 1914, vyvrcholila v l. 1939-45 a pokračovala ve východní Evropě už s menší intensitou po dlouhá desetiletí až do roku 1989 a její dozvuky (doufáme, že jen dozvuky) můžeme dnes vidět na Ukrajině. Navíc v roce 1945 skončily dvě války: jedna, kterou odstartoval nacisticko-sovětský pakt z roku 1939, kterým si Hitler uynilil ruce k útoku na Západ a která začala na východě společným přepadením Polska, kde NKVD pomáhala gestapu likvidovat polský odboj a Stalin pak dodával nacistům, útocičím na západní demokracie, strategické suroviny. Druhá válka pak začala 22. června 1941, kdy Hitler svého dosavadního spojence sám napadl, a z dosud imperialistické války, ve které si to *fašisté* – tedy liberální demokracie s nacisty – rozdávali mezi sebou, se stala *Velká vlastenecká válka*.

Existenci těchto dvou odlišných válek Východ (Moskva a její satelity) vždy vehementně popíral (viz Katyň), zatímco Západ vždy „taktne“ mlčel. Válka s nacisty, byť se z ní stal boj na život a na smrt, byla pouze dílčím cílem, po kterém mělo dojít ke konečném zúčtování s *fašismem*, jak komunisté ve své dějinné vizi označovali *reakci*, což byly všechny reformní i konservativní proudy odleva doprava, které usilovaly o zachování nebo zlepšení stávajícího řádu, pořádku, spravedlnosti (z pohledu komunistů „buržoasní“ spravedlnosti), či zásad právního státu, zajištění mezinárodního míru, a také o zachování sociálního smíru. V tomto smyslu komunisté označovali reformní sociální demokraty, kteří odmítli násilnou revoluci, za *sociálfašisty* – nejhorší druh *reakce*, která zradila proletariát ve jménu vidiny smíru s „kapitalisty“. Zatímco všechny umírněné, tolerantní, nenásilné, reformní, mírové postupy, usilující o zlepšení statu quo, byly nástroje *reakce* k oddělení revoluce, všechny druhy násilí, válek, hospodářských krizí, nezaměstnanosti, bídy a neštěstí, a v tom tedy i nacisté, byly naopak vítány jako nástroje pokroku, které zbaví společnost iluzí o stávajícím řádu, a tím uspiší jeho zkázu.

Tento echatologicko-apokalitický přístup k dějinám a ke společnosti, který komunisty spojuje s fanatickými náboženskými sektami středověku vítajícími mor jako očistnou lázeň zkažené společnosti, dobře demonstroval V. sjezd KSČ v roce 1929, na kterém si komunisté ujasnili, že *boj proti imperialistické válce je nemyslitelný bez rozhodného odhalování pacifismu, jenž za nynějších poměrů je důležitou zbraní v rukou imperialistů při přípravě válek a při zakrývání těchto příprav, bez rozhodného odhalování Společnosti národů, tohoto hlavního nástroje imperialistického „pacifismu“, bez odhalování sociální demokracie, která hraje aktioní roli při přípravách imperialistické války. Mobilizace mas proti imperialistické válce a na ochranu Sovětského svazu musí být prováděná pod hesly porážky imperialistického československého státu, porážky „zlastní“ buržoasie a přeměny imperialistické války ve válku občanskou*. Přičemž komunisté měli vést *zostřený boj* proti *vojenským fašistickým formacím*, jako měla být Sokol, selská jízda nebo legionáři – „fašistické“ základní školy měly přijít na řadu až po únoru 48.

Ve výše uvedeném citátu je řečeno prakticky vše k otáce 2. sv. války a roli komunistů, ergo SSSR v ní – Hitler se ostatně snažil zajistit mír v Evropě podobným způsobem: až bude ve všech zemích vlát rudý prapor a haknkrajce, „imperialistická válka“ se stane minulostí.

Mnozí autoři ovšem dodnes komunistický *antifašismus* spojují s demokratickými hodnotami, ac je to

jen jedna z variant třídního boje, který naopak proti demokratickým, ergo buržoasním hodnotám bojuje – podobně jako když se v roce 1935 *rozhodný boj* proti *antifašistické jednotě*, včetně boje proti sociálním demokratům, na pokyn Kominterny změnil v *rozhodný boj za antifašistickou jednotu*. Rok 1945 pochopitelně nebyl z pohledu komunistů rokem osvobození Československa od nacismu, ale příležitost, jak se jednou provždy vypořádat s buržoasní Masarykovou republikou a jejím demokratickým řádem – komunisté měli de facto pokračovat v tom, co už před nimi (a za ně) dělali od roku 1938 nacisté: třetí republika pod diktátem komunistů a následná totalita navázaly v sociální, politické, hospodářské, kulturní oblasti na druhou republiku a především na protektorát, a to včetně likvidace zbylých čs. elit, především protinacistických odbojářů, kteří patřili k prvním uvězněným a popraveným po únoru 1948.

Už dlouho před koncem války v době, kdy boj proti nacistům stále vyžadoval soustředění všech národních sil k porážce nepřítelce, komunisté z bezpečí moskevského exilu otevřeně vyhrožovali, že s Němci boj neskončí, že po válce půjde především o „reakci“. *Již dnes a za hranicemi, před koncem dramatu a z dálky, můžeme vidětí některá hlavní hnízda zrádců a kolaborantů. Tak pro naše budoucí uspořádání je zvlášť významnou výstrahou, že jedno z nejnápadnějších těchto hnízd představují vrcholky naší republikánské byrokracie*, zvěstoval do světa v roce 1944 exilu člen vedení exilové KSČ Vladimír Outrata, přičemž za „hnízda zraady a kolaborace“ označoval *vedoucí místa našeho hospodářství* a jmenoval je – *ministerstvo financí, Národní banka, velké průmyslové a finanční uzly...*, přičemž si rozhodně nebral servítky: *V okamžiku využitování národ nezapome-ne, že tato hlíza řemeslné, nenárodní, nelidové, reakční a proradné byrokracie pronikla i do nových, již za republiky budovaných odvětví veřejné správy*, dští Outrata síru a oheň na třídního nepřítelce a používá přitom obdobné výrazy, jako používali antisemité k sociální a nacionální degradaci a delegitimizaci imaginárního nepřítelce – židovského velkokapitalistického upíra, který ssaje krev, jak by napsal Josef Váchal, pociťvým árijcům. Ostatně přeživší šoa v tom neměli být ušetřeni: *Podobně jest opět v sociálním smyslu jasno, že potírat antisemitismus neznamená brát v ochranu židovské velkokapitalistické vydřiduchy, spekulanty, výdělkáře a různé čachráře. Těm platí náš neirozhodnější odpor a boj*, vyhlásuje pod ochranou Moskvy komunistka Kopecký v době, kdy vrcholí nacistický holocaust.

Z vnitřního hlediska pokračoval po roce 1945 boj proti *vydřiduchům, spekulantům, výdělkářům* a dalším protinárodním a asociálním *čachrářům*, který byl odstartován pod jinými prapory už v říjnu 1938, za protektorátu nabytl na síle, po válce byl hojně zalit či spíše pohnojen z druhé strany, v únoru 1948 byl kano nizován a od té doby strašil v českých zemích až do roku 1989, a pak i přes něj. Celý komunistický režim byl vystavěn a společensky zajištěn díky popichování lidské nízkości: sociální, majetkové, nacionální, kulturní zášti a nenávisti k jinakosti a k jakýmkoli „vznešeným“ ideám, k „vysoké“ či jen „vyšší“ kultuře, respektive ke kultuře vůbec, v pohrdání k jakémkoli nároku na vyšší rozměr lidské existence, stejně jako k osobní či lidské důstojnosti člověka, který měl být podřízen Hegelovu duchu dějin, který vládne marxistickému všehomíru objektivně a nestranně, stejně jako v přírodě výběr druhů.

Připravte konečné odděnění Bílé hory, navrácení české půdy českému lidu! Cizácká německá šlechta, potomci pobělohorských lupičů budou tentokrát úplně a definitivně vymýčeni. Cizácké šlechtě bude bez náhrady konfiskován všečen majetek a zejména veškerá půda, hřímal Klement Gottwald v rozhlase, sotva skončila strašlivá válečná apokalypsa.

Stejně jako za nacismu měli být lidé potrestáni ne za to, čím se provinili proti zákonu, ale za to, co

jsou – na základě jejich etnické příslušnosti nebo jejich sociálního postavení. *Nová republika bude státem slovanským, republikou Čechů a Slováků. Němce a Ma-dary, kteří se tak těžce prohřešili proti našim národům a republice, budeme považovat za zblavené státního občanství a přísně je potrestáme. Národní výbory necht začnou s tím ihned*. Postuluje Gottwald poválečnou etnickou čistku, přičemž na pořadu dne je kulturně, politicky, hospodářsky, sociálně zglijchšaltovaná společnost, ustavená a následně vnitřně svázaná pomocí plošných krádeží, kolektivních i individuálních trestů bez soudu, tolerovaného rabování stejné jako uličního násilí – jednolitě národní společenství na slovanském základě, z kterého mají být vyloučeni všichni dosavadní kazisvěti: kapitalisti, buržoasie, jezuité a další přísluhovači Vatikánu, stejně jako Židé či Romové a další asociální a nenárodní prvky, stanovené libovolně podle právě aktuální potřeby.

Tento státem uzákoněný a komunisty jako společenský fundament kanonizovaný hnus se sice v roce 1989 propadl do pekel, tam kam odjakživa patří, nicméně jeho „duch“ zde straší dodnes. Tak třeba historizující novinář Petr Zidek reagoval v *Lidových novinách* na komentář *Respektu*, že se Československo po válce vyhnáním milionů nevinných lidí samo vzdalo své západní orientace, slovy: *Ano, princip kolektivní viny je v normálních podmínkách nepřijatelný, ale tehdy normální podmínky nepanovaly ani zdaleka. Kritici odsunu by měli vždy dodat, jak si představují, že měl být německý problém řešen. Měli snad Češi Němcům 10. května 1945 podat ruku a říci jim, že co jsme si, to jsme si a vše je opuštěno?*

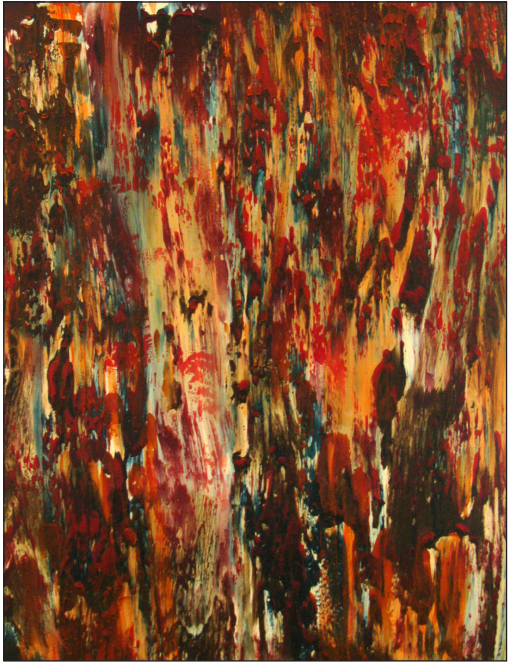
To mi připomíná zápis z Buninova deníku z doby občanské války v Rusku, kdy autor jede navštívit na venkov svého známého statkáře, řeč je samozřejmě o hrůzách boje, o tom, jak je obtížné živit zajatce, když sami vojáci nemají co jíst, přičemž je obsluhuje mladá, fešná, milá statkářova dcera, která se vmísí do hovoru se zcela bezelstným dotazem-nápadem: *A proč tedy ty zajatce nepobijíš? Tím by se přece celý problém vyřešil!*

Zidek LP 2015 je na tom podobně jako ona nevinná mladá Ruska LP 1920 jen s tím rozdílem, že ona byla uprostřed válečných hrůz, zatímco Zidek o nich „rozumuje“ v době hlubokého míru 70 let poté! Zidek, jako čistý produkt husákovské normalisace, možná za své perversní uvažování nemůže – vytrženný ze všech možných kulturně-historických vazeb si neuvědomuje, že je něco „špatné“, podobně jako ona mladá Ruska.

Pak jsou ovšem ti, kteří si to uvědomují a požívají výše vedené záměrně. Například v publikaci *Historikové a kauza Lety*, kterou v roce 1999 vydal Historický ústav AV ČR (!) je bagatelizován protektorátní koncentrační tábor v Letech, který se v roce 1942 stal součástí nacistické vyhlazovací mašinérie, jako *sběrný tábor, který jako jiné podobné tábory byl určen k internaci „zločinců z povolání a asociálů“, z nichž Romové tvořili jen menšinu...*

V roce 2004 všechny parlamentní strany jako jedna duše, dirigovaná komunisty s jejich přízrakem roku 1938, hlasovaly pro zákon o jedné věci: *Edvard Beneš se zasloužil o stát*. Jaksi přitom poslanci pozapomněli na druhou část tohoto uzákoněného historicko-politického výkladu či sdělení: *EB se zasloužil o stát i o jeho destrukci*, respektive o destrukci demokracie po roce 1945.

Ve druhém kole prezidentských voleb v roce 2013 dva miliony sedm set tisíc lidí dalo hlas Miloši Zemanovi, ačkoli v prezidentské kampani zcela nestoudně lhal a požíval proti svému protivníkovi Karlu Schwarzenbergovi (který dostal 2 240 tisíc hlasů) veškerý propagandistický arsenal nacionálně socialistické revoluce roku 1945, po jejíž zádech se k moci vyšplhali komunisté: místo férové argumentace popíchl Zeman proti svému soupeři sociálně, nacionálně a kulturně založenou lidovou zášť proti rodu, který jako málokterý jiný přispěl k hospodář-

skému, kulturnímu i politickému vzmachu českých zemí měreno za celých tisíc let jejich státní existence. Schwarzenbergové stáli vždy při české koruně, kterou Zeman, zpitý vodkou z ruské ambasády, málem onehdá pozvracel.

Desetiletí v české společnosti pěstované dědictví roku 1938 a let následujících, které hnus a podlost vydává za cnost, v současné politice dokonale „reprezentují“ otec a syn Adamovi, z nichž první je v parlamentu za komunisty, a druhý za hnutí Úsvit Tomiho Okamuri, po jeho rozkladu zakládá stranu s pracovním názvem *Národní zájmy*, přičemž Adam senior nevylučuje, že by se k synovi do nové partaje dal taky – kromě pohledu na romskou otázku a otázku imigrantů jsou otec a syn zajedno například i v tom, že na Ukrajině je agresor USA. Otec Adam je původně lékař, zatímco syn je manažer – oháknutý a olízaný podle posledního čísla Esquire. Fuijteufel.

Náckovství a bolševismus přitahovaly vždy stejné typy lidí, kterým bylo jedno, zda napravo nebo nalevo – hlavní je být dostatečně nízký, podlý, hrubý, primitivní, nekulturní. Němečtí komunisté kdysi volně přecházeli k nacistům a naopak, a podobně se i antisystémový elektorát doktora Šládky po zániku jeho strany přelil ke KSČM: měšťáky a proletáře (a taky právníky a lékaře) z SA stejně jako z LM spojuje ta samá nenávisti ke všemu, co by si drze mohlo nárokovat ctít nějakou vyšší ideu, přičemž každá nízkost či podraz není dost dobrá k tomu, aby nemohla být ještě nestoudnější.

To je ovšem Zemanův elektorát mající nezastíranou radost z každé další sprostárny, která tato obluda, kterou si lid zvolil, aby ji reprezentoval, veřejně pronese nebo udělá, jak to zas té *lumpenkavárně* nandal – za nás, za všechny.

Hodnoty, či lépe řečeno výdobytky poválečné nacionálně socialistické revoluce jsou stále základními hodnotovým měřítkem značné části české společnosti a její reprezentace odleva doprava. S jakým neskryvaným opovržením mluví akademicky „vzdělaný“ lumpenproletariát, označují se za konservativní pravici, ve stejném duchu jako komunisté, jako otec a syn Adamovi, o Havlovu sloganu, že pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí. I když jsou to slova metaforická, se záměrně donquixotským apelem, vyjadřují v zásadě ústřední problémem tuzemské společnosti od října 1938 přes květen 1945 a listopad 1989 k Zemanovi a spol. roku 2015.

Výše uvedené je mimo jiné důsledek toho, že tuzemské elity – university, akademie, ústavy, školy, média... nebyly dosud schopny tento hnus, který je zde pořáď vůbec ne jen latentně přítomen, pojmenovat, popsat a zhodnotit.

Petr Placák

QUO VADIS FRANCIE ?

O reformě (nejen) francouzského školství

Se stále vzrůstajícím počtem studií, které vykazují selhávání vzdělávacího systému, Francie řeší reformu školství už několik let. Zajatá v ideologických schématech rovnostářství a individuálního rozvoje osobnosti, nových trendů destrukturalizace klasického vzdělání a samozřejmě pod vlivem jiných (např. materiálních) faktorů, většina reformních snah pokaždé ztroskotala. Dalším pokusem je v dubnu publikovaný návrh reformy druhého stupně (le collège), který je považován za nejslabší článek francouzského vzdělávacího systému (sic). Ujala se ho nedávno jmenovaná ministryně školství Najat Vallaud-Belkacem. Jaké jsou tedy ambice nové ministryně a jejich ideových poradců ?

Připravovaná reforma druhého stupně má přinést *pragmatickou a globální odpověď-aby všichni žáci vytvořili svou profesionální budoucnost a stali se osvícenými občany*. De fide ! Člověk se zkušeností východního socialistického školství zbystří! Kde je ta příčina neúspěchů? *Každý uznává, že střední školství je slabým článkem našeho vzdělávacího systému. Ne proto, že by učitelé nebyli angažováni ve své práci, ale proto, že bylo rezignováno na ambice demokratizovat úspěch. Střední školství se stalo neefektivním z hlediska školní úspěšnosti a nespravedlivým ke studentům, protože pro jejich další osud/směřování nadřazuje sociální původ nad jejich úsilí; jak se zdá, zřeklo se příslibu rovnosti prostřednictvím vzdělání. Obzvláště ve chvíli, kdy Republika potřebuje pocit sounáležitosti a sociální soudržnosti, je toto je nepřijatelné!* (N.Vallaud-Belkacem. *La réforme du collège garantit la mission républicaine de l'école*, Le Monde 04.05.2015)

Zmiňme jen způsob, jakým má tato demokratizace úspěchu nastat. V tomto novém ráji budou rozvíjeny schopnosti dětí pracovat v týmech, vést projekty, mluvit před ostatními atd. A konkrétně? Konec dosavadně existujících bilingvních tříd pro několik „vyvolených“, nyní se všichni budou od sedmé třídy učit dva jazyky. A výuka latiny, do které se kdokoliv mohl přihlásit? Přestává existovat jako samostatný předmět. Ale nebude zrušena! (sic) To je lež názorových protivníků, které paní ministryně nazývá „pseudo-intelektuály“! (30.4.2015 Rádio RTL) Bude demokratizována (sic). Všichni se budou moci s latinou (promiňte, „s latinskými výrazy“) seznámit v rámci nejasně definovaných interdisci-

plinárních cvičení. Prosím, nesmějme se, cílem je přece výchova osvícených občanů a profesně úspěšných jedinců!

Bystrý čtenář pochopí, že tu přihlížíme postupné ideologizaci školství, které přebírá výchovnou a moralizační funkci a rezignuje tak na své zásadní poslání, totiž přenos a osvojování si elementárních informací/znalostí o světě.

Minulý rok vyšla v Paříži knížka mladého profesora filozofie Fr.-X. Bellamyho *Vydědění aneb nutnost předávat (Les Déshérités ou l'urgence de transmettre*, Plon Paris, 1914), kde je dost přesně vystižena podstata tragédie francouzského školství. Doporučuji!

Autor si záměrně vybral tři francouzské představitele, kteří, každý svým dílem, přispěli k „novému“ chápání kultury. No, upřímněji řečeno, spíše k jejímu postupnému zániku. Prvním obžalovaným je Descartes. Je to právě on, který definuje individuum vlastním strůjemc vedení a učitele pasuje do role, kdy nepředává obsah znalostí, ale učí pochybovat. Dále Rousseau, jehož *Emil* se vzdaluje své přirozenosti tím víc, čím zdokonaluje svou kulturu. I zde má ideální učitel jen vytvářet situace, ve kterých žák sám vytváří svůj názor. A tím posledním je Pierre Bourdieu, jeden z nejznámějších francouzských sociologů 20. století, kterým se autor inspiroval pro název své knihy. (P. Bourdieu et Jean-C-laude Passeron, *Les héritiers : les étudiants et la culture*, Paris, Les Éditions de Minuit,1964) Bourdieuv popsal kulturu jako jakýsi dědičný kapitál vědění a chování, který je v podstatě odpovědný za nerovnosti mezi dětmi. Škola pak tyto jen umocňuje.

Jinak řečeno, oddělením kultury od lidské přirozenosti se z ní stává jakási věc navíc, která má buď pozitivní, nebo převážně negativní, tedy determinující charakter. Smysl jejího přenášení se stává relativní.

Dnešní nové pedagogické tendence relativizující smysl artikulování rozumově definovaných vědomostí nejsou tedy ničím novým. Vycházejí z deformovaného pojetí kultury i svobody. To, že vyvrcholily v neo-marxistické hlavě pana Bourdieua nikoho nepřekvapí.

Jaké řešení ovšem nabízí autor *Vydědění*? Odpověď je dána už v samém názvu knihy: nutnost předávat všem bez rozdílu určitou formu

Marie Kopecká, Paříž

pokračování ze strany 1

stavě Josefa Smrkovského – ambivalentně. Když 8. května prohlásí poručík Kurt Taub na jednání CNR, že Američané pomohou, pokud Němci po půlnoci z 8. na 9. května nebudou respektovat příměří, Smrkovský to odmítne.

Pak nám taky Američané rozmlátili Škodovku, z které jsme po celou válku zásobovali kvalitními zbraněmi wehrmacht...

Škodovka zůstala jako poslední velká fungující zbrojovka třetí říše, přičemž zbrojení i armádní mašinerie třetí říše pokračovala až do posledních dnů války. Spojenci podnikli na Škodovku nálet x-krát, a nikdy se jim vyřadit továrnu z provozu nezdařilo. Povedlo se jim to až toho 25. dubna až na asi dvanáctý pokus v době, kdy výrobní linky pořad opouštěla děla a munice pro stále bojující wehrmacht. Nebylo to pochopitelně z toho důvodu, že by chtěli tady likvidovat československý průmysl.

Jak tvrdili komunisti, kteří tuzemský průmysl skutečně zlikvidovali...

No, spíš ho rozvíjeli do slepých cest evoluce... Ale ta propaganda byla nepravdivá. Našel jsem třeba dokument v Americe v archivu Office of Strategic Services, ze kterého vyplývá, že sama československá strana ještě v březnu 1945 žádala bombardování Škodovky. A samozřejmě už předtím bombardéry na Škodovku naváděli čs. parašutisté a domácí odboj. Navíc Američané české obyvatelstvo v dubnu před útokem varovali, což byl naprosto bezprecedentní krok, ohrožující bezpečnost letců. Bombardování Škodovky v závěru války byla součástí strategického cíle Američanů, kteří chtěli dosáhnout Lince a odříznout „Alpskou pevnost“ od zásobování zbraněmi z plzeňské Škodovky. Když se pak koncem dubna ukázalo, že „Alpská pevnost“, kam se měly stáhnout nacistické jednotky, neexistuje a americké armádní velení ztratí strategický cíl, píše Eisenhower 4. května náčelníkovi štábu Rudé armády Antonovovi: Tak my postupujeme dál za demarkační čáru Karlovy Vary, Plzeň, Budějovice na linii Labe, Vltava. O den později 5. května Antonov odepisuje, že rozhodně ne: operace RA na osvobození Prahy prý už začala a mohlo by dojít k proměnění vojsk s nechtěnou střelbou atd. Ve skutečnosti se ovšem první Ukrajinský front začal teprve vyvízet ze svých pozic v Berlíně a trvalo to ještě čtyři dny, pátého, šestého, sedmého a osmého května, než se RA zformovala u Dražďan a až v noci z 8. na 9. května, když německá kapitulace vstupovala v platnost, překročila Krušné hory a Prahu dosáhla během pár hodin.

Ve škole nás školili, že v květnu 1945 pádem nacistické třetí říše skončila druhá světová válka, omezíme-li se na Evropu. Neskonzily v roce 1945 ale minimálně dvě války, z nichž jedna začala v roce 1939 a druhá v roce 1941, přičemž obě dvě měly zcela odlišný cíl?

Válečné cíle Spojenců a Stalina byly pochopitelně zcela odlišné. Na druhou stranu nejpodstatnější v tu chvíli bylo porazit společného nepřítele. Na tom se byly schopny velmoci sjednotit a ve velmi značné míře spolupracovat. O tom není sporu. Je to takové to vzájemné vyhovování si stran toho, kdy kdo odstartuje ofenzívu, a je to zejména také hospodářská pomoc, která je v rámci Lend-Lease poskytována Sovětskému svazu. I Stalin se Žukovem uznávají v letech války a ještě i krátce po ní, že bez spojeneckých dodávek, hlavně amerických, ale také britských, by nebyli schopni obrátit kartu: byli by schopni se bránit na linii, jak byla řekněme někde na konci roku 1942, ale přejít do ofenzívy by pravděpodobně schopni nebyli. V roce 1944 tvořila pomoc ze Západu deset procent hrubého domácího produktu Sovětského svazu, což je obrovské číslo, přičemž v některých komoditách byl Sovětský svaz zcela závislý na amerických dodávkách. Le-tecký benzin, letadla a tak dále byly ohromně důležité, ale co bylo důležité snad nejvíce, bylo čtyři sta tisíc (!) nákladníků a osmdesát tisíc džípů, které dostali Sověti ze Západu. Bez tohoto ohromného množství aut by se nehnula RA vpřed, nebo by aspoň nemohla přejít do tak rozsáhlé ofenzívy. Ale bylo to všechno možné, kupříkladu vojské vysíláky a polní telefony, miliony párů vojenských bot či desítky milionů výživných masových konzerv. Těm sovětským vojákům říkali „Druhá fronta“ – s odkazem na ty odklady s jejím otevřením. Jenže ta fronta nebyla „druhá“. Naopak ta „první“ se zhroutila v době, kdy Sovětský svaz pilně zásoboval nacistické Německo ropou a dalšími komoditami...

Jistě, Západ podporoval východního spojence a Sověti v době smrtelného ohrožení Západu německými nacisty v roce 1940 dodávali Hitlerovi potřebné suroviny.

Stalin hrál nepochybně vždy svoji hru a proť se rozhodl v roce 1939 přistoupit na pakt s Hitlerem, je velké téma.

Podle mne to žádné velké překvapení není. V tajném vnitřním memorandu nacistického zahraničního úřadu z doby, kdy Berlín sonduje možnost uzavření paktu se Stalinem, se říká: „Nehledě na veškeré rozdíly ve světovém názoru, je pro ideologii Německa, Itálie a Sovětského svazu jedna věc společná: odpor ke kapitalistickým demokraciím.“ I když bylo jasné, že dřív nebo později se hnědá a rudá konkurence v nároku na to, jakou barvu má mít evropská totali-

ta, do sebe zakousne, cíl měli Hitler se Stalinem vždy společný: zničit Západ.

To je samozřejmě možný výklad, i když definitivní odpověď na to mít nikdy nebudeme. Já bych srpen 1939 označil za vítězství geopolitického uvažování nad ideologickým smýšlením, protože Hitler mohl Stalinovi samozřejmě nabídnout podstatně víc, než byli schopni nabídnout západní spojenci, myslím Británie a Francie. Ty mohly Stalina akorát lákat k tomu, aby své vlastní síly nasadil k zastavení Hitlera. A Stalin ve své celoživotní podezřívavosti a nedůvěře k Západu předpokládal, že ho v tom nechají a že tíhu války ponese on. Zatímco Hitler mu prostě nabídl: já chci expandovat v Evropě, ale vy na tom můžete participovat a můžete získat obrovská území, která v případě, že budete spolupracovat s Brity a Francouzi, nikdy nezískáte. A pochopitelně pro Stalina bylo strašně výhodné, že se „tí“ na Západě perou, přičemž demokraté a nacisté byly pro ně jen dvě větve téhož kapitalistického řádu.

Vratme se do Československa LP 1945. Říkal jste, že to, co bylo nastartováno po Mnichovu za druhé republiky, prohloubeno za protektorátu, pokračovalo po roce 1945 dál.

Ve jménu samozřejmě jiných idejí a cílů. **Jistě, pod jinými prapory. Šlo tedy v roce 1945 spíše o změnu režimu, než o změnu systému?**

Změna režimu to byla zcela jednoznačně, o tom není sporu. A změna systému? Dá se snad říct dílčí a postupná proměna systému, i když bych nerad chodil do detailů, protože se dostávám trochu na tenký led. Ale to, co říct můžu, co je jasné, že například zásahy do hospodářského mechanismu v letech druhé republiky nastaly, ale byly marginální oproti tomu, co se dělo velmi záhy po květnu 1945. Ale zase je tam značná kontinuita, protože se v mnoha případech znarodňovaly fabriky, které už předtím ukradli Němci. Takže to nepředstavovalo takový zlom ani z psychologického hlediska. Na druhou stranu otázku, jak rychle a co se bude znarodňovat, nejvíce prosazovali sociální demokraté, kteří to měli ve svém programu vždycky a v tom novém kontextu svoji odvěkou ideu, že je potřeba znárodnit rozsáhlé sekce průmyslu, prosadili. A byli to oni, kdo to prosadil do Košického vládního programu. Pro komunisty nebylo znárodnění v roce 1945 až tak klíčová věc, i když jim to pochopitelně nebylo proti mysli. A podobně: politický systém byl rovněž „seškrtán“ za souhlasu všech. Jelo se podle programového návrhu komunistické strany, který Gottwald konsultoval s Dimitrovem. Ale nebyl to program sověti-zace – byl to program „národní a demokratické revoluce“. Tak to bylo prezentováno. A je paradoxní, že ty další strany nepřevlézly téměř nic. Národní socialisté měli necelé tři stránky tezí a sociální demokraté měli jakýsi akční program, ale pod vlivem Zdeňka Fierlingera, který v partaji hrál stále větší a významnější roli, se nakonec dohodli, že se bude pracovat podle toho komunistického návrhu. Opravy, které se tam udělaly, byly skutečně marginální. Vlastně ta nejpronikavější změna bylo zařazení rozsáhlého znárodnění, které se mělo podle komunistického programu týkat jenom finančního sektoru. A bylo to potom realizováno v říjnu 1945 na základě prezidentského dekretu bez souhlasu parlamentu, aniž by o tom bylo vůbec diskutováno. Takže když se vede paralela mezi poválečným znárodněním u nás a v Británii nebo ve Francii, tak je dobré upozornit na ty rozdíly: především se to tam projednávalo v parlamentu, jednotlivé sektory se diskutovaly zvlášť a celkem se to dotklo asi deseti procent zaměstnanců, zatímco u nás bylo znárodněno osmdesát procent průmyslu. A bylo to znárodnění za náhradu, zatímco u nás byla jen příslibena, ale nikdo se jí nikdy nedočkal, protože se to pořád odkládalo – až přišel komunistický převrat. A odkodnění se nekonalo ani po roce 1989, protože se stanovila restituční hranice 25. února 1948! O tom předchozím znárodnění se totiž jprý rozhodlo ještě v demokracii. Jenže se jaksí zapomnělo na to, že ta cosi slíbila a nikdy nesplnila...

Komunistům mohl být rozsah znárodnění v roce 1945 celkem jedno, protože od začátku hráli o to dostat všechno. Po národní revoluci měla přijít revoluce socialistická. Podobně se dušovali, že obvinění, že chtějí zlikvidovat živnostníky a střední podniky, je sprostá „buržoasní“, ergo fašistická propaganda.

Samozřejmě, byl to jejich cíl, dlouhodobý. Ale fakt je ten, že jejich drav na moc zdaleka nebyl takový, jako v těch okolních zemích. Až má člověk někdy pocit, že v takovém tom teplíčku lidové demokracie let 1945-48 se všem celkem líbilo, včetně komunistů, kteří do toho jdou, až když dostanou jednoznačný signál z Moskvě.

Jistě, dokud se vývoj ubíral podle jejich představ, neměli důvod dělat převrat – „demokratické“ poválečné Československo dělalo přece Moskvě alibi. Gottwald ovšem už v květnu 45, jistě na pokyn Moskvy, školil soudruhy, že by byla velká strategická chyba dělat už nyní socialistickou revoluci. V komunisty připraveném Košickém vládním programu je asi sto padesát krát slovo národ či národní, zatímco socialismus tam není ani jednou.

Košický vládní program je jeden z milníků na této etapě, je to program pro český ná-

rod, minus velkoburžoasie a někteří političti protivníci, kteří byli zahrnuti pod pojem kolaboranti a zrádci. Mnozí z demokratů si jistě uvědomovali, co hrozí, ale asi to nebrali vážně, osobně se s Gottwaldem a spol. znali, mysleli si, že to nebude tak horké. Masaryk říkal, že s Noskem si vždycky tak příjemně pokecá...

Podle mne všichni doufali v to, že problém s komunisty za ně vyřeší lidé, voliči – ve volbách dostanou komunisté na frak, protože nekomunisté si mezi sebou rozdělí hlasy agrárníků etc., které předtím společně s komunisty zadržli.

Ano, určitě a vůbec si přitom neuvědomovali, že jakmile se princip volné politické soutěže takto zásadně naruší rozhodnutím shora, kdo smí hrát a kdo ne, že se tím naruší celá stavba. A ke všemu neměli žádnou jinou strategii, zatímco komunista Duříš

■ Vít Smetana, Praha 2015

coby ministr zemědělství doslova rozdával v pohraničí zkonfiskovanou půdu a majetky. Tihle lidé nakonec dali hlas komunistům, kteří jim ten majetek dali a byli tedy pojistkou proti jakýmkoli budoucím snahám vracet majetek původním vlastníkům.

Zničit „buržoasní“ Československo bylo ovšem cílem zdejších komunistů minimálně od bolševizace strany v roce 1929. Tehdy k tomu chtěli mimo jiné využít sudetské Němce podporou jejich národnostně seburčení až do odtržení, a v roce 1945 naopak jejich vyháněním a rozdělením jejich zkonfiskovaného majetku.

O tom není sporu, výhledově se samozřejmě chtěli chopit moci, ale fakt je, že bylo jakési mezidobí, kdy komunistické strany měly fungovat v rámci nějakých národních front. Kdyby ale Sověti chtěli, mohli instalovat do vlády jenom komunisty ve většině zemí, kam RA dorazila, což neudělali – chtěli nějaké meziobdobí, ve kterém by bylo ještě možno spolupracovat se Západem, a kdyby neakceptoval jejich politiku, mohli kdykoliv utáhnout srouby.

Ano, hráli před Západem divadýlko, chtěli hospodářskou pomoc atd. Italští fašisté postupovali po roce 1922 ovšem stejně – získávali postupně moc v rámci stávajícího systému a nacisté konečnou také, i když tam byl ten „drav k moci“ od počátku ostřejší. Komunistická strategie se v tom lišila zemi od země, podle situace.

Jistě, postupovali brutálně v zemích jako bylo Polsko a Rumunsko, kde autentická podpora komunistů byla minimální. Zatímco v Československu...

... to dělat nemuseli, protože Beneš a spol. šli Moskvě všemožně na ruku. Jak velká je podle vás odpovědnost Beneše a spol. za to, že Československo po válce spadlo do sovětské sféry vlivu?

Dnes už podle mne převažuje míra shody na tom, že jsme si většinu toho, co obnášel poválečný komunistický nástup, včetně instalování komunistického režimu, způsobili sami – a to včetně autorů, kteří to ještě před patnácti lety viděli jinak, ale pod tíhou dokumentů a záznamů, které dnes máme, svůj názor změnili a na Benešovu politiku se dívají mnohem kritičtěji. Co se týká mě, mám za to, že Benešova míra zavinění toho, co se v Československu po 45. roce stalo, jak to celé dopadlo, je značná.

Proč?

Alternativou nebyla asi nějaká jiná osobnost ve vedení československého národního odboje, protože nikdo nedosahoval reputace, jakou měl Beneš. Britové sice velmi dlouho vážili, zda ho podpoří nebo ne: Beneš podal demisi 5. října 1938 a revoluční cestou se chtěl dostat zpátky k moci, pretendenti byli další, Osuský, Hodža a tak dále, lidé, kterým Britové v dílčích věcech fandili, ale sami úředníci Foreign Office, kteří lidsky měli Beneše plně zuby, protože jim vždycky přišel něco kázat a dělat z nich nedouky, nakonec stejně všichni dospěli k závěru, že Beneš svým významem a schopnostmi převyšuje všechny ostatní a že alternativa k němu není. Co však alternativa byla a mě-

la být, byla jiná Benešova politika. Ale tam se ukazuje, že nebyl takový velikán, jak sám sebe prezentoval a jak si to o něm mnozí mysleli. Postrádal schopnost sebereflexe a také pohledu na středoevropskou politiku z globálnější perspektivy. Myslím si, že vůči Sovětskému svazu se dopustil řady zcela zásadních chyb. Když procházíme zejména jeho jednání s představiteli Sovětského svazu, tak se tam opakovaně projevuje jako v podstatě malý český nacionalista.

Až je z toho člověku trapné.

Přesně. Já samozřejmě chápu, že třeba jiní mu taky dělali různé naschvály a tak dále, včetně Poláků, ale jeho výroky na adresu Polska a Maďarska před Stalinem a Molotovem v prosinci 1943 jsou skutečně do nebe volající – když Sovětům například říká, že časem vznikne jiná polská vláda na polském území (což Sověti v následujícím roce reali-

době Molotovým náměstkem, že bude na konferenci Spojených národů v San Francis-ku vždycky hlasovat se sovětskou delegací. Pak k tomu ale skutečně dojde, že je papírky, které mu posílá Molotov, tlačén k tomu, aby hlasoval tehdy a tehdy, vystoupil tehdy a tehdy, s tím a tím prohlášením, které se týkalo třeba polské otázky. Potom jde do kuloárů za západními diplomaty, se kterými se cítil nepochybně líp, než se Sověti, a povídá tam nad skleničkou whisky Charlesi Bohlenovi, významnému expertovi na Sovětský svaz ze State Departmentu: „Co může člověk dělat s těmito Rusy? Najednou mi přilítne papírek s tím, že mám hlasovat tak a tak a udělat to a to. Tohle je způsob jednání se zemí, která se snaží být přátelská? Můžeš te být na kolenu, ale Rusům to nestáčí.“

A takhle to běží celé ty tři roky a Československo ustupuje dál a dál. Kdyby namalovali nějakou červenou čáru a řekli, že přes ni už dál nepůjdou, tak by zřejmě došlo k nějakému střetu dřív, ale Československo by nefungovalo pro Západ jako ten lakmu-sový papírek toho, že vlastně je možné se Sovětským svazem přátelsky kooperovat. A o to Sověti taky hráli: Poláci jsou nerozumění, s téma se jednat nedá, ale vidíte, s doktorem Benešem se dokážeme dohodnout...

Ano, jak ukazuje Československo, chyba není na sovětské straně, ale na straně Poláků. Beneš a spol. de facto dělali Moskvě křivky ve vtahu k Západu. Jednání čs. reprezentace koncem války a po válce má rysy až jakési strastlivé tragikomedie. Masaryk byl člověk, který na to neměl, to byla persona do salónů mírové a kooperující Evropy, ale selhání „protřelého“ Beneše je fatální a také psychologicky zcela nevy-světlitelné...

Kdyby došlo k československo-sovětskému konfliktu, dobře, možná by bylo Československo sovětizováno o něco dřív, než v únoru 48, takže bychom byli připraveni o dva a tři čtvrté roku toho přechodového období, které z hlediska normálního Čecha asi nebylo zas až tak špatné – měreno tím, co bylo předtím a co bylo potom. Ale z globálnějšího pohledu by si Západ daleko dřív uvědomil, že se Sovětským svazem se přátelsky koexistovat nedá. To je koncepce americké politiky, která znovu a znovu poukazuje na to, že Československo je ten lakmu-sový papírek, i když se to hrouť všude kolem a oni vidí, jak se Sověti chovají v Polsku, že tam věší a střílí protinacistické odbojáře a představitelé Zemské armády po stovkách a podobně i v dalších zemích bezskrupulózně instalují sovětský režim s participací několika místních politiků. Pořád se ale zdálo, že Československo by mohlo nějakým způsobem vnitřní demokracii uhlajit. A vše to vlastně končí až v únoru 1948.

Jak na tuto naprostou nečitelnost, či spíše kašovitost československé politiky reagují západní spojenci?

Američané v určité chvíli zastavili své půjč-ky. To byla taková ta scénka z jednání z léta 1946 na Pařížské mírové konferenci, která měla dosáhnout mírových smluv se satelity Německa, kde Vyšinskij, nechvalně proslulý z moskevských procesů, tepe „americký imperialismus“ za to, že se snaží svými dolary ztotočt Evropu, a naše delegace, podle některých svědků včetně Masaryka, vyskočí a začne freneticky tleskat. Sleduje to státní tajemník James Byrnes a pochopitelně si řekne: tak vy se teda bojíte, že vás ztotočíte dolary? Tak vám je přestaneme dávat! Jestli chcete od nás další peníze, tak se musíte začít chovat trochu jinak a ne že nás budete kritizovat, kde jen to je možné, v tisku, na mezinárodních konferencích a tak dále.

Britům ani Američanům ale nepřestalo záležet na vývoji v Československu. Před plánovanými volbami chtěli Američané udělat řadu gest, která měla demonstrovat, že pro Západ je Československo stále cen-ný spojenec – chtěli s námi uzavřít kulturní smlouvu, což by byla první smlouva tohoto druhu, kterou by Američané po válce s někým uzavřeli, to s nikým jiným nebylo. Chtěli uzavřít další hospodářskou smlouvu a chtěli také zveřejnit, jak to bylo s osvobozením Prahy, protože komunisté na přelomu roku 1947/48 přišli s tvrzením, že Američané v květnu 1945 zůstali schválně stát v Plzni, nechali Prahu krvácat a nepřišli jejím hrdiným obráncům na pomoc. To byla ze strany komunistů neobyčejně obudná perfidnost. Jenže jak víme, k dalším volbám, ve kterých měli komunisté podle všech ukazatelů ztratit, již nedošlo – přišel 25. únor 1948.

Britský ministr zahraničí Ernest Bevin, původem odborářský bos, který byl nakonec vůči Sovětům velmi tvrdý, sem vyslal jako nového velvyslance svého osobní asis-tenta Piersona Dixona se vzkazem: „Řekněte našemu společnému příteli (míněno Benešovi), ať vám řekne, co můžeme udělat pro to, abychom napomohli uhlajit svobodu jeho lidu. Můžeme pomoci ekonomicky nebo nějak jinak, ať si řekne. Myslím si, že demokracie zkrachuje nebo ne?“ Dixon se s Benešem sejde 10. února, čtrnáct dní před pučem nebo převratem, to je jedno, jak tomu budeme říkat, i když podle mne označení 25. února za puč asi obstojí, a Beneš kategoricky vyloučí jakékoliv nebezpečí, které by hrozilo československé demokracii a řekne, že pokud chtějí Britové nějak pomoci, tak ať s námi navýší obchodní výměnu! A tím to končí. Západ nás po válce nedeopsal. V tom

dokončení na straně 7

Nová „studená válka“

Již před šesti lety vyšla u nás pravděpo­dobně nejvýznamnější publikace o sou­časném Rusku – *Nová studená válka* od **Edwarda Lucase** (*The New Cold War: Putin's Russia and the Threat to the West*, Palgrave Macmillan, 2008), editora prestižního brit­ského týdenku *The Economist*. Název knihy by mohl mýlit. Zahraniční komentátoři totiž konstatují, že současný ruský prezident Vla­dimír Putin mentálně se Západem ve válce už dávno je. Ruská politika přitom stále víc zabředá do sebeobelhávajícího přesvědče­ní, že je to Západ a jeho nepřátelství, které Rusko nutí odpovídat razantně všude, kde se mu západní postoje zdají být konfrontač­ní. Je to důsledek paranoe, chronické ruské nemoce ve vztahu k západním světu.

Spolu s druhou Lucasovou knihou Klam, která vyšla v roce 2012, podávají jeho práce především základní ucelený po­hled na společenské a politické uspořádání a stav myslí ruské společnosti. Od vydání obou knih došlo k řadě událostí, které Lu­casovy závěry o trendech vývoje v Rusku potvrzují: obsazení Krymu a podpora po­vstání proruských separatistů na východě Ukrajiny jsou toho dokladem. I když jsou Lucasovy práce spolehlivým zdrojem in­formací o tom, co současné Rusko je a co od něho lze v budoucnu očekávat, někte­ré Lucasovy poznatky bylo třeba v mnoha směrech doplňovat, aby obraz situace byl v souladu se současným stavem věcí.

Politický systém

Lucas ve své knize především odpovídá na otázku, s jakým ruským státem, s jakým politickým systémem se Evropa setkává po zániku sovětského systému.

Základem výkonu vlády v současném Rusku je autokratická vláda Vladimíra Pu­tina založená na neformální organizaci ***si­lo­viků***, důstojníků bývalé i současné rozvědky a bezpečnostních složek. Podle odhadů sa­motné Ruské akademie věd *silovici* zastávají až tři čtvrtiny vrcholných funkcí ve státě i v ekonomice. Přechod ze sovětského systé­mu vlády jedné strany nad společností, která demokracii vlastně nikdy nepoznala, k vládě *siloviků*, byl v podstatě bezproblémový. A to tím spíš, že Putin sám pocházel z řad bývalé KGB a svým profesním původem te­dy k *silovikům* patřil, znal jejich mentalitu a byl k nim poután i vztahy kolegiality a přá­telství. A samozřejmě i naopak…

Komunismus či to, co se jím nazývalo, v Rusku zapustil hluboké kořeny, hlubší než v zemích podmaněných národů střední a východní Evropy, kde právní stát, kapitalismus a někde i politické svobody představovaly tradici. Příznač­ně na otázku, zda by bylo lepší, aby ze­mě zůstala taková, jako byla před rokem 1985 (nástup Michaila Gorbačova k moci a počátek jeho reform, tzv. *glasnosti*), od­povědělo v říjnu r. 1999 kladně 58 % do­ta­zaných ruských občanů.

Zdaleka nejdůležitějším rysem ruského politického systému je Putinova osobní po­pularita. Již z uvedeného průzkumu z r. 1999 vyplynulo, že 41 % dotázaných vkládalo do Putina veškeré naděje na zlepšení situace teh­dejšího Ruska. Ve společnosti, která byla vy­chována carským samoděržavím a stalinským kultem osobnosti, závěr nijak překvapivý.

Třeba ovšem přiznat, že systém není otevřeně diktátorský. Například internet je zatím téměř bez kontroly, ale využívá ho nejvýš 20 % obyvatel. Situace se však rychle mění. Ruské vládní úřady připravují novou sadu zákonných opatření, která by radikálně zpřísnila kontrolu internetového obsahu a provozu v zemi. Zavedena byla kontrola bloggerů, ale to představuje jen slabý začátek. Dle informací ruského de­níku *Komersant* se diskutuje o filtrování in­ternetového obsahu na všech úrovních sítě, zákazu provozu DNS serverů mimo zemi a volného propojování místních datových sítí se zahraniční internetovou sítí.

Je dovolena existence opozičních stran, ty nemohou ale bez dalšího demonstrovat a nemají prakticky přístup k veřejným sdě­lovacím prostředkům. Kritici režimu jsou zastrasováni a často umisťováni do psy­chiatrických léčeben – praxe zavedená již sovětským režimem.

Politickými oporami režimu jsou dvě „politické strany“, které v podstatě kamu­flují vzájemné soupeření – pseudopoziční strana *Spravedlivé Rusko* a otevřeně pro­kremelské *Jednotné Rusko*. Ostatní skuteč­ně opoziční strany představují politicky i mocensky bezvýznamnou tříšť uskupení, a to včetně bývalé komunistické strany. Přesto podle průzkumu z r. 2007 se ještě 50 % Rusů domnívalo, že země potřebuje nějakou opozici a 30 % tehdy vyslovo­li ná­zor, že opozice má právo usilovat o alterna­ tivní politiku a převzít politickou moc.

Největší slabinou systému je zkoru­povanost. V roce 2008 vydala ruská Ge­nerální prokuratura zprávu, podle které celkový objem úplatků za rok činí asi 240 miliard rublů, což byla zhruba stejná suma jako státní rozpočet.

Pokud jde o soudy, ty se chovají v pod­statě podle přání mocných. Sugestivně o

tom vypovídá v loňském roce v Cannes promítaný a odměněný Zvjagincevův film *LEVITAN*. Tře­baže je to jen film, za vzpí­rání se vůli mocných se platí nejvyšší cena. Daleko nejspolehlivější oporou nového režimu je ovšem prokuratura, osvědčený nástroj moci již ze Stalinových časů, která může v podstatě neomezeně ovlivňovat i rozhodování soudů.

Pro vztah obyvательства k parlamentnímu systému je charakteristické, že ještě před sedmi lety – r. 2007 – bylo s dumou spo­ko­jeno 27 % občanů, nespokojeno 52 %. Ru­sové tehdy v podstatě nevěřili v povctost demokratických voleb a smysl parlamentní­ho systému. Nicméně Kreml veřejně míně­ní ovládá – současný souhlas s Putinovou protizápadní politikou to potvrzuje. To mu mj. vedle uvedených hlavních politických stran zajišťuje ještě mládežnická organiza­ce Naši. Ta má asi 120 000 členů složených právě z mladých příznivců režimu, kterým se mezi lidmi říká posměšně Putinjugend. Je to tato organizace, jejímž prostřednictvím režim potvrzuje souhlas se svou politikou pořádáním podpůrných manifestací, zejmé­na v Moskvě.

Přitom je třeba mít na mysli, že mezi Puti­novým převzetím vlády a rokem 2008 Rusové výrazně zbohatli. Vznikla střední třída, kte­rou do té doby Rusko nikdy nemělo. Dnes do ní patří zhruba 35 % obyvatel. Na druhé straně Rusko má nejrychleji stárnoucí popu­laci v Evropě. V tomto desetiletí ubývá Rusů o milion ročně. Při zachování současného trendu by se počet Rusů do r. 2050 mohl snížit o třetinu.

Jak bylo řečeno, v současnosti zajišťují stabilitu režimu podle Lucase *silovici*, pře­devším aparát Federální bezpečnostní služ­by (FSB), který ruší opoziční analytici při­rovnávají k náboženské policii Muchábarát v Saudské Arábii. Jsou naladěni proti cizin­cům, bezohlední a brutální – a část z nich je i bigotně pobožná. Sami sebe pokládají za společenskou elitu, podle slov Nikolaje Patruševa, který nastoupil v r. 2000 po Pu­tinovi jako vedoucí FSB, „…je lze klidně označit za naši novou šlechtu“. Přestože mají v rukou podstatné části hospodářství, v žádném případě nedychtí po návratu k plánované ekonomice. Celkem 3 400 000 lidí, bezmála 12 % aktivní mužské pracovní síly, je zaměstnáno v útve­rech, které uplat­ňují zásady vertikální organizace, bezpod­mínečné poslušnosti, a také hluboce zako­řeněné korupce.

Někteří představitelé ruské opozice vidí ovšem perspektivy režimu v daleko drama­tičtější podobě. Ruský spisovatel Vladimír Sorokin žijící v Berlíně říká, že systém, založený na archaických centralizovaných strukturách, které v podstatě vytvořil v 15. st. Ivan Hrozný, nemůže dlouho přežít. Pro Putina Ukrajina představuje zlý sen – navzdory jeho právě nyní uveřejněným plánům na rozdělení a podmanění Ukraji­ny již z doby před Majdanem zůstává tato událost stálou hrozbou: že jako na Ukraji­ně vyjdou lidé do ulic a prosadí svou vůli. Podle Sorokina „… vlak jede do slepé ulič­ky a nikdo ho už nemůže zastavit. Rusko je v zóně nepředvídatelnosti jako v roce 1917 a 1918. Také Putin neví, co nastane.“

Samovládc

Ve společnosti, která autokracii poklá­dá za nejlepší a jedinou možnou vládu, je Putin v čele ruského politického systému všeobecně přijímané řešení. Lucas uvádí,

že proto je nejdůležitějším rysem ruské politiky Putinova popularita. Ale kde ne­ní podepřena všeobecným terorem, jako tomu bylo za stalin­ské éry, není tento pilíř moci spolehlivý. V současnosti to potvrzu­je nervozita režimu v souvislosti s vraždou výrazného opozičního politika Němcova, která přivedla do ulic tisíce lidí.

V poslední době se proměnila i Putinova mocenská struktura vlády, a to ve zřejmém důsledku rostoucích ekonomických pro­blémů, vyvolaných ukrajinskou krizí a me­zinárodní izolací Ruska. V současnosti se Putin radí jen se čtyřmi lidmi, a to se šéfem Bezpečnostní rady, se šéfem zahraniční roz­vědky, šéfem Federální bezpečnostní služby a ministrem obrany. Je to výrazný rozdíl i oproti relativně kolektivnímu přijímání roz­hodnutí v bývalém sovětském politbyru.

Experti soudí, že Putin má smysl pouze pro taktiku a sledování krátkodobých cílů, chybí mu tedy schopnost nastolovat a sle­dovat strategické koncepce a cíle.

O Putinově politice se soudí, že slouží především jeho vlastním zájmům. Přitom se Putin domnívá, že k tomu může vyu­žívat nacionalisty, kteří však naopak jsou

přesvědčení, že to jsou oni, kdo Putina mo­hou využívat, aby upevnili svou moc. Ať s Putinem či bez něho, aspirují na sjedno­cení Rusů kolem nacionalistického státu. O vnitřním napětí ve společnosti svědčí i slova Borodina, ideologa doněckých se­paratistů, že ruští dobrovolníci, kteří dnes bojují v Doněcku, budou zítra bránit svého prezidenta Putina v ulicích Moskvy.

Putinova situace v sobě skrývá nebezpe­čí, že by v krajně krizové situaci mohl jed­nat zkratově a spustit válečný konflikt širší­ho rozsahu. Marc Galleotti, profesor New York University a bývalý poradce britské i americké vlády soudí, že současné ekono­mické problémy Ruska mohou poměrně brzy přivést především ekonomické elity, k nimž patří i značná část *siloviků*, k tomu, aby Putina opustily a zaměnily jej za oso­bnost s méně agresivními postoji vůči Zápa­du. Nicméně i on uznává, že vývoj situace je nyní nepředvídatelný.

Strategie a strategické cíle ruské politiky

Zbigniew Brzezinskiy ve své knize *Velká šachovnice* tvrdí, že kdo by ovládl euroa­sijský kontinent, ovládl by svět. Takovou ambici Rusko nemá a ani mít nemůže. V každém případě se však pokouší rozložit Evropu, přesněji Evropskou unii a zejmé­na narušit její vztahy ke Spojeným státům. To je v intencích trvalé zahraniční politiky Ruska vůči Evropě. Třetí dělení Polska v 19. století nastolilo ruskou vládu nad Vařavou, Leninův pokus dobýt Vařavu v r. 1919 – 1921 zpět byl snahou tuto nad­vládu obnovit, okupace východní Evropy od roku 1945 znamenala zatím maximální naplnění ruského imperiálního snu.

Jaké jsou dnes skutečné cíle Ruska však není stále jasné, uvádí Lucas. Pouze krát­kodobé záměry jsou nesporné: uznání ruského primátu v bývalé sovětské říši, energetická „finlandizace“ Evropy, přijetí do klubu nejváženějších zemí na Západě a světová rovnováha zajištěná velmocen­ským postavením odpovídajícímu světově uznávané vážnosti země.

Rusko má jen dvě možnosti: buď se roz­loučit s konceptem obnovené ruské říše a se zvláštním pojetím dějin a sblížit se s NATO a Evropskou unií, nebo pěstovat zahraniční

politiku ve spojení s muslimským světem či s Čínou. Druhá alternativa je téměř vylouče­ná – muslimský svět nezapomněl na sovět­ský vpád do Afganistánu, čerstvé jsou vzpo­mínky na válku v Čečensku. Vztah s Čínou popsal v nadpisu článku o druhé alternativě britský týdeník The Economist jako Frie­nemis, což je nepřeložitelná složenina slov „přítel“ a „nepřítel“ (*friend a enemy*).

Čína a Rusko vedly v šedesátých letech spor o hranice, který vyústil v téměř re­gulerní válku, kdy tehdejší ruský vůdce Leonid Brežněv chtěl proti Číně použít jaderné zbraně. Zabránilo tomu varování tehdejšího amerického presidenta Nixona, že takový krok budou Spojené státy poklá­dat za vyhlášení jaderné války.

Nicméně jak praví oblíbené rčení, přáte­li jsou ti, co na sebe zbyli. Obě země zvyšují vzájemný obchod a dojednaly perspektiv­ně dodávky ruského plynu do Číny. Kromě toho Rusko a Čínu spojuje nenávisť vůči Západu. Rozvíjí se proto také vojenská spolupráce. V jádru tohoto spojenectví je přesto zapouzdřeno napětí plynoucí z ná­roku obou velmocí hrát vůdčí roli – v tomto ohledu díky své drtivé ekonomické převaze Čína již dnes hraje prim. Označení vztahu obou zemí Frienemis je tak zcela výstižné.

Postoje Kremlu svědčí jednoznačně o tom, že svět se vrátil do éry velmocenské politiky. K Rusku je proto třeba přistupo­vat jako k autoritářskému režimu, nikoli

banka Sberbank. Zároveň je Srbsko 100% závislé na dodávkách ruského plynu.

V pobaltských zemích Rusko podporuje silné proruské menšiny – vzniklé přístěho­váním po násilných deportacích a etnických čistkách prováděných za stalinského režimu po obsazení těchto zemí SSSR v r. 1940.

Součástí velmocenské strategie je pro­paganda prostřednictvím sdělovacích prostředků. V Berlíně má vzniknout sa­mostatný ruský televizní kanál, podobně ve Francii. Taková stanice vznikne také v Srbsku. Využívá se skepse vůči místním elitám, tendence k sebekritice, rozpory při aplikaci mezinárodního práva.

Rusko expanduje prostřednictvím Ga­zpromu na evropské trhy – vždy po spo­jednání s ruskými tajnými službami. Jen v Německu a v sousedních zemích, mj. v Rakousku a Maďarsku, Gazprom vlastní či spoluvlastní řadu energetických spole­čností. Podobně se rozšiřuje ruská expanze do logistických firem.

Tento tah je podporován trvalým vo­jenským tlakem. Náčelník generálního štábu Valerij Gerasimov v r. 2013 hovořil o rozvíjení informační války a nasazování speciálních jednotek – jako se stalo při obsazování Ukrajiny.

Z širšího hlediska je ohroženo nejvíc jižní křídlo NATO, jmenovitě Itálie – která se již nyní odmítala připojit k protiruským sank­cím. Není tajemstvím, že Putinovým hlav­ním kontrahentem je zde Sylvio Berlusconi, u něhož byl r. 2014 na tajné noční návštěvě.

Putinovy zahraniční tahy mají formu „hybridní války“, v níž se prolínají tvr­dé („hard“) a měkké („soft“) prostředky moci. Jde o kontinuum nástrojů, někdy vojenských, někdy nevojenských, pou­žíváných tak, aby překvapovaly, mátlý a znervózňovaly protivníka. Mezinárodním společenstvím, jako je EU nebo NATO, se tak ztěžuje nalézání a volba adekvátní odpovědi. Jednou ze zbraní uplatňujících tvrdou moc jsou vojenská cvičení na hrani­cích se zeměmi NATO, zejména také po­balských států. Tato cvičení ve svých scé­nářích imitují například i svržení jaderné zbraně na Vařavu. K tomu se pojí slovní komentáře. Tak hlavní Putinův propagan­dista Lev Kiselev v této souvislosti řekl: „V době romantismu (tj. v době détente) Sovětský svaz zaujal stanovisko, že nepo­užije jaderné zbraně jako první. Moderní ruská doktrína taková není. Je po iluzi.“

Součástí této propagandistické války se stal animovaný obraz jaderné zbraně svržené na New York. Také vyhrožování obsazením Kyjeva patří do arzenálu těch­to nástrojů. Pilně se využívá antiameri­kanismus, kdy cílem je vnést rozkol mezi Spojené státy a Evropu.

Internetová síť České republiky obsahuje nespočet ukázek ruských či proruských pro­pagandistických nástrojů, šířených napří­klad zřetelně proruským kanálem AENews.

Ruský ekonomický systém

Ruská ekonomika představuje hybridní systém, kde hlavním „podnikatelem“ je stát. Lucas podrobuje současný ruský ekono­mický systém poměrně důkladné analýze.

Abý zabránily úplnému zhroucení ruské ekonomiky po kolapsu Sovětského sva­zu, poskytl Mezinárodní měnový fond a Světová banka Rusku půjčku, která byla ovšem rozkradena a peníze z ní skončily na zahraničních kontech. Přes značnou nejistotu řada západních firem začala v Rusku podnikat. Avšak Rusko, když se pod Putinovým vedením vzpamatova­lo z nehoršího, naopak postupně začalo uplatňovat svůj finanční vliv v Evropě a ve Spojených státech, s cílem podvracet a oslabovat politické systémy jiných zemí.

Hlavním zdrojem ruských příjmů je vý­voz ropy a plynu. Podle Ruského statistic­kého úřadu směřovalo v roce 2013 do Ev­ropy 57 % vývozu a naopak z Evropy do Ruska přicházelo 46,5% importu. Evropa tak byla nejdůležitějším ruským obchod­ním partnerem. Naopak Rusko bylo pro Evropu na třetím místě. Ještě před sou­časnou ropnou krizí byly ruské devizové zásoby třetí největší na světě, za Čínou a Japonskem. Být zaměstnancem státního podniku toužilo za těchto okolností 51 % mladých lidí. Rusko se tak ustavilo jako rentiérská společnost, kde stát byl místem přerozdělování zisků z prodeje surovin.

Na druhé straně soukromé podnikání ne­požívá žádné ochrany: daňový zákon dovo­luje zestátnění každého podniku, bez mož­nosti odvolání. Kreml označil nejen těžbu ropy a plynu, kde podnikají výhradně státní společnosti, ale i třicet desát dalších odvětví provozovaných státem nebo podléhajících zájmu státu za „strategická“. V bankovníctví brzdí státní sektor modernizaci a růst půjček malým a středním podnikům. Státu patří pl­ně tři čtvrtiny majetku, především půdy.

Ropa a plyn

Z hlediska zahraničního obchodu je Rusko rozvojová země: jeho hlavními vý­vozními komoditami, kromě zlaviní, jsou suroviny, ropa a plyn, případně dřevo a chemické výrobky. Nicméně obě hlavní vý­vozní komodity představují v rukou Putina významnou zbraň.

Pokud jde o plyn, činí podíl Ruska na dovozu této komodity do Evropy 39 %

resp. 27 % celkové spotřeby plynu. Rusko vyvází do Evropy 71 % své produkce plynu, největší dodávky odebírají Německo a Itálie. Pět členských zemí EU (Bulharsko, Estonsko, Finsko, Slovensko, Lotyšsko) je závislé na Rusku jako na výhradní a jediném dodavateli.

Přesto má tato zbraň své limity. Lucas uvádí názor Vladimíra Minova, bývalého ruského ministra energetiky, který tvrdí, že těžba ropy i plynu čelí krizi, přičemž situace ve vývozu plynu je horší. Produkce plynu totiž stagnuje a pravděpodobně bude klesat. Problémem je zastaralá síť plynovodů a ropovodů a nedostupnost moderních technologií na jejich inovace v důsledku západního embarga. Poslední okolnost zřejmě vedla Putina k tomu, že zrušil projekt Southstream, který měl vést plynovod po dně Černého moře a učinit na této větvi závislými balkánské země – Rumunsko, Bulharsko a dále Maďarsko s Polskem. Dojednání nového směru zásobování plynem má náhradou posílit závislost Turecka.

Poklesem cen ropy v posledním roce se příjmy Ruska ztenčily a ukrajinská válka naopak zatížila rozpočet. Ruská ekonomika se v současnosti dostává do krize, ale její vážnost nezpůsobují podle expertů západní sankce, uvalené Evropskou unií a Spojenými státy, nýbrž strukturální krize ruské ekonomiky jako celku. Rusko představuje v pětiici států BRIC (Brazílie, Rusko, Indie a Čína případně Jiohaifrické unie) nejzaostalejšího člena. Jeho průmysl je zastaralý a nevykonný, konkurenční schopnost na zahraničních trzích mizivá. Pokles příjmů z ropy a plynu tento fakt jen vyjeví a podtrhl. Podle ruské servisní firmy Avilo bylo v roce 2013 jen v Moskvě na prodej 4 687 podniků, v roce 2014 už to bylo 35 626 podniků.

Vztah k Evropské unii

Lucas především rozebírá ekonomické vztahy Ruska a Západu. Západní firmy se po rozpadu Sovětského svazu hrnuly do Ruska za vidinou snadné kořisti. Ale jak Putin konsolidoval svou moc, přicházeli

západní (a často i domácí) podnikatelé o své pozice a zdroje zisků.

Ve stejném duchu se odvíjela i politika Západu k Rusku. Západ dofal, že penězi, které poskytoval Rusku, ovlivní i ruskou vnitřní a zahraniční politiku. Nestalo se. Naopak karta se obrátila a je to Kreml, který nasazuje svůj finanční vliv, aby podvrcel a oslaboval politické systémy jiných zemí. Americká badatelka Andersonová, kterou Lucas cituje, píše již v r. 2007, že „… silovici mohou využívat své finanční zdroje a mezinárodní kontakty k pronikání do cizích vlád, rozkládát politické strany, ucházet se o politické úřady v cizích zemích“. Podpoře Ruska se těší jak pravicové strany, jako je Front National Marine Le Penové ve Francii, která má za cíl oslabení Evropské unie, tak i levicové strany, jak se ustavují zejména v Řecku a ve Španělsku jako důsledek hospodářských obtíží těchto zemí, zejména vysoké nezaměstnanosti mládeže.

Peníze ke konsolidaci moci a k zahraničním akcím, jak už řečeno, získalo Rusko z prodeje ropy a plynu. V r. 2006 bylo šestým producentem plynu na světě a jen těsně následovalo Saudskou Arábii v těžbě ropy. Na ropu a plyn připadají přibližně dvě třetiny ruského exportu, polovina vládních příjmů a třetina hrubého domácího produktu.

Největší ekonomický vliv má Rusko v Německu. Typickým představitelem ruských zájmů v této zemi je bývalý kancléř, sociální demokrat Schröder, předseda dozorcí rady ruského plynovodu Nord Stream, který přes Baltské moře obchází Ukrajinu a Polsko.

Rusko se cítí ohroženo Evropskou unií a Severoatlantickým paktem, který pokládá za expanzionistické. Proti nim směřuje své zbrojní plány a vojenskou doktrínu. NATO odpovídá zintenzivněním své přítomnosti v pobaltských státech. Zřizuje také jednotky rychlého nasazení a pořádá vojenská cvičení svých námořních jednotek v Černém moři a pozemních jednotek v Gruzii.

Celý tento vývoj přispívá k posilování povědomí evropské solidarity, k nutnosti integrované a solidárně odpovídat na ruskou agresivitu a podvrtnou činnost.

Ruská propaganda

Neodmyslitelnou součástí Putinovy no-voimperiální politiky je propaganda, důležitý prostředek měkké moci (soft power), uplatňovaná navenek – ale i dovnitř jako nástroj vytváření politické legitimacy a připravující veřejnost na případný konflikt se Západem. Lucas uvádí, že nástrojem této ideologické války je zákon, který zmocňuje presidenta nařizovat FSB, aby likvidovala „extremisty“ jak doma tak v zahraničí. Pod tento pojem spadají „… ti kdo vyvolávají masové nepokoje a dopouštějí se vandalis-mu,“ – třeba tím, že vyslovují svůj nesouhlas s Putinovou politikou. Je to nástroj umlčení jak jednotlivců, tak sdělovacích prostředků, jež o jejich počínání referují. Mezi zeměmi, jež jsou pokládány za vyspělé industrializo-vané státy světa, platí Rusko za jedno z nej-nebezpečnějších míst pro novináře. Od r. 1992 jich bylo zabito celkem sedmačtyřicet.

Charakteristiky pro obsah ruské propa-gandy současnosti je postoj ke Stalinovi, stalinismu a vůbec režimu, který Rusku vládl sedm desítek let. Jako typický příklad uvádí Lucas knihu *Moderní dějiny Ruska 1905 – 2006, příručka pro pedagogy*. Stalin se tu líčí jako velký vůdce, jehož okolnosti přiměly přijímat tvrdá rozhodnutí. Podle příručky nebyli obětmi Stalinových represí rolníci, příslušníci inteligence, věřící lidé a osoby spjaté s carským režimem, nýbrž vedoucí činitelé komunistické strany. Cílem bylo údajně mobilizovat vedení, aby efektivně řídilo proces industrializace.

Dalším prvkem vznikající státní ideologie je náboženství, kde vedení pravoslavné církve poskytuje Putinovu režimu morální a duchovní legitimitu. K pravoslavi se v postsovětské éře přihlásilo údajně 60 % obyvatelstva, i když podle některých zdrojů skutečně praktikujících věřících je jen 6 %. Bigotními se stali i někteří příslušníci FSB, dědici instituce, která církev za sovětského režimu nemilosrdně pronásledovala. Přitom hlava ruské pravoslavné církve Alexej prohlásil, že západní podoba lidských práv nedovoluje pravoslavným věřícím žít

v souladu se svou vírou. Kreml tak spojuje s pravoslavnou církví víru, že ruská civilizace je založena na svérázných hodnotách, zcela odlišných od hodnot, na nichž je založena západní civilizace. Tento styl myšlení a vnímání reality vyúsťuje v přesvědčení, že ruský stát neexistuje, aby sloužil lidu, nýbrž působí jako jakési posláni či plán s bez-mála nadpřirozeným základem. Kořeny lze hledat v tradici ruského mesianismu.

V jednom ze svých projevů Putin v r. 2013 prohlásil: „Vídíme jak mnohé eu-roatlantické země se ve skutečnosti od-vracejí od svých křesťanských hodnot.“ A dál pokračoval: „Naproti tomu Rusko vždy bylo státní civilizací, sjednocenou ruským lidem, ruským jazykem, ruskou kulturou a ruskou ortodoxní církví.“

V duchu této ideologie je psána kniha *Tře-tím impériem se musí stát Rusko*, jejímž autorem je ruský podnikatel Jurjev. Líčí v ní svět v r. 2053, kdy Rusko porazilo USA v jaderné válce. I když to lze pokládat za fantasmagori-i, Putin si takovou rétoriku osvojil. Problém je v tom, že okolní svět nebere tuto situaci vážně. Celý tento arzenál smyšlenek, pololží a lží se ruskému divákovi denně představuje na televizních obrazovkách, takže ten pak žije ve virtuální realitě. Takové pořady jako zmíněný obraz jaderných výbuchů nad New Yorkem, jsou zcela v duchu Orwellových dvou minut nenávisti v jeho románu 1984. Postavení televizní coby zdroje informací je v Rusku zcela dominantní. Dodejme, že jen 19 % Rusů ještě čte noviny a jen čtvrtina obyvatel využívá k témuž internet.

Rusové ztrácejí základní smysl pro historickou pravdu. V r. 1914 byla v Moskvě uspořádána velká výstava „*Dějiny. Rurikovci*“ popisující historii dynastie Rurikovců od 9. do 16. století. Výstava v popisu vlády Ivana Hrozného uváděla, že nebyl „hrozný“, že jeho tělesná garda Opričníci nezpustošila zemi, ale zejména že Ivan nezabil svého sy-na. Přitom v Třeťjakovské galerii visí známý Repinův obraz, na němž car drží po svém činu v náručí zkrvavené tělo svého syna.

K tomu podstatný závěr z komentáře německého týdeníku *Die Zeit* z 3. 3. 2015:

Košický vládní program, který v Moskvě připravili komunisté a povolení „demokraté“ se k němu víceméně bez heslu připojili, představuje Československo jako nový stát slovanského charakteru. Podle mne je to program českého fašismu – víze politicky, ekonomicky, sociálně, kulturně zglajchšaltované jednotlé národní společnosti, z které byla jako „nenárodní“, cizí prvek vyloučena šlechta (církev přijde kvůli strate-gii na řadu až po únoru 48), „zrádná“ buržoasie, čeští Němci, slovenští Maďaři, a také dvě hlavní oběti nacistického holocaustu: Židé a Romové, kteří se musí asimilovat – jinak pro ně není ve „slovanské“ zemi místo.

Antisemitská vlna, takové to vytěšňování Židů z různých funkcí a pozic, probíhala v Sovětském svazu bez ohledu na holocaust. Ono už to začalo samozřejmě v tom roce 39, kdy se zbaví Litvinova a dalších Židů ve vedení strany a Lidové komisiariátu zahraničních věcí – když se vytvářela půda pro možné spojeníctví s Hitlerem. A na konci války se to opakuje a myslím si, že Gottwald a spol., ten moskevský komunistický ideový trust, který dával dohromady návrh vládního programu, to pochopitelně věděli. Naproti tomu slo-vanství byla Stalinova válečná zástíta. A Gottwalda a spol. musíme vidět jako skutečně poslušné vykonava-tele sovětské moci – to oni prostě byli.

Šverma ve výše uvedeném smyslu píše, že občanská práva budou v novém státě přiznána jen Slovanům: Čechům, Slovákům a „karpatským Ukrajincům“.

Ano, slovanství se stává heslem dne. Ale v případě „karpatských Ukrajinců“ je to tedy bizarní… Zřejmě ale Šverma netušil, jaké plány má Stalin s touto provincií.

Kdybyste současné dění na Ukrajině zasadil do dě-jin minulého století.

No tak já „dění na Ukrajině“ vnímám v první řadě jako ruskou agresi a co mi první naskakuje, je George Kennan a jeho článek Sources of Soviet Conduct ve Foreign Affairs z léta 1947, resp. už i jeho „dlouhý tele-gram“ z února 1946, ve kterých hledá příčiny sovětské-ho, respektive ruského chování na mezinárodní scéně a nachází je mj. v nestabilitě sovětské vlády a její potřebě sichrovat si moc vytvářením určité psychózy o vnějším ohrožení země. A to je podle mne to, co Putin dělá i dnes. V okamžiku, kdy se ekonomicky přestalo dařit, začal hrát na tuhle strunu toho vnějšího ohrožení, vyu-žívaje k tomu starou komunistickou propagandu, která všechny nepřátele cejchovala jako fašisty. To je něco, na co Rusové slyší, protože jestli se mohou, a jistě právem, upínat k něčemu, co mělo v jejich moderních dějinách nějaký smysl a kdy poskytl nějakou službu evropské ci-vilizaci, tak je to porážka nacismu. Putinova státní moc to ovšem dnes zneužívá k vytváření paralel, že tady jsou zase fašisti, kterým je třeba se postavit a kteří jsou opět podporováni zrádným Západem, který byl koneckonců zrádný už za války, kdy odkládal druhou frontu a tak dále, aby se pak sám postavil proti Sovětskému svazu, rozpoutal studenou válku, hrozil mu atomovou bom-bou a bla, bla, bla… Na tohle všechno Putin hraje a bo-hužel nemálo Rusů na to slyší. A Putin, aby se udržel u moci, bude tyto iracionální fobie záměrně živit. Chce popularitu a evidentně jí tím dosahuje.

Jezdil jste či jezdíte do Ruska bádat. Jak se kremel-ská politika odráží v možnosti přístupu k tammím archívům?

Devadesátá léta, kdy se zdálo, že se v Rusku rodí v bo-lestech něco jako liberální demokracie, se historikům po-chopitelně líbila nejvíc, archivy se za Jelcina otevíraly a zajímavých náleží bylo velké množství. Já tam začal je-dít až v roce 2001, a to už se situace pomalu zhoršovala. A nyní, ty poslední roky, to už je hrůza – je to sice archiv od archivu, ale ve všech je to hrozný. Ten záměr nepřipustit vás k ničemu zajímavému je všude stejný. Ale vždycky to ještě mělo smysl – i v tom málu, co vám nabídli, člověk sem tam něco zajímavého našel. Ale je to vždycky boj,

„Britský Guardian tento týden poznamenal, že ruská vláda cílí na to smazat rozdíly mezi pravdivým a lživým, dokonce diskreditovat myšlenku, že by pravda mohla existovat. Zjevně je to Putinova postmoderní odpo-věď na problém dnešní autoritativní vlády. Protože v dnešním globalizovaném a pro-vázaném světě není už možné jako za sovětské éry prosazovat jedinou pravdu totalitně, sna-ží se o pravý opak: nemůže být nikdy dost pravd, které se navzájem popírají. Nejlepší proto je, je-li skutečnost reprodukována tak, že sama od sebe vzájemně si odporující pravdy vylučuje. V Moskvě rozhodující otáz-ka nezní už „co je pravda“, ale pouze kdo o ní rozhoduje.“

Tento para-pluralismus zastírá vraždu Němcova stejně tak jako anexi Krymu a válku na východní Ukrajině. Putin je stá-le o jednu lež napřed, jednoduše stále chce znejasnit, co se právě děje.

Ruskou společnost touto metodou halí stále víc do mlhy, ovšem za jednu cenu. Kde vnitřní logika neplatí, kde skutečnost pokle-sává čistě na věc názoru, kde prezident se potápí k amforám, loví tygry a vede vyšetřo-vání, musí člověk nabízet lidem jako pravdu jen opěrné body – a to Putin také dělá: jeho Rusko se utíká k imaginární velikosti, po-destlané pokroucenou minulostí. Projekční plochou je nejdřív Ukrajina, příprčnou to-hoto nového imperialismu je však ruská roz-mrzelost z reality a útek před skutečností.

I díky tomu, že na Západ působí Putinův para-pluralismus, popírající kategorii prav-dy, zmatečně, dosáhl Vladimír Putin svou politikou znepravdování a odskečňování mnoho, vnitropoliticky i zahraničně poli-ticky. Přesto je na cestě bez návratu.

Časem si pravda vyžádá své právo. A lidé tu svou. „Citát z Die Zeit potvrzují jinak a na jiném místě citovaná slova ruského spi-sovatele Sorokina i název staré knihy H. G. Wellse *Rusko v mlze*…

Václav Mezřický

Edward Lucas, *Nová studená válka*, MF 2008; Edward Lucas, *Klam*, MF 2012

dokončení ze strany 5

období 45-48 jen někdy – v reakci na československé vystupování na mezinárodní scéně – nešel Benešovi už tolik na ruku.

Československo se podle vás nemuselo po válce do-stat pod Sovětský svaz…

Rok 1945 rozhodně neznamenal bezvýchodnou si-tuaci a podle mne by to šikovní politici, nezakomple-xování a s větším rozhledem, proti komunistům uhrát dokázali.

Bez ohledu na Stalina.

Ano. Stalin se vždycky zastavil tam, kde byl odpor ne-bo kde cítil riziko – to bylo v roce 1948 ve Finsku nebo pak v Jugoslávii: u nás ale cítil vždy jen ochablé podvo-lení se, a to ještě často dopředu. Ochablé podvolení se – to je skoro terminus technicus, který označuje jednáni dobové československé politické reprezentace vůči So-větskému svazu naprosto přesně.

To je podle mne tak, když člověk, společnost, stát ztratí vlastní důstojnost. Já jsem stoupenec českého království, a když se mě někdo ptá, jak to mám s ro-kem 1918, odpovídám, že s ním žádný problém ne-mám, protože monarchie pro mě skončila až v roce 1938. Vy rok 1938 vidíte také jako zlom, respektive vydáváte léta 1938-48 za přelomové období české „ci-vilizační“ regrese v minulém století. Můžete shrnout nebo krátce vysvětlit proč?

Já tomu, co říkáte, rozumím a líbí se mi to – česká společnost se svými tradicemi pokračovala přes rok 1918 kontinuálně dál včetně T. G. Masaryka jako ja-kéhosi monarchy a je ovšem otázka, zda byl jeho ná-stupce Beneš schopen touto roli hrát. Jinak rok 1938 je opravdu velký zlom, ani ne tak kvůli tomu, že jsme přišli o pohraničí a o třetinu státu – územní změny po roce 1918 byly daleko větší. Ale přichází změna v tom, že najednou se bezpráví a násilí – ať už státem sponzo-rované nebo státem tolerované – stává běžnou součástí našeho každodenního života a lidé si na to chtě nechtě zvykají. Symbolický počátek toho je, když v listopadu 1938 vzplanou v pohraničí židovské synagogy, jsou vy-mláceny židovské obchody a Židé pak ještě musí všech-ny škody zaplatit a tak dále. Persekuce lidí na základě odlišnosti, ať už etnické, náboženské, kulturní, sociální se stane součástí našeho života. Něco podobného tu dosud nebylo, protože první republika, jak fungovala – a v tom máte pravdu a říkal to už Peroutka – byla do značné míry dědicem spořádaných poměrů c. a k. monarchie. Rok 1938 touto tradici spořádané občanské společnosti najednou škrtá a jakási zvlčilost se během pár měsíců přenese na celou českou společnost a jde to dál. Krvavá lázeň ve velkém pokračuje v 45. roce, v ro-ce 1947 to sice ustupuje, ale během pár měsíců to začne nanovo. I když ty další fáze odsunu sudetských Němců nejsou zdaleka tak krvavé, už jen fakt, že jsou postiženi pouze na základě toho, že jsou Němci, kteří jsou vinní kolektivně, je něco, co je v českých zemích před rokem 1938 nemyslitelné. Právě proto celé to desetiletí 1938-1948 označuji za období proměny.

Můj přítel, malíř Ivan Sobotka, ročník 1927, už je po smrti, říkal, že tento zlom v české společnosti jako kluk pocítil v roce 1940: podle něj najednou ze dne na den společnost zcytničtěla, vztahy mezi lidmi zhrubly a chování, které bylo dosud považováno za neslušné, se stalo běžnou součástí chování na veřejnosti.

Ano, byla to velká myšlenková a hodnotová promě-na, která pak našla „naplnění“ v komunistickém režimu. Rok 1938 můžeme považovat za počátek soudobých dějin v tom smyslu, že majetkové krádeže a perzekuce na základě odlišnosti se staly běžnou součástí naší exis-tence. A to trvá až do toho roku 1989.

A vyrovnáváme se s tím dodnes.

Ano, od té doby se s tím vyrovnáváme.

Bylo ono společenské zhrubnutí za války jedním ze základů úspěchů komunistické strany po válce?

Jedna z příčin to nepochybně byla, komunisté k násilí neměli nikdy daleko, i když se v tom období 1945-1948 drželi relativně zpátky, aby nevystrašili ty, o které se hodlali při svém mocenském nástupu opřít.

Nemělo by být to „vaše“ období 1938-1948 protaže-no vlastně až k roku 1989?

Samozřejmě to, jak si postavíme soudobé dějiny, je i věc právě převažující hodnotové „módy“, která nemusí a ani nemůže být absolutní. Ale máte pravdu, až se jed-nou soudobé dějiny někam posunou, tak si myslím, že to skočí až do roku 1989, protože žádný jzom v tom období od roku 1938 nevidím – jde jen o zmírňování a pak zase utužování přístupu systému k jednotlivci. Ale každopádně je tu minimální šance pro liberální smýšle-ní a plnoprávné postavení jednotlivce ve společnosti. To platí pro období třetí republiky stejně jako pro 60. léta.

Rok 1938 ale není jen hodnotový nebo myšlenkový zlom. Za druhé republiky mají počátek všechny ty ná-sledné inženýrské sociálně hospodářské projekty, kte-ré byly prohloubeny za protektorátu a po roce 1945 pokračovaly dál, státní monopoly, omezování pohybu pracovní síly, omezování hospodářské soutěže atd.

Souhlasím a také omezování politické soutěže, včetně působení politických stran.

A s tím je spojena i kulturní reglementace.

A názorová. Košický vládní program stanoví cenzuru na jakoukoli kritiku SSSR, tedy v jednom vymezení tématu obdoby toho, co tady bylo předtím už sedm let. Jestliže veřejně zpochybňujete úmysly SSSR nebo jen přehnanou vstřícnost čs. vládní garnitury vůči Moskvě, tak vás prostě někdo klepne přes prsty. To se stalo Pavlu Tigridovi s článkem Věčná otázka našich dějin, kde se zasazoval pouze o vybalancování českosloven-ské zahraniční politiky – zdůrazňuji vybalancování, ne tedy jednostranný příklon k Západu, aby se skutečně prosazovala ta pomyslná politika mostu, i když on ten termín nepoužívá, abychom se tedy snažili o alianční smlouvu s Británií a především s Francií – a je za to vy-hozen z ministerstva zahraničí. To je podobný případ Heleny Koželuhové, která je vyloučena z Lidové strany. Ta perzekuce za vlastní menšinový názor je ve srovnání s protektorátem samozřejmě mírná, ale je.

Gottwald říká před soudruhy na adresu londýnské vlády: oni si myslí, že se z toho nestřílí (mysleno z vládního programu), ale my jim ukážeme, že se z toho střílet bude. Jaký byl přístup Beneše a spol. k jednání s komunisty v Moskvě v březnu 1945?

Jedním slovem katastrofální. Beneš opanoval londýn-skou exilovou politiku, byl rozhodující osobností, téměř ve všem, ale když přijde na klíčová jednání v březnu 1945 s komunisty, tak se stáhne, zatímco ti ostatní jsou abso-lutně nepřipravení a i ti nejschopnější, co v exilu byli, se toho neúčastní. Hubert Ripka zůstane v Londýně, Feie-rabenda se zbaví, protože je jako agrárník oceňovaný, že před odchodem do exilu měl kolaborovat s nacisty, ač byl pět let v londýnské vládě, a jako ministr financí je to nepochybně jeden z nejschopnějších lidí, co tam je. A kdo tam tedy zůstane?

Šrámek, který spí…

Šrámek tam spí nebo se shání po víně. Stránský, to byl asi výborný právník, ale politického myšlení nebyl moc schopen. On tam třeba říká: pro nás je přirozené postu-povat na základě komunistického programu. My takhle v Londýně postupujeme v socialistickém bloku řadu měsíců… Akorát se tam pokusí do vládního programu prosadit respekt k občanským právům a Gottwald na to bez mrknutí oka reaguje: „Jo, jo. To tam dáme. Pro občanská práva, to my jsme dycinky.“ Takže to tam zařa-dili, což pěkně ilustruje respekt komunistů k podobným proklamacím, což platí i na mezinárodní úrovni. Vládní program zůstal z 95 % komunistický.

Knihy nakladatelství ARGO

Miličova 13, 130 00 Praha 3,
tel.: 222 781 601, fax: 222 780 184, argo@argo.cz, www.argo.cz

distribuce KOSMAS, V Zahradě 887, 252 62 Horoměřice,
tel. 226 519 387, e-mail: kosmas@kosmas.cz

■ Jean-Michel Guenassia: Stoprocentní riziko

Přeložila Helena Beguivínová, 198 Kč

Baptiste Dupré je hráč. Nic ho nevytíhuje lépe než hra, adrenalin, pokerové riskování, které rozliší křehkou rovnováhu rozehrané partie. Nebojí se hazardovat, nebojí se soupeřů, věří si a snadno zdolává všechny překážky. Takhle si vybudoval advokátní kariéru, tak získal srdce své ženy. Ale uběhlo několik let a Baptiste se začíná příšerně nudit. Dny se střídají, jsou fádní a jeden jako druhý. Až do onoho večera, kdy Baptiste konečně narazí na protivníka hodného jeho velikosti. Co kdyby se vrhl do hry, v níž jde o všechno? *Stoprocentní riziko* je první prózou autora knih Klub nenapravitelných optimistů a Vysněný život Ernesta G. Neuprosný „roman noir“, zčásti inspirovaný skutečnou událostí.

■ František Šmahel: Hranice pravdy

298 Kč

Hranice pravdy stojí na pomezí mezi historií a fikcí. Autor v ní pojednává o Husově procesu v Kostnici v letech 1414–1415. Její sepsání bylo podmíněno dobovou společenskou situací, kdy na své hranice pravdy dobrovolně vstoupili studenti Jan Palach a Jan Zajíc, které v dubnu téhož roku následoval jihlavský nástrojář Evžen Plocek. Šmahel svoji primárně historickou studii, založenou na dobových pramenech, jež z Husova zápasu činí příběh plný zvratů, osobního nepřátelství i boje za pravdu, zároveň pojímá jako memo pro současníky, jako poučení z minulosti pro přítomnost a budoucnost. Kniha je psána formou jakési reportáže, v níž Jan Hus vystupuje jako hrdina, jenž nepodlehá lákům kostnických otců a jenž svoji pravdu hájí na kacířských hranicích. Knihu doprovázejí Husovy listy z Kostnice v úpravě Bohumila Ryby (1900–1980).

■ Daniela Šafránková: Anisa

228 Kč

Anisa, mladá, poněkud naivní a značně se nudící, ovšem přímočará Američanka, je postava, kolem které se obíhájí nitky příběhů dalších hrdinů mnohovrstevnatého „minirománu“. Anisa stojí v jejich centru, zdánlivě pevně zakotvená v zajištěném a pohodlném životě se starším manželem. Prostřednictvím její zaměstnankyně Evy, Český provdané za Američana, se k ní přibližují další čeští imigranti, na jejichž podivné počínání, zvyky a mluvu zprvu pohlíží podezřívavě nebo s posměchem, postupně ale ztrácí půdu pod nohama a nakonec se sama ocitá v nejasné roli cizorodce. Zpočátku tápající Eva naopak pomalu zapouští kořeny v nové zemi a užasle sleduje nárazy a prolínání zároveň blízkých i rozdílných světů i odlišné pohledy na to, co znamená slovo svoboda. Do pestrých vláken amerických příběhů se vplétá na první pohled nesourodá šedá nit jedné historie ze vzdálené „Bohémijské“. Právě ta ale vyprávění propojí v pevné klubko s počátkem i koncem.

■ Alfonso Cruz: Kokoschkova loutka

Přeložila Marie Havlíková, 269 Kč

Malíř Oskar Kokoschka takřka miloval Almu Mahlerovou, že si po jejich rozchodu dal zhotovit loutku věrně vystihující její podobu. A právě ta předznamenává příběh, který Alfonso Cruz vypráví v románu odměněném Cenou Evropské Unie za literaturu (2012). Na počátku příběhu se v bombardovaných Drážďanech setkávají protagonisté, obchodník s plachtem Bonifác Vogel, židovský uprchlík Izák Dresner, malířka Cilie a bohém Matyáš Popa. Jejich osudy se v příštích letech prolínají na nejrozumnějších místech světa, od Drážďan přes Káhiru až po Paříž, a splétají se s příběhy dalších lidí. A jsou to příběhy podivuhodné: kdosi vydává ukradený rukopis Thomase Manna, jiný se na základě snů snaží zrekonstruovat starověkou alexandrijskou knihovnu, židovský chlapec se skrývá v podzemí obchodu s plachtem...

Nové vydání klasického překladu Jana Zábrany si mimo jiné klade za cíl nechat Kvilení poprvé v češtině zaznít v původním uspořádání (titulní báseň i další čísla knihy totiž dosud česky vycházely pouze ve výběrech, tedy v kontextu vytvořeném interpretačním úsilím editorů, nikoli autora samotného). Zábranův překlad má význam právě zakladatelský a jeho vliv na soudobou českou poezii je srovnatelný s vlivem Ginsbergova originálu na poezii angloamerickou.

■ Allen Ginsberg: Kvilení

Přeložil Jan Zábrana, 188 Kč

Básnická sbírka Kvilení a jiné básně (Howl and Other Poems), již Allen Ginsberg vydal v roce 1956 u svého přítele Lawrence Ferlinghettiho v nakladatelství City Lights Books, má pro angloamerickou poezii podobně zásadní význam jako Pustá země (The Waste Land) T. S. Eliota, vydaná v roce 1922. Obě knihy razantně oznamují nástup nové básnické senzibility s vpravdě univerzálními ambicemi, obě záhy po vydání vzbudily nadšení i odpor (v případě Ginsbergovy knihy korunovaný soudním procesem pro obscenost) a obě dodnes ovlivňují další a další básníky. Zároveň jde ovšem o texty v mnoha ohledech protikladné, dokonce natolik, že se lze vnitřně jako dva pomyslné póly moderní anglicky psané poezie (v devatenáctém století by podobnou polaritu mohli nabídnout psaní Emily Dickinsonové a Walta Whitmana); zjednodušeně řečeno, dnešní američtí básníci se pohybují v prostoru mezi Eliotem a Ginsbergem.

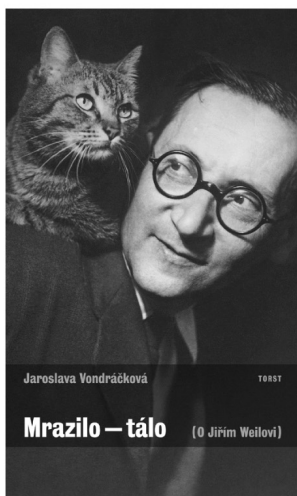
Nové vydání klasického překladu Jana Zábrany si mimo jiné klade za cíl nechat Kvilení poprvé v češtině zaznít v původním uspořádání (titulní báseň i další čísla knihy totiž dosud česky vycházely pouze ve výběrech, tedy v kontextu vytvořeném interpretačním úsilím editorů, nikoli autora samotného). Zábranův překlad má význam právě zakladatelský a jeho vliv na soudobou českou poezii je srovnatelný s vlivem Ginsbergova originálu na poezii angloamerickou.

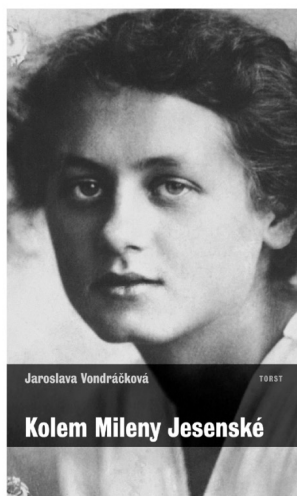
■ Andrej B. Zubov (ed.) - Dějiny Ruska 20. století – 2. díl, 1940 - 2007

Kolektiv překladatelů, kniha vyjde 10.6. 2015

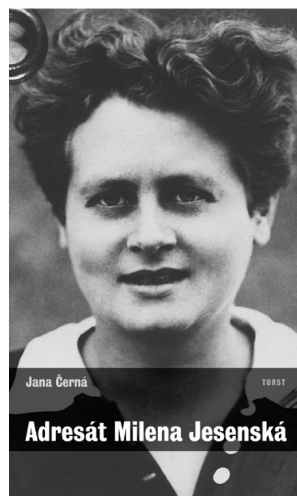
Práce kolektivu ruských autorů představuje jedinečný pokus o syntetický výklad dějin Ruska 20. století. Autoři se v ní pokoušejí odpovědět na otázku, proč se ruské dějiny po pádu carismu ubíraly cestami vedoucími k vytvoření totalitního, cynického, navenek však modernizačního režimu, jenž ve svém důsledku vedl téměř ke zničení ruské duše a svěbytné ruské civilizace. Hlavní důraz kladou na dějiny společnosti, která svým specifickým způsobem reagovala na sociálně inženýrské pokusy nevzdělaných sovětských vůdců, kteří si nevážili lidského života a vše nazírali prizmatem osobní moci a osobního prospěchu. Na pozadí utrpení ruského národa autoři píší i dějiny ruského intelektuálního života a ruské pravoslavné církve, v níž spatřují, i přes její kolaboraci s režimem, jeden z pilířů přetrvání ruské existence. Jako vůbec první historická práce *Dějiny Ruska* propojují dějiny ruské emigrace, dějiny „jiného“ Ruska, Ruska mimo Rusko, s dějiny sovětského impéria, čímž líčení ruské minulosti dávají rozměr konfrontace dvou světů, jež vedly boj na život a na smrt.

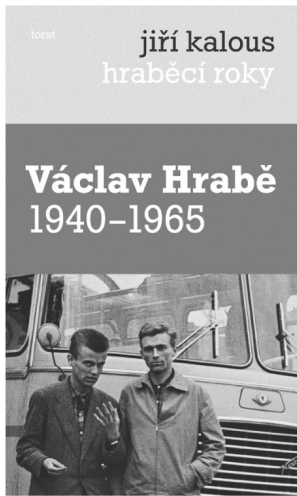
Vzpomínky na Jiřího Weila, které Jaroslava Vondráčková napsala v roce 1970. S Jiřím Weilem ji pojilo blízké přátelství, které jí umožnilo vidět osud této mimořádné osobnosti české literatury zevnitř a s hlubokým porozuměním. Ve své memoárové próze se stala kronikářkou české avantgardy a moderní české literatury a kultury.

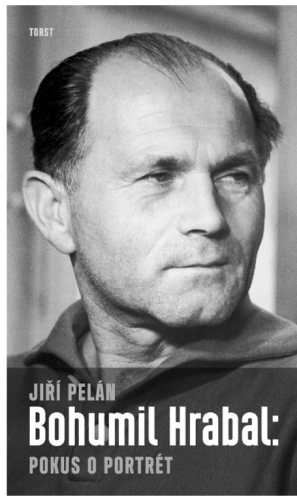
K sedmdesátému výročí úmrtí Mileny Jesenské vydaná kniha vzpomínek na tuto vynikající českou novinářku, přítelkyni Franze Kafky, levicovou intelektuálku a statečnou ženu, která byla za účast v protinacistickém odboji zatčena gestapem a zemřela v květnu 1944 v koncentračním táboře Ravensbrück.

Kniha dcery Mileny Jesenské, básničky a prozaičky Jany Černé, rozepíše Krejcarové. Kniha vypráví životní příběh české novinářky, je vynikající českou prózou, obsahující mnoho jedinečných a přesných postřehů o lidech a lidských povahách, o životě v předválečném Československu a o lidském osudu vůbec.

O Václavu Hraběti, milovníkovi jazzu a autorovi svěbytné podoby české beatnické poezie, vypovídá jeden z jeho nejbližších přátel a spolužáků z vysoké školy Jiří Kalous. Jde o velmi detailní svědectví o době společně prožitých let, v němž na pozadí obrazu básníka vystává široké panorama studentského života v Čechách na přelomu padesátých a šedesátých let.

Kniha předního českého romanisty – esejisty a překladatele, jež patří k tomu nejlepšimu, co u nás bylo napsáno o díle Bohumila Hrabala. Pelánova přesná, hutná a přitom přehledná a čtivá syntetická studie zachycuje celé Hrabalovo literární dílo, jak postupně vznikalo v průběhu šedesátí let. Kniha je doplněna fotografickou přílohou.

www.torst.cz
www.sudekbooks.com
www.fototorst.com

Navštivte knihkupectví Ostrov,
Ostrovní 17, Praha 1
www.knihkupectviiostrov.cz

Distribuce Kosmas
www.kosmas.cz

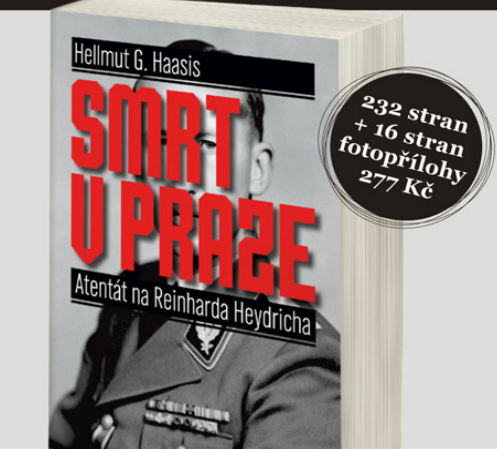
PROSTOR, nakladatelství s.r.o.

Nad Spádem 649/10, 147 00 Praha 4; tel.: 224 826 688; e-mail: prostor@eprostor.com, www.eprostor.com

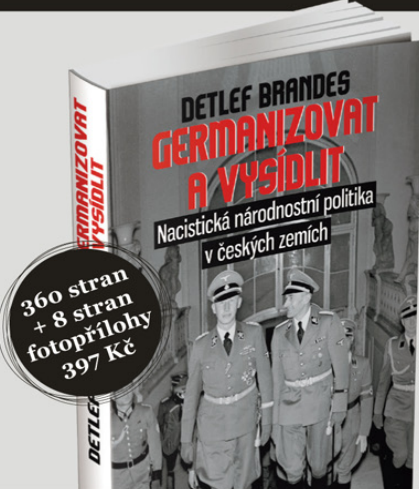
„Kvalitní knihy se obejdou i bez čtenářů“

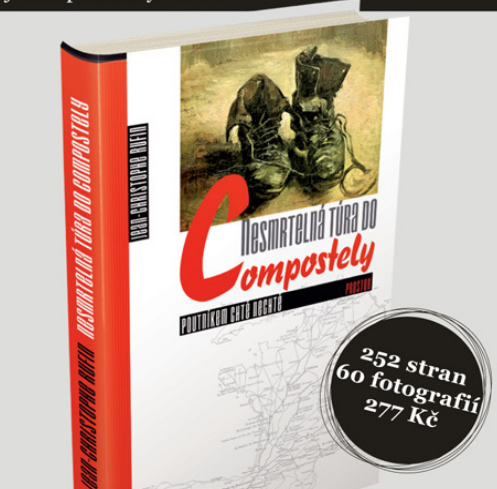
Anna Barkovová (1901–1976) strávila za svou tvorbu 23 let v gulazích. Ve svých prózách a básních odhaluje temnou realitu sovětského Ruska, podstatu ne-svobody a otroctví, a to často s gogolovskou ironií a nadhledem.

Zpracování atentátu na Heydricha z pera německého historika a spisovatele Hellmuta G. Haasis přináší jednak nový pohled na český odboj, jednak celou řadu málo známých podrobností atentátu. Díky autorově osobnímu zaujetí a napínavému podání událostí v knize barvitě ožívá tato akce protinacistického odboje evropského významu.

Ve své nejnovější práci se Detlef Brandes zabývá především opatřeními a plány nacistického Německa ohledně dalšího nakládání s českým obyvatelstvem Protektorátu Čechy a Morava, které zahrnovaly „rasové“ hodnocení, asimilaci, přesídlování a začlenění do Velkoněmecké říše. Cílem „národnostní politiky“ bylo okupovaný prostor germanizovat.

Kdo ještě nešel, určitě půjde. Kdo šel, určitě půjde znovu. Tahle cesta čeká na každého z nás...

Druhá nejprodávanejší kniha ve Francii za rok 2013

www.eprostor.com

NÁKUP MĚSÍCE

Appianus: APPIANI ALEXANDRINI ROMANORVM HISTORIARVM LIB. XII. Ex collatione Graecorum exemplarium restituti et emendati. Nunc postremo accedere eiusdem Appiani Annibalicac Francisci Beraldi interpretatione.

Lugduni (Lyon), Anthonius Gryphius, 1588, 8°, (16), 1011, (157) s. Adams I, A-1350

Na tit. listu dřevořezový signet tiskařův, signatury, stránkové kustody, živá záhlaví, arabské číslování stran při horním vnějším okraji. Na titulním listu několik vlastnických záznamů z konce 16. až konce 17. století, v textu řada rkp. marginálií ze 17. století. Nejzajímavější provenienční přípis je při spodním vnějším okraji tit. listu: „Ex libris Adami Trajani 1610“.

Adam Trajan z Benešova (1586 Benešov - 1650? Drahovec u Pišťan na Slovensku), český kazatel a spisovatel. Vystudoval teologii na pražské universitě, roku 1609 bakalářem na universitě, od roku 1611 správce školy v Bělé pod Bezdězem, poté v Praze, ve Vimperku. Po Bílé hoře musel z náboženských důvodů emigrovat, odešel do Horních Uher, kde pobýval nejprve v Soproni, pak v Zilíně, v Trenčíně a v Drahovicích u Piešťan. Autor řady knih, psal latinsky a některá díla publikoval česky. Je autorem díla o morové epidemii v Čechách, které vyšlo roku 1613 v Praze a je dochováno pouze ve dvou exemplářích. Nejznámějším jeho dílem je oslavná báseň „Saluberrimae Pistiniensis Thermae“, ve které chválí ozdravné účinky piešťanských termálních pramenů.

+ přívazek: **Appianus: HANNIBALICA.** Ex Francisci Beraldi interpretatione. Lugduni, Antonius Gryphius, 1588, 52 str. Na tit. listu dřevořez. tiskařský signet, na zadním vakátu rkp. poznámka k obsahu druhého díla z druhé půle 17. století.

Kožená vazba ze 17. století s tlačným dvojitém rámem na obou deskách, uprostřed rámu a v jeho rozích při vnitřním okraji tlačené a zlacené ozdůbky rostlinného dekoru; ve hřbetu pět vazů, v prvním poli kožený hnědý štítek s tlačným a zlaceným jménem autora, ve druhém štítek černý s tlačným a zlaceným věcným názvem, zlacené orizky cizelované ornamentálním dekorem. Hřbet v době baroka přetřen šedou fermentovou barvou, místy již sedřenou a popraskanou. Vazba ohmataná a oděná, při vnějším okraji uprostřed na obou deskách stopy způsobené destrukcí kůže, naražené rohy. Na zadním předsádkovém papíru suché vlastnické razítko JUDr. Vladimíra Adamuse, z jehož knihovny kniha pochází.

Betlémská 10 – 14, Praha 1 – Staré Město
Otevřeno: po-pá: 10:00 - 18:00 hodin

antikvariát@ztichlaklika.cz, www.ztichlaklika.cz,
tel. 222 222 079, fax: 222 220 560

LITERÁRNÍ A VÝTVARNÁ PŘÍLOHA

1 / XXIV

Jak ses, Tome, dostal k malování?

Už od malíčka jsem kreslil nějaký blbos-ti a rodiče, když zjistili, že mi to docela jde, přihlásili mě na tehdejší lidovou školu umě-ní, kam jsem chodil už asi od třetí třídy až do patnácti. Táta měl docela slušný vidění, výtvarný, děda taky, byl písmomalíř, takže já to tak zdědil – vlastně už pradědeček malo-val, psy a takový úprkovský obrazy, krojova-ný selky z jižní Moravy a tak.

Existuje to ještě?

Člověče nevím, já to léta neviděl – naše rodina se hodně rozváděla a obrazy mi-zely. Někdo mi kdysi řekl, že viděl jeden dědečkův obraz v jednom starožitnictví... Nicméně, i když jsem měl toto rodinný předznamenání, na výtvarku jsem se nehlá-sil, protože jsem si v tomhle ohledu nevěřil. Šel jsem na gympl, kde ovšem učila paní Ovcáčková, žena výborného grafika a ma-líře Edy Ovcáčka, která mě vedla. Pak jsem ještě chodil do lidovky, už pro dospělý. Nakonec jsem dělal zkoušky na Akademii a nějakým zázrakem mě vzali.

Hned na poprvé?

Jo a neměl jsem žádný tlačenky, nic. Zrov-na to byl ale takovej blběj ročník, protože prodloužili na dva roky přípravku, která by-la normálně rok a pak se studenti ucházeli o místo v některém ateliéru. Tak jsem byl dva roky v přípravce u Opta, což byl takový podivný mužík, a na konci druhého ročníku jsem šel za profesorem Smetanou, který mě vzal a školu jsem pak dokončil u něj. Dal-ší průser byla ruština. Na akademii to byla opravdu groteska. Byla jen jeden rok, ale když jsme nastoupili, tak ji prodloužili na dva, což bylo tedy tristní.

Vzpomeně si na nějaký výraz?

Máselný obraz, což není lidový výjev s máselníci, ale olejomalba.

V kterém roce jsi začal na Akademii studovat?

Maturoval jsem v roce 1974 a přijatej jsem byl ještě před ní, protože přijímačky byly ně-kdy na jare a ještě než byla maturita, dostal jsem papír, že jsem přijatej – v podstatě jsem tedy ani nemusel maturitu mít, protože Aka-demie umožňovala studium i bez ní.

Měl jsi dlouhý vlasy?

Měl jsem samozřejmě dlouhý vlasy a prac-ně jsme je schovávali při focení na maturit-ní tablo. Jenže potom někdy snad koncem dubna hráli Plastici v Rudolfově a mě nena-padlo nic lepšího, než tam jet. Ten den jsme psali maturitní písemku z angličtiny a mně jel v deset hodin ráno vlak z Ostravy, proto-že do jižních Čech to byla štreka. Tak jsem tu písemku rychle vypálil a mazal jsem na vlak do Budějic, kde to dopadlo, jak všichni víme – policajti nás zbili jako koně.

V tom průchodu na nádraží?

Ne, já jsem z toho průvodu, který vedli na nádraží, utekl, ale daleko jsem se nedostal. S kámošem jsme močili pod nadjezdem, po kterém zrovna projelo policejní auto, já mu povídám, bacha, jsou tady fízlové, a v tom jsem zezadu dostal takovou ránu obuškem, až sem viděl jiskřičky. Zmlátili nás a odvezli k ostatním na nádraží, kde byly přistaveny speciální vlaky – jeden jel do Plzně, druhý na Prahu a třetí do Brna, a každého vagonu stáli fízlové, aby nikdo nezdrhl, okna nešla otevírat. V Praze nás pak všechny odvezli k výslechu na Barták a ostříhali nás, čímž za mě vyřešili maturitní problém – k tomu účelu tam nahnali nějaký vězeňský holiče, takový pokérovaný vazby. To byl de facto můj první větší kontakt s režimní represí.

Mělo to dozvuk ve škole?

Právě že ne. Já maturoval už 4. května, protože komunisti měli nějakou celostát-ní akci a potřebovali vykládit školy kvůli bytování, takže škola končila dřív. Kdy-by to proběhlo v tom reálném termínu, tak bych možná neodmítal. Celý ten rok 1974 ještě furt dělali problémy.

V Praze jsi bydlel na koleji?

Akademie měla kolej na Kampě a po pr-váku, pro nějaké ne asi zrovna dobré chová-ní, jsem o kolej přišel. Dostal jsem pak ko-lej 5. května na Žižkově, kde se mi nelíbilo a bydlel jsem různě po lidech, u Koháka jsem bydlel dva roky a taky u Kudláče, u různých lidí jsem přespával a na kolej jsem už nešel.

S kým jsi se v té době stykal?

Především se spolužáky, to byl Honza Turskejch, můj velký kamarád, sochař, a Jarda Horálek, který bohužel už zemřel.

To je ten co má věci v Pasece?

Je to možný, protože s Tuřínem pro Ho-ráčka restaurovali Váchalovo Portmoneum. Já měl proti nim lehkou nevýhodu, byl jsem z gymplu a neměl jsem takový výtvarný školení jako ti, co byli z Hollarky, měl jsem s tím v prvním ročníku na začátku trošku problémy, oba dva mně pomáhali, a tak jsme se skamarádili. Nedávno měl Horálek krásnou výstavu v Nový síni. To byl báječný člověk a hodně jsme spolu prožili.

O rok později přišel Vláda Kokolia, s kte-rým jsme se hodně přátelili, pak jsem měl ještě slovenskýho přítele, který studoval na grafice, Fero Kudláč se jmenuje. Záhy, už kolem druhého ročníku, jsem se skamarádl s Pepou Hamplem, který mě pak seznámil s ateliéry a lidmi, kteří malovali jinak, než se učilo na Akademii, to byla velká úleva – já k tomu bolševickému režimu, včetně jeho „estetiky“, nikdy neměl důvěru. Rodiče byli silně antikomunisticky založení, máma byla ze selský rodiny, po únoru jim všechno se-brali – byli to sedláci, prarodiče i prapraro-diče. Táta byl z živnostenský rodiny a jim ta-ky všechno sebrali, děda měl malou firmu.

To ho nevyrazili?

Kupodivu ne. Pak šel ovšem na vojnu a tam ho rovnou zavřeli – byl tam nějaký provokatér, který chtěl jakoby podepsat Chartu, on ji tam přivezl, oni mu udělali prohlídku v osobních věcech a dostal dva a půl roku. A myslím, že Eva Vonešová Chartu podepsala taky, ještě během studií. Chodila tehdy s Ondrou Kohoutem, který ji taky podepsal, ale starý Kohout zařídil, že se podpis nezveřejnil, aby mladý dostu-doval. Otmar to podepsal a dostudoval, on byl tedy v posledním ročníku, ale to by nevađilo – kdyby na to přišlo, bezpochy-by by ho vyrazili i tak.

Škola čisté malby bez přesahu

Rozhovor s malířem Tomášem Halešem, řečeným Korot

Korot, Elektrický podniky 2015

Odkud pocházeli?

Máma byla z Beskyd, táta byl přímo z Ostravy.

Jak to vypadalo na Akademii v 2. polovi-ně 70. let? Žažili jste nějakou buzeraci?

Nás bylo v ročníku osmnáct, a z toho by-lo asi osm v SSM – a nikdo nás tam nenu-til. Když byla Charta, asistent pověsil na nástěнку nějaký distancující se prohlášení a řekl, kdo chce, ať to podepíše. Nepode-psal to nikdo, až na dva komunisty, což byli Novosad a Fiedlerová, mladí komu-nisté, studenti. Buzerace tam opravdu ne-byla. Třeba bylo povinný chodit do průvo-dů, na 1. máje a tak, nikdo tam nikdy nešel a nic z toho nikdy nebylo. Bylo tam pár takovech fanatiků v profesorském sboru, Kolumek a Pospíšil, z nich šel strach, ale zase Smetana to vyvažoval – měl tam do-brou pozici, za války byl v koncentráku, byl zatčen během studentských demonstrací za Opletala, a oni si na něj moc netroufli. My jsme třeba měli v ateliéru permanent-ně puštěnou Svobodnou Evropu. Akorát ta Fiedlerová to nelibě nesla. Jednou jsme se nějak pohádali a ona na to: vy máte tak blbý kecy, to budu poslouchat raději tu Svobodnou Evropu! Cha cha cha.

Nikdy vás nepráskla.

Nikdy a pokud ano, tak se to neprojevalo. Karel Zavadil, to byl asistent Smetanův, ta-ky komouš, jeho fotr byl velký zvíře v Lido-vých milicích, a ten tu svobodku poslouchal s námi. Jestli to někde hlásil, nevím.

Já se už v té době stykal s lidmi kolem Charty, takže jsem měl vždycky k dispozi-ci Infochy atd. a nosil jsem to do školy. Na Akádě v té době studovali i lidi, kteří Chartu přímo podepsali – Otmar Oliva, například.

v Ostravě podepsalo Chartu asi sedmnáct lidí a z nich většina odjela hned do zahra-niči. Zůstal tam Šavřda, Liberda, Bínovec... Se Šavřdou, a vlastně i s Liberdou jsem se znal ještě z gymnázia, protože když jsem tam v 74. roce nastoupil, učil na škole ruš-tinu, ještě asi půl roku, než ho vymetli. Znal jsem i další lidi, který sice nebyli otevře-ně v opozici, ale opisovali knížky a tak – to jsme taky dělali už během studia. Jezdil jsem i hodně do Prahy a do Bratislavy, kde jsem byl možná i častěji, než v Praze – díky slo-venskému spolužákovi jsem tam znal Jana Langoš, Budaje, Gustu Dobrovodského, kterého jsem poznal o něco později, ale byl

to pak největší kamarád. Byl jsem pozvanéj na Bryzgalky, salaše, co měli nahoře v Kysu-cích, kde jsem se si to okamžitě zamiloval, a shodou okolností se mi povedlo hned jed-nu salaš získat – byla taková polorozpadlá, patřila manželovi herečky Kronerové, Janu Hladkýmu. Oni si koupili chalupu někde jinde a řekli mi, když si to opravíš, tak si to můžeš nechat. Já ovšem prachy neměl, jenom ty šindele stály tehdy dvacet pět tisíc korun, celá střecha byla 2 500 šindelů a jeden stál deset korun, což byly na tu dobu obrovský peníze, které se ale nakonec podařilo sehnat díky památkářům, a já tam začal jezdit pravidelně. Přes Bryzgalky jsem se seznámil se Stankovičovými, přičemž s Nikolajem jsme si strašně padli do oka – byl to jeden z nej-blížších lidí, který jsem v životě potkal a do dneška s ním rozmlouvám, chybí mi strašně. Jezdila tam taky Olga Havlová a další lidi z Prahy, takže skrz Bryzgalky jsem byl tak od roku cca 1982 přímo v centru dění. To se samozřejmě doneslo ostravským estébákům a začaly být problémy, což nebyla žádná pr-ča, protože v Ostravě nás bylo...

Deset na sto policajti.

Přesně tak a možná ještě horší poměr.

Kdy jsi byl poprvé u výslechu?

V roce 1982.

Co po tobě chtěli?

Z Ostravy jsem dojížděl do Prahy, vět-šinou jsem si vybral termín, kdy zasedala Hrobka, která se nejdřív scházela u Niko-laje doma a později, když se s Olinkou odstěhovali na Kampu, scházela se Hro-bka v hospodě U Bohouše vedle Rígráku. Když jsem pak přijel do Ostravy, tak si mě předvolali a byla to taková ta estébác-ká klasika: Co jste v Praze dělal, kdo tam byl... Řekl jsem jim, že jsem byl ožralej a že si nepamatuju nic, což teda byla...

...pravda.

Ne tak docela, ale já potom používal často tuhle formulku. A jednou, když jsem přijel zase z nějaký akce, čekali na mě př-i-mo na nádraží a povídají: tak pojďte, než to zase zapomenete, což bylo vtipný. Někdy to ale bylo skutečně náročné. Třeba jsme šli s Nikolajem na demonstraci a před tím, že si dáme pivo na Kampě, přičemž Nikolaj povídá: Korote, nesmíme se ožrat, kdyby nás zatkli, aby neměli argumenty, kdo tyhle akce organizuje... No a když jsme se zvedli, měli jsme osmnáct fernetů, každěj...

Cha cha cha.

Pak jsme tedy vyšli, mně došel film do fo-táku, zašel jsem do prodejny, Nikolaj čekal venku na chodníku, a když jsem vylezl ven, tak už tam nebyl – zmizel, me-zitím ho zatkli.

Cha cha cha.

Takže já jsem takhle unikl. No ale potom to zas tak vtipný nebylo, začalo to smrdět, že mě zavřou. Já s tím celkem počítal, ale teď jsme měli děti, starší dceru, která se na-rodila v roce 78, a v roce 1985 se narodila Eva. A komunisti začali v Ostravě s akci Asanace, v jejímž rámci se snažili vystvat li-di ven, až právě kolem poloviny 80. let. Bez obalu mi řekli, ať se odstěhuju do Prahy nebo do Bratislavy, kde na to mají speciální referát – oni chtěli mít v Ostravě čistý stíl. Navíc všichni ti moji ostravští kamarádi by-li buď už v pensí, tak zvané za vodou, nebo v kriminále: Šavřda byl zavřenej skoro po-řád, co jsem byl v Ostravě, Liberda totěž.

Co jim vadilo?

Moje „podvratná činnost“ spočívala v podstatě v tom, že jsem se díky Pepovi Hamplovi a témhle lidem účastnil různých mezinárodních výstav. To se jmenovalo mail-art – umění posílané poštou. Ještě s Mar-gitou Titlovou, Mertou, Čestmírem Suškou, což byl taky můj kamarád, vznikla taková parta asi patnácti lidí, kteří pravidelně obesi-lali výstavu po celém světě – od Jižní Koreje a Japonska po Spojené státy, prostě všude.

Mail nebyl, posílali jste to fyzicky...

Normálně, klasickou poštou. Většinou to byla A4 obálka na nějakým kartónku, aby to vydrželo tu přepravu, a když to byl větší for-mát, namotal se na nějakou rouru. To ovšem byla procedura. Musel jsi jít do Národní galerie, kde jsi dostal papír, že o to nemají zájem. V Ostravě měla Národní galerie po-bočku, kde byl nějaký doktor Jůza, který mi to napsal bez řeči. Potom ovšem musel být znalec, jakou to má cenu. To udělal taky on, naštěstí, napsal tam padesát korun a ještě se hrozně omlouval. Já mu povídám, napište tam, že to má nulovou cenu. To ovšem ne-mohl, musel tam vždy těch pár kaček dát. Pak jsi musel jít na celnici, kde to proclili. Zaplatil jsi clo a pak docela mastný poštov-ný. Když jsem posílal větší věci do Japo-nska nebo do Jižní Koreje, bylo to pro mne finančně náročné – žena dělala v mateřský školce a já měl ty brigády po kotelnách...

To byl čistě entusiasmus vystavovat ně-kde mimo bolševika, žádný peníze jsi z toho neměl?

Ne vůbec. Jenom jsi dostal katalog a vy-stavoval jsi spolu třeba se Solem LeWitem, s Christem, jak balil ty ostrovy a podobně. Třeba v Soulu byla výstava současný kresby, tak jsem tam něco poslal a tohleto jim zača-lo hodně vadit. Pak jsem se účastnil výstavy k 45. výročí založení českého vysílání BBC, tuším v roce 1984, po které přišlo už takový vážný varování, což jsem tedy ignoroval. Zú-častnil jsem se výstavy v Chille, což byl další průser, pak byl Izrael, a to už nevydejchali: Jižní Korea, Chile, Izrael – co to má být?!

Kde máte Bulharsko, Polsko, NDR...

Jo, a já jim říkám, nezlobte se, já vystavu-ju zásadně v zemích apartheidu... Tenhle vítepek jsem si odskákal tím, že mě zavřeli na osmačtyřicetku. Potom mě na osmačtyřicet-ku začali zavírat už při každém návratu do Ostravy. To bylo na hlavu. Nakonec jsem si řekl, tak dost – jedna holka měla rok, dru-hé bylo sedm, nedostanou se ani na střední školu... Co v takovéhle zemi? Tak jsem se rozhodl, že se zabálíme a vypadneme. Šel sem jim to ohlásit, že na to kašlu, že jedu pryč, a oni na to: to je v pořádku, dáme vám pasy.

Udělal si čárku.

Jo nějakej Kuchař – kuchař to možná byl, ale Kuchař se rozhodně nejmenoval. Jednou jsem dostal předvolání, kde bylo tohle jeho jméno, bylo to někam na VB, já si popletl hodinu, přišel jsem tam o hodinu dřív, odevzdal jsem předvolánku na vrátni-ci, a ten policajt-důchodce, co tam seděl, povídá: Vy jste měl dopravní nehodu? Ří-kám ne, auto jsem nikdy neměl. A on na to: To je divný, tady žádněj Kuchař nepracuje, jeden je ale na dopravním inspektorátu.

A právě v tom se „Kuchař“ přihnal, zjis-til, že byl „propíchnut“ a tvářil se, jako debil. Ten druhěj si zase říkal „Stavař“, co byl původně za povolání nevím, každo-pádně to byla velká svině, vyštudovaná v Moskvě, major. Řekl jsem jim dobře, já se tedy vystěhuju a hotovo. Oni na to, že mi to vřele doporučuji.

Já si ale pořád mysl, že to je z jejich strany taková hra. Navíc jsem znal několik případů, kdy to vystěhování trvalo měsíce. Využil jsem toho, že dcera, ta starší, měla na rukou ekzém a že s tím má jet k moři. Já měl tehdy poprvé v životě nějakou realizaci, leptaný sklo – zabýval jsem se taky leptáním skla a vyráběním smaltu, což jsem pak po-koutně prodával, na přílepěnou – a tenhle kšeft mně dohodil architekt Jirka Smejkal, báječný člověk, šlo to mimo Ostravu, to by-ly nějaký olomoucký komise a tak. Vydělal jsem si tehdy dvacet tisíc a za ty peníze jsem koupil rodinný zájezd do Jugošky. Pořád jsem nevěřil. Pak nám dali pasy a začalo to vypadat vážně. Pasy byly bíanko, nebylo v nich nic a moje žena, jak byla nervózní, podepsala pas tam, kde měl být podpis ná-čelníka pasového oddělení, což považovali za provokaci. Když se tam ale z toho vypětí rozbrečela, tak uznali, že to provokace ne-byla. Za hodinu byly pasy nový, přišel se mnou ten, co si říkal Stavař, a povídá: Jestli tě ještě jednou uvidím, tak to nepřežiješ!

Svině.

Jo. Byla to taková de facto estébě řízená emigrace. V ten moment jsem si ovšem po-prvé uvědomil, že to není hra, že to je doo-pravdy a docela ve mně hrklo: najednou mi v úplnosti došlo, co to celý znamená: člo-věk možná navždy opouští něco, v čem vy-růstal a dosud žil, a docela mi bylo úzko.

A ještě bylo komický, že tu poslední noc před odjezdem u nás spal Jarda Glac, což byl agent StB první třídy, ale tehdy jsme to nevěděli. Udával Šavřdu. Šavřdovi ho přitom měli za vlastního – jejich syn žil v Americe, a on je prásal oba. To bylo hovado hovad, jak říkal Brikcius.

pokračování na straně 11

dokončení ze strany I

Mezitím jsem si přes různé kanály, aby to nezejistilo, domluvil s Otou Filipem, který byl taky z Ostravy, a s jehož synem jsem chodil na gympl, že nás převezou z Jugošky do Rakouska. Odjeli jsme tedy s Rekreu a pak je-li autobusem k rakouským hranicím, kde na nás čekal Ota Filip se synem, kteří nás pak těch pár kilometrů přes čáru převezli.

Co to bylo za pocit, když jste jeli přes hranice?

Strašnej. Filipovi nás vezli ze Slovinska serpentinami přes Wurzen Pass dolů do Villachu a hned na hranicích jsme požádali o azyl. Ubytovali nás ve Villachu v dětském domově, který vedly jeptišky, byla to součást kláštera. Děti byly strašně unavený, sly spát, žena taky, já šel ven kouřit, a v tu chvíli jsem měl chuť se vrátit – to byl strašnej pocit. Měl jsem výčitky, nikomu jsem to neřekl. Věděl to jenom Nikolaj, který mi to schválil, já si ale stejně říkal – oni tam vydrží a já kretěn odcházím. Tak se to vždycky tak střídalo, obhajoba a pak zase výčitky.

Z Villachu jsme jeli do tábora v Traiskirchenu, odkud nás po týdnů soupli do Štýrska, do takového penzionu, kde jsme bydleli asi rok. Asi za šest měsíců jsem dostal politický azyl, s kterým člověk získal veškerá práva jako rakouský občan, kromě volebního, a mohli jsme odjet do Vídně, najít si práci a nějaký byt.

Jak vás Rakousko přijalo?

Báječně. Policajti nám vzali otisky prstů, což je rutina, sepsali s námi protokol, já neuměl německy, oni zase anglicky, ale nějak jsme to dali dohromady, odvezli nás ubytovat se do toho kláštera, ráno pro nás přijeli, odvezli nás na nádraží a koupili nám lístky na vlak do toho Traiskirchenu.

Ž vlastní kapsy?

Z vlastní kapsy, žádný potvrzení jsme jim nepodepisovali. Byli jsme týden v takový karanténě s různýma lidma, taky bohužel s Čechy, což byla sorta lidí, s kterou jsem tady nikdy nepřišel do styku – různí pinglové, veksláci, defraudanti a podobní týpci, přičemž nejlepší z nich byli snílci, kteří si mysleli, že v New Yorku jim budou lítat pečení holubi do huby, což by se hrubě nelíbilo Brikciusovi, protože Evžen holuby nesnáší a v bytě musí mít zatažený závěsy, aby je ani nespatřil.

Znal jsem samozřejmě lidi, kteří odjeli už předtím a zůstali v Rakousku, tak jsem se hned s nimi spojil – s Londýněm, s Dášou Vokatou, s Ondrou Kohoutem, s Evou Honešovou, s Benýškem, Vlastou Třešňákem, který ale v Rakousku nebyl. To byli lidi, které jsem znal z Prahy – když jsem tady studoval, vařil jsem jeden rok ve vinárně Orlík, nejdřív jsem tam myl nádoby a pak tam i vařil, otvíralo se v pět odpoledne a kuchyně byla do jednoy v noci, a chodila tam celá tahle partička, chodil tam kde kdo, protože Orlík měl otevřeno do dvou a když v deset zavíraly hospody, tak se tam všichni nahrnuli.

Jak ses ve Vídni živil?

Poznal jsem se s Chmelákem a nastoupil jsem k němu do Nachtasylu, když se otevřel. Tam jsem dělal celou dobu, dva dny v týdnů, až před dvěma lety jsem tam skončil. Kromě toho jsme se Skalákem renovovali byty a všechno možný. A u toho jsem maloval.

Pro sebe...

Pro sebe. Bohužel jsem mezitím ztratil kontakty na ty mailartový hochy a až teď, po těch letech se mi přes facebook ozval hlavní organizátor, Guy Bleus, Belgičan, který v tom jede pořád.

Pak jsem si našel restaurování. Petr Kouba, starší spolužák z Akademie – Ivan Bukovský, s kterým jsme teď společně vystavovali u Waldese ve Vršovích, s ním byl v ročníku – mě vzal do restaurátorský firmy, kde jsem dělal celou dobu, co jsem byl ve Vídni, a skončil jsem tam až asi před pěti lety.

Co jste dělali?

Ve Vídni spousta věcí, fasády a kameniny prvky na fasádách, jenom kámen, ve Vídni pískovec. Šest let jsme například dělali na Kunsthistorickém muzeu – na obou vídeňských muzeích.

Šest let na lešení.

No ježíšmarjá, na těch kopulích, to bylo čtyřicet lešeníckejch pater. Každěj den minimálně dvakrát nahoru a pak taky dolů. A jak jsem stárnul a tloustnul, tak mě to pomalu nebavilo, tahat všechny ty kýble.

I když přšelo?

To bylo tak, dostal jsi nějaký úsek na fasádě a kdy jsi to udělal, byla tvoje věc. Ale ve stanovenou dobu to muselo být hotový, kdyby to nebylo, nedostal bys už další práci. Takže když bylo dobrý počasí, tak jsi tam byl, dokud bylo vidět. A když bylo třeba chladno, tak jsi tam nešel nebo jenom na chvílku. Ale většinou ty termíny byly poměrně benevolentní a šlo to stihnout. Sezóna nám začala, když teploty stabilně vyskočily nad plus pět. Pod pět stupňů cement blbě tuhne. Takže ve Vídni jsme měli sezónu od dubna do listopadu.

Musel jsi si vydělat na zimu.

Jo, za tu sezónu jsem si vydělal na celý rok. V zimě jsme pak jeli třeba do Mexika, někam do tepla, se ohřát. Takže jsem se takhle rozmazlil, prací, ale maloval jsem pořád, v duchu, a pak to tady ze mě vylítlo, za rok jsem namaloval čtyřicet obrazů. Ta kontinuální malba je přitom moc důležitá, jsem teď v ateliéru vlastně každý den

s výjimkou, kdy jsem na skok ve Vídni. Čtyři, pět dní v týdnů jsem ale tady a když takhle maluješ bez nějakých větších přerývek, tak se to potom projeví. Když jsem maloval jen jednou za čas, furt jsem přemýšlel, co a jak, vzal jsem plátno, udělal jsem něco a byl jsem nespokojenej. Ale jakmile se člověk rozmaluje, tak to přijde samo. Samozřejmě nejsem nějak extra spokojenej, mám k tomu výhrady, ale mám aspoň za to, že dělám to, co jsem chtěl vyjádřit.

Je ve tvých nových věcech přítomno to, že jsi léta dělal s omítkou?

To je kamení všechno. Ke kamenům mám vřelý vztah už z dřívějška, ještě před restaurováním. Mám rád hlavně detaily. Tenhle obraz je kámen, když ho zvětšíš. To mám od mládí, takový vztah ke zvětšovaným detailům.

To nejsou tedy malby, ale „kameniny“.

Klidně tomu můžeš říkat kameniny. Třeba tenhle obraz vysloveně vypadá jako keramika. Kokolia někde napsal, že současní výtvarníci malují vlastně jen různé odstíny sedí. Tak já říkám dobře, namaluju obrazy jenom v té sedí a v těchhle barvách. Jsou to v podstatě všechno detaily šutrů, různých, a lávy. U Waldese jsem

měl sopky z Guatemaly. Na jednu z nich jsem vylezl.

To by se ti líbilo v Grónsku, který je fantasticky geologicky různorodý. Tam to kamení úplně hraje.

Já jezdím do Norska už několik let na ryby, a tam je to taky báječný, ty fjordy. Já mám rád žulu a když jedeš Svédskem po pobřeží až do Osla a potom nahoru do Trondheimu, to jsou samý žuly, růžový a červený s takovejma obrovskejma křemennejma žílama. Prostě nádhra. K tomu nepotřebuješ žádný houbičky, stačí kouknout na ten kámen, takhle zblízka.

Realita je vždycky magická záležitost.

Jo, všechno tohle jsou vlastně vyložené realistický věci, i když to vypadá jako čirá abstrakce.

Ty tvý obrazy jsou de facto takový zkameněly houbičky.

K tom bych zarecitoval Nikolajovu definici lysohlávky, která má jako mnoho z jeho básní delší název, než je ona sama. Název zní: Keby mi kedysi nebola na dve hodiny zahнала hnačku, veru by som toto nevedel. A teď samotný text: Houbička je příroda, co přirodu ruší a ponechá jenom duši.

Neměl jsi být s tím kamením raději sochař?

Ježíš, sochař... Já nemám plastický citění. Prostě nemám tu 3D schopnost přenést to, co vidím, do rukou a udělat z toho objekt. Na škole jsme měli modelování jeden rok a já se s tím trápil. Opravdu. To mi nešlo. Možná ještě nějaký abstraktní věci, ale vymodelovat realistickou sochu nebo hlavu bych neuměl.

Na vídeňských musejních fasádách jsi musel restaurovat stovky plastik...

Jo, ale třeba jsem dělal ruku, nebo když tam chyběl nos, kus hlavy, to nebyl problém – to jsem dělal pořád, prsty a takovýhle kraviny. Kunsthistorický museum bylo kupodivu za války málo poničený, i když taky, a začali to opravovat až od konce 90. let. Tam jsem dělal stovky nosů a prstů.

Takže jsi odborník na nosy.

Na nosy a na zobáky – jsou tam taky mraky císařských orlů. V kopuli nahore jsou takové girlandy a kde se setkají, je vždycky orlí hlava. Všechny ty zobáky jsou moje.

Rád okolo chodím. Ta práce byla velice příjemná, ale bohužel skončila. Ve Vídni bylo asi jenom pět firem, které to dělaly, a fungoval tam takzvaný schwarzsystém. Bylo nás asi třicet restaurátorů, všechno jsme si platili sami a oni nám dávali práci. Před pár lety na to ale najednou vltli a řekli ne, to nejde – když máte firmu, tak minimálně půlka pracovníků musí být trvale zaměstnaná. A to ty řemeslné firmy zabilo. Místo nich nastoupily stavební firmy, které to udělaly levněji, protože předtím se zakázky důsledně třídily: kamenické práce, zednické práce, restaurátorské práce... Teď udělá firma celou fasádu na klíč a ještě nabídne lepší cenu.

Takže nebyla práce. Dělal jsem na černo, což byla taky zajímavá etapa – s jedním kamarádem jsme připravovali výpravy pro opery. On je scénograf a sháněl někoho, kdo by mu s tím pomáhal. Tak jsem začal malovat kulisy apod. Dělali jsme třeba letní scény ve vídeňských kasárnách, což je něco jako Hluboká, ministerstvo obrany tam má kanceláře. Ve dvoře se postavilo jeviště i hlediště a přes léto se tam hrály opery. Teď už to běží to po celé Evropě, ale tehdy před deseti lety to bylo ještě průkopnický. To mě taky bavilo, protože mně nedělá problém zvět-

šovat – udělat z malý studie desetimetrový obraz. Bylo to slušně placený, ale bylo to na černo. Skončilo to, když kamarád dostal dlouhodobou zakázku na Tchajwanu a já se ocitl na pracáku – z něčeho jsem potřeboval žít a z těch peněz z Nachtasylu jsem vyžít nedokázal. Nakonec jsem si našel v Praze tady ten ateliér. Náhodou jsem potkal na ulici Kamilu Přibáňovou, dneska se jmenuje Zenatá, i když je rozvedená, a ona mi řekla, zda bych to nechtěl, že to je levný. Tak jsem to vzal, přičemž půlku platil Petr Rezek, který sem chodil psát, protože nikde jinde neměl klid na psaní – pořídil si kvůli tomu Slavonice, ale pořáď tam za ním někdo lezl, tak teď jezdí psát do Vídně nebo chodí sem. Mezitím jsem se seznámil s Isabelou a v podstatě jsem veškerý pracovní aktivity skončil, věnuju se pouze malbě, což si mohu díky Isabele dovolit, protože jako ředitelka rakouského gymnasia na domácnosti vydělá. Já jsem takovej muž v domácnosti, vařím a nakupuju, starám se o tyhle věci a ona to finančně zajišťuje.

Ideál, který funguje už jen u pralesních indiánů.
Pot, ty mám rád.
Jo, to jsem vystudoval Akademii, se poprvé ve svých šedesáti letech věnuješ malbě na plno.

Přesně tak. Je mi šedesát a začal jsem malovat ve svých šestapadesáti – první takovou výstavu jsem měl v roce 2010 v Dlouhé. Předtím jsem pochopitelně maloval taky, ale jen nárazově. Vydělal jsem si tam docela slušný prachy a potom už je to takový začarovaný kruh: máš prachy, ale na nic jinýho už nemáš čas. Třeba Pepa Záček restaurování tipnul už před deseti lety, že už to dál nemůže dělat, protože nic nenamaluje.

Jaký kámen používáš k malbě?

Používám na malbu pokud možno materiál, který maluju. Takže třeba žulový pisek k akrylu, který mám jako médium: nemůžeš namalovat obraz bez nějakého média. Když dělám sopky, tak maluju popelem. Různé popely mám tady v těch kýblech.

Odkud jsou?

Tohle je popel z Bryzgalek a tenhle nažloutlý je z Gmündu, každěj je jinej a přitom to jsou oba dřevěný popely ze smrku.

Urny na hřbitovech nevykrádáš.

Nevykrádám. Když ale umřela Jarmilka a my ji pak rozspávali na holinách, které milovala, mohl jsem namalovat její portrét – z Jarmilky. Kdo by si to ale vzal, ten obraz.

Kromě popele používáš kamennou drť a písek.

Písky. Tady ten červený písek jsem teď dostal od kamaráda Honzy Turského, toho sochaře, je taky restaurátor, někde to používal.

Hm, ten je fakt dobrý.

Nádherný, že? Je barevněj jako cihla, ale přitom to je písek – je v tom spousta železa. Na Trutnovsku jsou taky takový pískovce, ale ne až tahle červený.

Když jedeš na Novou Paku, tak tam je takováhle červená.

Jo, přesně tam. Jak bydlí Martin Hybler u Limoges, kousek pod ním je Cologne de la Rouge, Červená vesnice, a ta je taky takhle barevná. Kompletně všechny domy jsou červený, nádherné.

Co máš rád za český kameny?

Mám rád především hořícký pískovec, kterej je strašně ostřej a měkej. Jinak mám rád žuly z Vitorazska, z Waldviertelu, kam léta jezdím. Teď jsem si přivezl písek z Norska, ale ještě jsem z toho nic neudělal. Už jsem tam byl asi šestkrát, je to tam nádherný, ale výtvarně mě to oslovilo až letos, takže něco zkusím. Pak ta Guatemala, kde jsme byli loni v červenci a teprve letos jsem to začal malovat, trvalo mi to, kdežto ten Waldviertel mě oslovil okamžitě – jezdil jsem tam, ještě než jsem poznal Isabelu.

Ty obrazy, co jsi měl vystavené kdysi u bráchy, k těm tě inspirovaly družicový snímky severokorejských koncentráků...

Jo, to jsou támhle ty obrazy, a ty máš taky jeden z téhle série – tím jsem vlastně začínal, to období kontinuálního malování.

Jak jsi k tomuhle tématu přišel?

Vítek Kremlička mi poslal mailem nějaké satelitní fotky, že jsou prý na nich severokorejské lágry a já, ať jsem na to koukal, jak jsem koukal, tak jsem tam žádný lágr neviděl – jenom náznak nějaké cesty a pak ty nádherný terény, hory – bylo to v horách. Říkal jsem si, že ty lágry tam určitě někde jsou, akorát, že je nevidím a že to je tedy výzva. Vzal jsem barvy, kterými Giotto namaloval Peklo, a namaloval jsem s nimi to, co vidím-nevidím, spíš tuším: to peklo, která se tam někde dole odehrává. Navíc mi pak Kremlička poslal další fotky, kde už ty lágry vidět byly. Udělal jsem takové série po čtyřech – tyhle malý formáty, pak zvětšený a nakonec veliký, dvakrát dva metry – ty mám ve Vídni.

Pak mě napadla další věc: Od dětství, když zavřu oči, vidím temnou Ostravu, kterou jsem brzy ráno jezdil jako kluk na tré-nink, na hokej, v zimě byla všude ještě tma, tramvaj jezdila podél dlouhého potrubí, mezi kterým problikávala světélka nějakých lamp, takovou industriální oblastí, za níž bylo ještě nádraží, kde byl v té černotě vidět šedý dým nějaké lokomotivy. Tohleto vidím pořád, kdykoliv zavřu oči. A to je tenhle cyklus, možná čtyřicet obrazů.

Vystavil jsem to jednou v Ostravě: co nevidím, když mám otevřený oči, a co vidím, když je zavřu – udělal jsem tam dohromady Koreu a Ostravu, ke které se ještě vrátím, protože s tím nejsem zcela spokojený, respektivě s téma skicama jsem spokojenější, než s tím zvětšením. To se někdy stane. Udělat ze skici velký formát, aby to nebyla pouhá zvětšenina. Je někdy problém. Tak jsem začal malovat spáchtlemi atd. Požívám nástroje, které používají zedníci na zedničinu.

Vrátil jsi se na fasádu Kunsthistorické-ho musea...

To je možný. S tím taky dochází k různým efektům, i když já nemám efekty rád. Tohle, když to přetřu zednickým hla-dítkem, tak to vytváří takový...

Lišejníky.

Jo, můžeš v tom vidět lišejníky nebo mechy, kterými jsou porostlé kameny. Ale takové to všelijaké vymývání barev a podobně už nepožívám. Zajímá mě jenom čistá barva, v tom smyslu, že když už to tam plácneš, tak to musí sedět. Nebo taky nemusí a pak to děláš znova. Ale to, co se učí na Akádě, nebo co člověk vidí kolem sebe, tak to vůbec nepoužívám, nikdy. Použil bych to, kdybych třeba dělal nějakou divadelní scénu, tam by se to mohlo hodit, ale pro vlastní tvorbu požívám to, k čem jsem lety dospěl, de facto v opozici proti Akademii.

Akademie je dobrá k tomu, že se člověk naučí ji popřít.

Přesně tak. Onehdá jsem byl v Doxu, což je moc pěkný dům, a říkám, jestli by tam nešlo udělat výstavu, načež mi bylo sděleno, že to asi ne, že se tam vystavují věci, který mají nějaký přesah. Já říkám aha. Založil jsem pak Školu čisté malby bez přesahu, což je parafráze na Křižovnickou školu čistého humoru bez vtípu.

No jasně, kameny získají přesah, až když jim ho nějaký iluminát z vyšší moci přidělí. Nejdřív bylo tedy lágry, pak nádraží v Ostravě a teď jsou šutry...

Jo, teď začaly kameny. Vitorazsko mě nikdy nenapadlo malovat, až teď – je to kraj lesů, nádherných lesních rybníků a žuly všech možných barev. Všichni říkají, jak to budeš malovat, vždyť ta žula je jenom

šedý šutr. To vůbec není pravda. Třeba v Trondheimu je dům, který vypadá jako sbírka všech existujících žul – tam je snad sto padesát různých barev. Samozřejmě je to vždycky nějak nadsazený, výtvarně, do-padá na to různý světlo, ráno, večer, jsou tam stíny, to všechno vytváří plasticitu a zároveň barevnost. Jak jsou navíc balvány porostlý mechem, nahore jsou třeba zelený a na těch svislých stranách tvoří mech takový pásy, a tyhle canoury mechu se právě snažím dělat. K tomu ty nádherný podvečerní načervenalý barvy.

To by ses vytvářel v Jizerkách, kde jsou žulový balvány porostlý mechem, všude.

Určitě.

Co je tohle?

To je barevněj dojem, který jsem měl, když jsem na polostrově Santiago de Atitlan v Guatemale vešel do tamního kostela, kde bylo zaměřeno od různých kadidel, ohňů, dýmů, skrz který probíkávají světla hořících svic, který jsou tenký, slejou se, hoří dohromady a neskutečně čadí. Teď tam sedí šamani, indiáni, guatemalský katolíci a plivou do toho tequillu.

To se ti líbilo.

Moc. Byl to první kostel, ve kterém jsem opravdu cítil duchovno.

Na výstavě u Waldese jsi měl i krajinky.

Ano, to jsou ty guatemelský sopky, Pacaya, na kterou jsem vylezl. A potom tam byly obrazy z Madeiry, což je vlastně vyhaslá sopka.

To je pocta Karlovi?

Jistě, kvůli Karlovi jsem na Madeiru jel a objevil jsem tam zároveň nádherný věci, řezy těch různých vrstev popelů a různých barev. Chystáme se tam znovu v roce 2017, kdy bude pětadevadesátý výročí úmrtí Jeho Veličenstva. Nikolaj tvrdil, že vlastně za jeho smrt může Petr Bezruč. Jak pracoval na poště, porušil poštovní tajemství a když Karel psal z Madeiry sem svému kamarádů Rotschildovi, ať mu tam pošle nějaký uhlí, že je mu zima, Bezruč ty dopisy pálił, Rotschild se nic nedozvěděl a Císař Pán umřel.

Nikolaj měl pro všechno vysvětlení, které bylo složité a zároveň zcela jednoduchý. Co máš rád z malby, vůbec z umění, starýho či moderního...

Mám rád středověkou malbu, především Giotta, jehož věci mají úžasnou barevnost, opravdu dokonalou. To je právě to jeho Peklo v kapli Scrovegni v Padově, což jsou v podstatě jen čtyři barvy. Červená, šedá, šedo-modrá a hnědá, trochu okru, to je všechno. Tím je to celé namalované, celá ta velká kompozice. Giottova barva je ultramarín, i když v tom Pekle ho má mñn, tam použil víc teplé barvy, když má být vedro, v pekle.

V Assisi jsi byl?

Byl, ještě před tím velkým zemětřesením. V Padově jsem byl několikrát a ve Florencii taky.

Pak mám rád třeba i devatenáctý století, Caspara Davida Friedricha, Purkyněho mám rád, velmi, nebo třeba Chittussiho, který má taky báječný barvy, přitom jsou takový upozaděný – české 19. století je Mánes, kterého vůbec nemusím. Naopak Purkyně je podle mne člověk, kterej má v sobě velký evropský kontext a totěž Chittussi. Rozhodně mám rád Moneta i Maneta. Dělal jsem i takový parafráze na Moneta, jak maloval katedrály v těch různých sluncích, tak jsem dělal několik cyklů očí žen.

Z moderních autorů mám rád... Třeba v Rakousku Herbert Brandl, který je starěj jako já, začínal s pastelovou barvou a tedko maluje takový až velmi realistický krajiny, veliký formáty. To jsou krásný věci, dá se to vidět na You Tube, kde je o něm několik filmů. Dělá to papírovejma úterkama, co jsou v kuchyni, takový ty Küchenrolle, tak s tím maluje. Promýšlí obraz několik týdnů a pak to vypálí za pár minut.

Mám rád lidi, kteří dělali trošku taky strukturu a masivní malbu. To je Italka Mariella Simoni, ta je super, ve Vídni jsem ji viděl několikrát. To byly nádherný, veliký věci. A už od mládí mám rád americkou malbu – Pollocka, Barnett Newmana a především Marka Rothka.

Rothkoy barevný prostory, přenesený na plátno, jsou úžasný.

To je pro mě vždycky obrovská výzva. Tam je vlastně tak málo zachytných bodů, výtvarných, pro diváka, a přesto je to fascinující. To je nepochopitelné. Nikdy by mě třeba nenapadla tahle barevná kombinace – zelená, červená a modrá, aby to nevyznělo blbě. Ale u něj jsou tyhle barvy logický, a jak je to namalovaný. Ty jeho poslední šedo-černý obrazy těsně před smrtí!

Nebo ta obrovská „prázdná“ černá plátna pro kapli v texaském Houstonu.

A taky na Harvardu. Rothko byl jeden z těch, kdo si dal vždycky záležet na tom, kde ten obraz bude viset. Já v Americe v životě nebyl, ale už jen kvůli Rothkovi bych se tam zajel podívat. A ho viděl dvakrát, když měl velkou výstavu v Mnichově a nedávno v Haagu. To byly věci pět, šest metrů, a to je něco úplně jinýho, když jsi u toho. Tedko dávají v divadle v Reznický divadelní kus Červená Marca Rothka. Tak na to chci jít.

Rothko o svých plátnech, ve kterých se snaží lidé hledat filosoficko-náboženské významy, tvrdí, že je to „jen barva“. Mohl bys ho zara-dit do své Školy čisté malby bez přesahu.

To každopádně.

Po stopách lesního Jeruzaléma

Peter Duffy popisuje ve své knize osudy židovského partyzánského oddílu, který zachránil stejně lidí jako Oskar Schindler

„*Když jsem Tuvju Bělského uviděl poprvé, měl na sobě pevnou koženou bundu a na hrudi zavěšený samopal. Seděl na koni, obklopen dalšími jezdci, a vypadal jako hrdina, jímž ovšem skutečně byl – pro mě osobně největší hrdina na světě. Po všem tom zabíjení a utrpení v ghettu, té strašné nejistotě, kdy přijdou Němci a skoncuji s námi, to bylo jako vstoupit do ráje. Ráje bezpečí a svobody,*“ vzpomínal na Tuvju Bělského jeden z mnoha Židů, který bratrům Bělským a jejich partyzánské jednotce opravdu vděčil za záchranu života. Jiní zachránění používali pro vystižení Bělského osobnosti dokonce náboženské výklad: „*Myslím, že Bůh ho seslal, aby Židy zachránil,*“ prohlásil Berko Chejfec, student rabinské školy, jenž po válce studium dokončil a rabínem se stal. „*Nebyl to člověk, ale anděl,*“ řekl ve stejném duchu Icyk Mendělsón.

Citáty pocházejí z knihy amerického novináře a autora knih literatury faktu Petera Duffyho nazvané Bratři Bělští. V anglickém originálu vyšla v roce 2003, v českém překladu Martina Nového ji v loňském roce vydalo brněnské nakladatelství Jota.

Velcí neznámí

Duffyho kniha vyvrací rozšířený mýtus, že se Židé v době druhé světové války nestavěli nacistům na odpor: „*Třem mužům, bratrům, se podařilo během druhé světové války zachránit stejné množství Židů jako Oskarovi Schindlerovi a současně vytvořit dobře organizovanou partyzánskou skupinu, která zabila stovky nepřátelských vojáků, téměř tolik, kolik jich připravilo o život židovští povstalci z varšavského gheta. Jmenovali se Tuvja, Asael a Žus Bělští. Pro dvanáct set Židů, kteří v červenci 1944 vyšli z běloruských lesů, a pro generace jejich potomků se tito bratři stali legendami, uctivánými hrdiny. Trojici hrdinů však obklopovalo mnoho dalších mužů i žen, tvořících dohromady největší a nejspěšnější židovskou partyzánskou a záchrannou organizaci o období války. Mnoho neoslavovaných bezjemenných, jež pamětní desky nepřipomínají a o jejichž činech se i po desítkách let můžeme dozvědět jen z několika málo knih.*“

A právě k těm několika málo knihám patří i dílo Petera Duffyho. Jeho kniha vyšla v originále v roce 2003, a Duffy tedy nemohl zmínit hollywoodský hraný film Odpor režiséra Edwarda Zwicka z roku 2008, který se promítal i v českých kinech.

Duffy ve své práci čerpá jak z dochovaných archivních materiálů, tak z rozhovorů s pamětníky popisovaných událostí, mimo jiné i se čtvrtým z bratrů Bělských, Aronem, jenž v oddíle působil jako odvažný dvanáctiletý průzkumník. Oblast západního Běloruska, kde jednotka bratrů Bělských působila, Duffy navštívil, a podařilo se mu najít též pamětníky z řad místního obyvatelstva. A opírá se rovněž o obsáhlý rukopis sepsaný Tuvjou Bělským, o němž jeho rodina neměla tušení a který do té doby nebyl přeložen do angličtiny.

Předprůmyslové vraždění a touha po atomovce

„*Operace Barbarossa, jak se útok na obrovský Stalinův stát kódovým jménem označoval, představovala značné vystupňování nacistické války proti Židům. Čtyři pohotovostní skupiny, mající zpočátku necelých tři tisíce mužů, připravily o život stovky tisíc neozbrojených židovských civilistů v rámci děsivého výbuchu bezuzdného vraždění, jež do té doby nemělo v historii obdoby. Tyto motorizované jednotky, rozmístěné ve čtyřech úsecích otevřené východní fronty a dělící se dále na menší komanda a detašmány, plnily svůj strašlivý úkol za pomoci pistolí, pušek a kulometů – předtím než se plně rozvinulo průmyslové zabíjení ve vyhlazovacích koncentračních táborech. Domácí kolaboranti v pomocných jednotkách německým vrahům zdatně sekundovali a v brutalitě si s nimi nijak nezadali. Jak napsal historik French L. MacLean: ‘Místní přísluhovači znali jazyk a terén a uměli přimět souseda, aby zradil jiného,’“ uvádí ve své knize Peter Duffy a ono „předprůmyslové“ vraždění, konkrétně u běloruského města Novogrudok, pak líčí následovně:*

„*Němec rukou v kožené rukavici krátkým pohybem ukázal, kam se má každý člen rodiny postavit, zda vlevo, či upravo. Kvalifikovaní dělníci a řemeslníci šli většinou doprava. Ti, již se postavili vlevo, pak byli odvedeni k čekajícím nákladním autům. ‘Prostě jen tak, pohybem ruky nás rozdělili do dvou skupin,’ vzpomínala Soňa Ošmanová. ‘Lidé začali křičet a plakat. A nacisté je uklidňovali: Neplačte, jen vás na chvíli rozdělíme. Dáme vám nové domovy, tam budete mít všechno, nebojte se. O děti a ženy se vám zatím postaráme. Před soudem už na ně čekaly nastartované nákladáky.’*

Všechny, kteří byli vyraženi vlevo, Němci rozdělili do skupin po padesáti lidech a spolu s těmi, jež drželi v katolické škole, je naložili do aut a odvezli na jihozápad, směrem k několika kilometrů vzdálené osadě Skrydlevo. Když vozidla minula kasárna, postavená Sověty, zabouchla vlevo a pokračovala klikatou, mírně se svažující lesní cestou. Kodrcavá jízda skončila na malé mýtině, kde Židé museli za ustavičného pokřiku vojáků a bítí vystoupit. Němci poté bez ohledu na silný mráz nařídili úplně se vyskléknout ze satů a postavit se čelem k dvěma velkým jámám o délce čtyřiceti a šířce tři metrů, jež byly vyhloubeny o pár dní dříve. Jakmile tak Židé učinili, nachystaní střelci je kulomety bez otálení povraždili. To se opakovalo po celý den – nákladní automobily se vracely do města a přivážely z budouzí soudu novou skupinu obětí.

Když slunce to strašné pondělí 8. prosince 1941 zapadalo, stáli Němci připravit o život více než čtyři tisíce Židů. Mezi těmi, kteří leželi na dně jámy, byli i David a Bejla Bělští, Cila Bělská a její malý dědečko.“

Tedy rodiče bratrů Bělských a žena a dcera Zuse Bělského. Bratři Bělští se však rozhodli na tuto krutou situaci reagovat aktivně – odchodem do lesa,

zformováním partyzánské jednotky.

„*V Bělorusku se nachází hodně lesů i bažin, jež se pro partyzánský boj ideálně hodí. Náčelník štábu německé armády dokonce později blouznil o použití atomových zbraní, které by tyto bažiny zbavily přítomnosti lidí. Taková technika nebyla tehdy dostupná, nicméně fantazie onoho velitele vysvětluje nejen krutost německých záměrů, ale i obavy z obtížného terénu,*“ píše americký historik Timothy Snyder v knize Krvavé země.

Specifika partyzánského boje v Bělorusku pak Snyder vystihuje těmito slovy: „*V Bělorusku se sovětský a nacistický režim překrývaly a působily ve vzájemné interakci více než kdekoli jinde. Na relativně malém území se intenzivně válčilo, vedl se zde partyzánský boj a páchaly se tu masové zločiny. Bělorusko se nacházelo v týlu německé armádní skupiny Střed, která byla ochočná k čemukoli, jen aby dobyla Moskvu, a bylo cílem divizi Běloruského frontu Rudé armády, jež se do země hodlaly vrátit. Běloruské území plně neovládala ani německá správa, ani partyzáni, a obě strany se tudíž uchýlovaly k teroru, poněvadž neměly spolehlivé materiální zajištění ani morální opodstatnění, které by jim zaručilo loajalitu obyvatelstva. Byl to rovněž domov jednoho z nejkompaktnějších židovských společenství v Evropě, odsouzeného k vyhlazení, a přitom schopného projevit neobyčejný odpor. S nejvyšší pravděpodobností v Minsku a v celém Bělorusku vzdorovalo Hitlerovi víc Židů než kdekoli jinde, třebaže se tu až na vzácné výjimky nedalo s nacisty bojovat, aniž tím odbojáři zároveň nenapomáhali sovětskému režimu. Oddíly Bělského a Žorina představovaly nejpočetnější židovské partyzánské útvary v Evropě.*“

Oddíl Bělských byl vůbec nejpočetnější. Avšak měl poněkud zvláštní náplň činnosti. „*Raději zachráním jednu starou židovskou ženu, než abych zabil deset německých vojáků,*“ znělo hlavní krédo Tuvji Bělského. Nejdůležitějším cílem jeho postupné se rozrůstajícího oddílu, doplňovaného těmi, jímž se podařilo přežít německé vraždění nebo uprchnout z ghetta, bylo zachránit co nejvíce židovských životů včetně žen, dětí i starců. Což pochopitelně činnost jednotky komplikovalo a vyvolávalo též spory s těmi jejími členy, kteří se chtěli soustředit přímo na boj s Němci.

Máme pro tebe dárek

Tuvja Bělský, nejstarší z bratrů, se narodil 8. května 1906 na území dnešního Běloruska. „*Tuvja nejenže běžně četl několikeré noviny v různých jazycích, byl to také výtborný vypravěč, jenž na starých talmudických příbězích ilustroval aktuální dění a dilemata. Pohledný syn starého mlynáře, kterého někteří nazvali ‘Clarkem Gablem Bělských’, oplýval podmanivým charismatem a zvidavou myslí, jakož i rozhledem a kultivovaností, jež nekorrespondovaly s jeho chudým vesnickým původem. Vzbuzoval dojem moudrého, světaznalého muže, hluboce ponořeného do problémů, jež život přináší. Každému, kdo se s ním setkal, připadalo, že byl zrozen k něčemu většímu než jen k vedení obchodu v zapadlé vsi,*“ charakterizuje pozdějšího velitele židovské partyzánské jednotky Peter Duffy. Nutno dodat, že nejen Tuvja, ale i jeho bratři prosluli již před válkou tím, že si nenechali líbit žádnou křivdu. Zus Bělský později vzpomínal: „*Yroslit jsem s pěknými raubíři. Ale nikoho lepšího jsem nepoznal. Drželi jsme se pravidla každou ránu stejně oplácet.*“

Což se pak za války docela hodilo. Válka je krutá a kdo v ní má příliš ohledů, nepřežije. Jednu z akcí Bělského jednotky popisuje Duffy následovně:

„*Nejdůležitějším úkolem oddílu i nadále zůstalo obstarávání jídla. Mladí bojovníci jej vyraželi plnit pod rouškou tmy a někdy strávili i několik nocí na cestách, než dostali, co potřebovali. Byla to krajně nevděčná a těžká práce, vyžadující vůli projevít bezohlednost a sáhnout třeba i k pohrůžce smrti vesničanovi, který odmítal potraviny partyzánům vydat.*

Bělští dobře věděli, že jejich přežití závisí na pověsti, již si kolem sebe vytvoří. Nesměli se zdrážhat použít přesvědčivé hrozby, museli navodit dojem, že jsou schopni dát průchod násilí, když to bude nutné. Tvrdost vůči všem, kteří jim mohli uškodit, byla nezbytná. Vesničane museli pochopit, že je čeká krutá odplata, pokud se odváží na Židy v lese nepříteli donést.

Schopnost oddílu zasít strach mezi vesničany v nejbližším okolí tábořišť se zvýšila, když se jeho bojovníkům podařilo zajmout dva německé přísluhovce, aktivně pátrající po Bělských.

První byl Vaťa Kušel, Polák ze Stankevičů, jehož rodina kdysi měla k Bělským blízko. Ještě za carského Ruska Vaťuv otec pomohl Davidovi Bělskému udržet mlýn, když car zakázal Židům vlastnit venkovské nemovitosti. Po příchodu nacistů se Vaťa přidal ke kolaborantské policii a začal Bělské pronásledovat. V Novogrudoku například neváhal navést Němce na malého Arona, což málem skončilo chlapcovou smrtí.

Partyzáni nelenili a vytáhli kolaboranta z postele, spoutali ho a odvedli k Asaelovi, který se právě chystal spálit malý dřevěný most – ve snaze alespoň trochu narušit německé tylové komunikace.

„*Máme pro tebe dárek,*“ řekli Bělskému. Asael svého dlouholetého souseda nejprve vyzpovídal a pak nařídil jeho popravu.

„*Jeden z našich ho stal sekerou,*“ vzpomínal později Aron. Vidím to před očima, jako by se to stalo včera. Díval jsem se z pěti metrů. Usekl mu hlavu jednou ranou.“

Mrtvolu pak partyzáni odnesli na most, který zapálili.“

Někomu to může připadat morbidní, ale konkrétní důsledky udavačství líčí Peter Duffy ve své knize mimo jiné takto: „*Brzy ráno 5. ledna 1943 se k domům přiblížila jednotka složená z Němců a místních policistů, oděných do dlouhých bílých maskovacích plášťů. Snadno umlčeli jediného strážného, který hlídal na cestě, a postupovali k ukrytům unavených a nemocných partyzánů. Dva muži spolupojovníci nacházející se poblíž zahlédli, k čemu se schyluje, a spěchali k chalupě, v níž přebýval Salanter a manželky Žuse a Asaela.*

„*Okamžitě odsud vypadněte!*“ sykl na ně varovně jeden z Rusů. „*Němci jsou tady!*“

Trojice vyběhla ven a prchala skoro po pás hlubokým sněhem pryč. Náhle se Žusova žena propadla kamsi do hloubky, zjevně do nějakého křentu. ‚Jdi, Chajo,‘ volala na Asaelovu ženu. ‚Řekni rodičům a Žusovi, že jsem vyřízená.‘

Chaja se Salanterem ji ale odmítli nechat ve štychu. Popadli Soňu nejdříve za vlasy, pak za paže a vytáhli ji z díry. Opět ve třech klopýtali ke spásné linii lesa. Měli štěstí. Nepřítel vhodil oknem granát do první chalupy, načež začal pálit na každého, kdo se pokusil z domu dostat. Všichni uvnitř zahynuli.

Za krátkou chvíli Němci objevili i Lva Vulkina, který se ukrýl v kůlně za domem. Vytáhli mladíka ven a vyptávali se ho, kde najdou Bělské a ostatní. Lev odmítal cokoli prozradit, což pro něj znamenalo nejprve bestiální mučení – podle toho, co se Chaja doslechla, mu nacisté vydolbují oči – a později smrt na šibenici uprostřed novogrudského tržiště.

Celkem u Chřepeňova zahynulo devět židovských partyzánů. S nimi rovněž zemřeli tři Poláci, kteří za ukrytí členů Bělského oddílu ve svých domech zaplatili nejvyšší cenu.“

Hrdinové i zbabělci, lidé šlechtetní i zrádci se zkrátka najdou v každém národě. Pokud jde o Poláky a Bělorusy, mnozí Bělským nezištně pomáhali a řada z nich za to zaplatila životem, jiní však na stránkách Duffyho knihy vystupují jako hamižní křiváci či antisemité.

Bělským se nakonec podařilo v hloubi běloruského pralesa vybudovat lesní zemljanko- vé městečko, jemuž se říkalo „lesní Jeruzalém“: „*Nová základna rychle nabírala svou podobu a brzy připomínala malý židovský štetl. Z ghett uprchlí řemeslníci si tu otevřeli své živnosti. Ševci s pomocí nářadí sebraného bojovníky u vesničanů spravovali boty, sedla a postroje, často jen výměnou za trochu vody. Krejčí zase vojákům zažívali potrhané košile a kazaky. Oprav pistolí a pušek se ujala parta zámečnickí vedená Samuilem Oppengejmem, někdejší opravářem kol v Novogrudoku. A nechyběl ani holič, od jehož křesla se vždy táhla fronta zájemců o oholení nebo zástřích vlasů.*

Městečko mělo svou obytnou i tovární čtvrť s dílnami krejčích, ševců, švadlen a tesařů, svou školu pro šedesát dětí, hlavní ulici a náměstí, divadlo a koncertní pódium, jakož i synagogu, dělící se o prostor s koželužnou. A ve výčtu statků nesmí scházet ani velké stádo krav a koní. Vyčerpaným Židům, kteří útekem z ghett a pracovních táborů o vlasek unikli smrti, osada v lese připadala jako výjev z jiného světa. Byla to úžasná oáza svobody uprostřed nacisty okupované Evropy.“

Ovšem než takové městečko vzniklo, stálo to mnoho síly i útrap a pronásledování. Skupina bratrů Bělských totiž musela několik podobných menších lesních táborů narychlo opustit, poněvadž se blížil nepřítel, a ustoupit hlouběji do nitra běloruských hvozdů.

Tuvja 007

„*Bělští nebyli svatí. Byli to hrdinové se spoustou vad, čelící mnoha složitým morálním dilematům, a právě to je na nich fascinující,*“ konstatoval Edward Zwick, režisér amerického filmu Odpor z roku 2008, který se promítal i v našich kinech. Kritika mu však výtala přemíru hollywoodských klišé. Tuvju Bělského ztvárnil britský herec Daniel Craig, tedy současný filmový agent 007 James Bond. Scénář vycházel ze stejnojmenné knihy historiky Nechamy Tecové. Sice se v hrubých rysech drží příběhu bratrů Bělských, avšak ledacos si přimýšlí či dává do jiných souvislostí. Například působení Zuse v řadách sovětských partyzánů film líčí jako důsledek roztržky obou bratrů, kdy Zus chtěl hlavně bojovat s Němci, kdežto Tuvja zachránit co nejvíce životů. Ve skutečnosti však šlo o rozhodnutí sovětského partyzánského velení, kam skupina Bělských od začátku formálně organizačně patřila. To nařídilo z většiny bojeschopných mužů vytvořit bojový oddíl, operující společně se sovětskými partyzány, kdežto početnější lesní městečko sloužilo jako „základna tylového zabezpečení“ pro všechny sovětské skupiny v oblasti.

Zwickovu filmu nejde upřít jednu velkou zásluhu: na příběh bratrů Bělských celosvětově upozornil. Je však určený širokému publiku, a dopouští se tak určitých zjednodušení či řadu věcí opomíjí.

Na jedno takové opomenutí upozornil v roce 2009 v Lidových novinách Luboš Palata: „*Je to film, který se odehrává v běloruských lesích, pojednává o bojích židovských partyzánů proti nacistům, natočili ho Američané, hlavní roli v něm hraje britský herec Daniel Craig. Neobjeví se v něm však žádný Polák a prakticky v něm nepadne slovo o Polsku. Přesto hollywoodský film Odpor vyvolává v Polsku obrovské vášně.*

Snímek totiž otvírá velmi citlivou otázku vztahu Poláků a Židů za druhé světové války. Běloruské lesy, v nichž se příběh odehrál, byly před válkou součástí Polska a po celá válečná léta se v nich odehrávala vedle ‚velké války‘ polsko-německé a německo-sovětské i ‚malá‘, ale o to krvavější, válka mezi Poláky, Bělorusy, sovětskými partyzány, Židy a Ukrajinci. Válka, v níž bojoval doslova každý s každým.

Poláky film nedráždí jen tím, že Bělští, v pojetí naci-onalistických kruhů ‚židobolševičtí partyzáni‘, jsou vyliceni jako hrdinové, byt' ne černobílí. Případem, který se kolem filmu v polských novinách řeší, je masakr 130 obyvatel polské vesnice Naliboki, kterou v roce 1943 vyvražдили sovětsí partyzáni.

Jeden z obyvatel Naliboků Wacław Nowicki v roce 1993 napsal ve své knize, že vyvražzení vesnice měli na svědomí právě partyzáni z oddílu Bělského. Od Nowického, který se to dozvěděl u vodky od pamětníků, převzali informaci další historici a polský Institut národní paměti zahájil vyšetřování případu.“

Historička Anna Galkiewiczová z Institutu národní paměti k dosavadnímu průběhu vyšetřování v Palatově článku uvedla: „*Po výpovědích osmdesáti svědků masakru mohu potvrdit jen to, že někteří z nich mezi útočníky poznali několik osob židovské národnosti. Pět z nich tvrdilo, že se jednalo o Židy z Bělského skupiny. Bratry Bělské mezi útočníky nikdo neviděl.*“

Chasidé, strana a samohonka

Duffy se této kauze v knize nevěnuje. Ale v této souvislosti je nutno ještě zdůraznit, že kritický polský pohled plyne též ze skutečnosti, že skupina Bělských patřila de facto k Rudé armádě, a tedy z polského hlediska k reálné či potenciální okupační mocnosti, neboť Sovětský svaz v roce 1939, po dohodě s nacistickým Německem, okupoval východní část meziválečného polského státu, kam patřilo i dnešní západní Bělorusko, a vždy odmítal oprávněnost polského nároku na toto území. Rudá armáda či sovětsí partyzáni proto bojovali i proti polské odbojové Zemské armádě (a naopak). Nicméně bez koordinace se sovětskými partyzány by útvar bratrů Bělských dlouho neexistoval a „lesní Jeruzalém“ by patrně vůbec nevznikl.

Tuvja Bělský před sovětskými činiteli často vystupoval jako přesvědčený komunista, díky čemuž mnohého dosáhl, reálnému vztahu „lesního Jeruzaléma“ k Sovětskému svazu a jeho ideologii však spíše odpovídá následující historka z Duffyho knihy: „*Protože oddíl neměl od rozdělení v létě předchozího roku obsazený post komisaře, jmenoval generál Platon do této funkce korpulentního Bělorsa z Minsku Ivana Šematoviče. Sověti si od něj slibovali, že oddíl náležitě udrží ve stranické linii. Brzy ovšem Tuvja ke své radosti zjistil, že se Šematovič, jenž měl za manželku mladou Židovku, raději zajímá o samohonku než o hlídání ideologické nezávadnosti jednotky. Přesto si osazenstvo tábora dávalo pozor na to, aby otevřeně neventilovalo své židovské politické či náboženské postoje. Židovské písně u ohně vystřídaly ty sovětské jen tehdy, byla-li jistota, že žádný Rus není nablízku. Totéž platilo o bohoslužbách, jež ti nábožensky založení vykonávali výhradně v tichém ústraní jirchárů.*“

A při jedné z návštěv sovětského velitele Vasilije Černyšova, známého pod krycím jménem Platon, pak došlo k této příhodě: „*Než továrnu opustil, pochoval ještě práci krejčích a žasl nad obdivnou zrůcností hodinářů. Nato s Tuvjou zamířil k zámečnické dílně a poté do koželužny. Tam si Rus povšiml skupinky chasidů, pohroužených právě do odpoledních modliteb. ‘Co to má být?’ zarazil se. ‘Jý nevíte? Probírají dějiny strany,’ opáčil Tuvja. Oba muži se srdečně zasmáli a pokračovali ke kovárně.*“

Skromný šofér z New Yorku

Oddíl bratrů Bělských a jejich lesní tábor, čítající okolo dvanácti stovek lidí, existovaly až do léta 1944, kdy Němce z Běloruska vytlačila Rudá armáda. Neméně zajímavé jsou však jejich další osudy. Duffy je shrnuje takto: „*Stejně jako partyzánská osada vytratili se po válce i bratři Bělští. Asael vstoupil do Rudé armády a padl na frontě ve Východním Prusku sedm měsíců po odchodu z lesa. Tuvja a Žus přesídlili do Izraele, kde vystřídali řadu manuálních zaměstnání. V polovině padesátých let již oba přebývali ve středostavovské části newyorského Brooklynu se svými rodinami, s manželkami, které poznali během bojů s Němci.*

Žusovi se vedlo vcelku dobře, stal se majitelem malé spediční firmy a taxislužby, zatímco Tuvja, oslavovaný partyzánský velitel, sedlající bílého koně, se probíjel životem hůře. Jezdil s dodávkou a nebylo pro něj snadné uživit rodinu. Zemřel v roce 1987, jeho bratr Žus jej přežil o osm let. Svou válečnou slávu si do zámorí neodvezli, žili zde jako obyčejní přistěhovalci snažící se dětem zajistit dobrou budoucnost.“

Přes veškerou velitelskou přísnost a tvrdost byl Tuvja Bělský skromný a citlivý muž. „*Kdykoli se postavil před americké studenty a začal hovořit – v jazyce, jímž nikdy nevládl tak dobře jako jidiš, hebrejštinou, polštinou a ruštinou – o válečných letech, záhy jej vzpomínky na utrpení jeho lidí přetomhly a on často nemohl dále pokračovat. Šestého prosince 1986, několik měsíců před svou smrtí, přijal pozvání na banket v newyorském Hiltonu, uspořádaný na jeho počest,*“ evokuje Duffy asi poslední Tuvjovo vystoupení na veřejnosti. „*Před koncem večera se chopil mikrofonu s úmyslem říci také pár slov. Místo úderní řeči všem – anglicky se silným přízvukem – pouze obyejně vyjádřil svůj vděk: ‘Dívám se na spoustu lidí, které jsem dvacet, třicet a ještě více let neviděl. Díky Bohu jste všichni naživu a máte rodiny, které rostou a rostou. Třeba tady stojí krásná rodina – matka, dcera a dva synové. To jsou dohromady čtyři lidé.’*

Když mikrofon opět odložil, přišla k němu skupinka již zestárších partyzánských veteránů a vroucně ho objala. Fyzický kontakt na něj zapůsobil jako živá voda. Smazal mu z tváře ustaraný výraz a vrátil do ní někdejší jas. Na rtech vykouzlený úsměv v mžiku odhalil sílu, již kdysi disponoval, jeho charisma i hloubku ducha, kvůli nimž ho stovky lidí milovaly a obdivovaly. To byla pravá tvář velitele a zachránce, kterou jeho lesní Židé měli to štěstí poznat.“

Co k tomu dodat? Snad to, že hrdinství, zejména hrdinství ve válce, často znamená nutnost dělat věci, které by normální člověk normálně nikdy dělat nechtěl. Příběh bratrů Bělských o tom vypovídá velmi výmluvně a ani Duffy, ani Zwick tento aspekt nezamklují. Na rozdíl od politických či jiných povrchních slavičů velkých válečných vítězství.

Josef Mlejnek jr.

Text vychází ze scénáře relace o Duffyho knize, připravené pro pořad Politická literatura, který vysílá Český rozhlas Plus.

*N*ěkdy nebyl s to přesně popsat převažující pocit z toho večera. Jakkoliv se později pokoušel lovit ve svých vzpomínkách, nenašel tam žádný náznak, že by nechtěl opustit otce a matku, že by prosil nebo plakal. Byl jen čtyřleté dítě, které náhle a bez toho, aby pochopilo důvod, odtrhli od otce a matky a poslali na pro něj cizí místo, naplněné předtuchou, že se už neselekají.

Co v té chvíli ovládlo jeho dětskou duši, nebyl překvapivě strach ze smrti. Abychom to krátce vysvětlili: do té doby neslyšel nikoho mluvit o smrti. Měl snad instinktivně ucítit, že je jejich útek útekem před smrtí?

Možná byl plný neklidu z čehosi nedefinovatelného, ale nezdálo se, že má jinou možnost než přijmout za své obavy bratra Pjonghy. Bratr beze slova následoval Sumana, který s ním přivázaným na zádech skoro utíkal, jen aby byl z dohledu sousedů. Až na temné cestě se ho náhle zeptal:

„Proč takhle utíkáme?“

„Jak to říci... mladý pane...“

Suman se zastavil. Vydýchal se, ale s odpovědí váhal. Bratroví evidentně nebyla otcova slova jasná. Žádal odpověď, jako by se nic nestalo.

„Jestli to mladí pánové pochopí...“

„Řekni nám to.“

„Yíte, že na severu vypuklo povstání. Lidí v Pchjonganu vymysleli povstání a vzburili se...“

„Tohle jsem zaslechl, když si sluhoové šeptali.“

„Jenže v Sončochu sloužil starý milostpán...“

„A co u dělal dědeček?“

„Chytili ho povstalci – a on se jim vzdal. A ten,

kdo se vzdá rebelům, se sám stane rebelem.“

„Ale proč my...?“

Až potud byly bratrovy otázky trochu hloupé. Anebo byl až moc bystrý. Jedinou knihu, kterou on do té doby viděl, byl Čchondžamun, Slabikář tisíce znaků, ale i tu jen během hrani na babiččině klíně. Ted však rychle pochopil, že stát se rebelem znamená trest pro celý rod. A že do těch tří generací rodu patří i on sám.

Nakonec se Pjongha přestal ptát. Slyšel totiž Sumanovu koktavou odpověď: „Je mi to líto, velký mladý pane, ale rebel... podle zákonů státu... celá jeho rodina musí být totiž vyrvaná z kořenů... Mladí pánové... a teď se právě tomu snažíme utéci... váš otec rozkázal... nezapomněli jste? Od teďka vy, mladí pánové... nejste už synové svého otce... ani vnukové starého pána.... teď jste toho člověka, za kterým jdeme... musíte žít a sloužit mu jako otcí... abyste si zachovali život.“

Když došli k bráně Souimun, ozval se tluměný úder do malého gongu. Znamenalo to, že předlouhá noc posledního měsíce roku pokročila teprve k půlnoci. Kolem brány hořeby strážní ohně a v jejich světle mohli zдалky pozorovat vojáky ve službě. Suman byl jako v transu, když napjatým hlasem šeptal:

„Prý jsou i tady pořád ve městě lidé, co mají něco s povstalci. Mladí pánové, půjde-

I Munjol / Básník Ukázka

me si odpočinout do hostince, a až se rozední, vyjdeme z města. Strážným by se mohlo zdát divné, že chce někdo po úderu gongu vyjít ven s dítětem na zádech.“

Vedl bratry do blízkého hostince a omluvně dodal: „Jak vás otec poručil, jsem strýček mladých pánů z matčiny strany. Takže když na mladé pány budu odedka mluvit, nebudu zdvořilý. Nejdřív to zkusíme tady, u téhle hostinské, a pak, až budeme vycházet z brány, tak i s vojákyama.“

Sumanova slova nevyvolala žádnou reakci nebo odpor ani u toho, který byl stále ještě přivázaný na jeho zádech, ani u jeho bratra. Ten měl zřejmě stejný pocit. Takže když na ně Suman začal v hostinci mluvit nezdvorným způsobem, bratr to přijal, přitakával a říkal ano, ano, strýčku. Bratr byl ještě jako on vystrašený pohledem na kopř a meče vojáků, které zahlédl chvíli předtím v odlescích strážních ohňů.

Až do svého stáří dokázal jen s nepatrnou námahou oživit vzpomínku na jejich deseti-denní cestu do Koksanu i se všemi podrobnostmi. Ve chvíli, kdy prošli branou Souimun, se rozpoutala vánice a šílila celou cestu do Kojanggunu. Nakonec z ní byla sněhová bouře. Ani po dni a noci strávených v hostinci v Pjokče nepřestal padat sníh. Ani další den a ani další... Když se blížili do provincie Hwanghŏ, celý svět byl pokrytý bílým sněhem.

Sníh měl moc proměnit věci v jemné a nádherné, i když se právě tehdy nakupilo několik na úrodu bídných let a hladové roky se staly jednou z hlavních příčin velkého povstání.

Kdyby Suman tak bezhlavě nepospíchal a on nebyl tak hrozně unavený, byl by se mu do nekonečna se prostírající bělostný svět sněhu na polích otiskl do paměti a zanechal tam napařád svou krásu a stesk. Pokud ale dorazili někam, kde stálo pohromadě více domů, bylo to jiné.

Domy byly nepochybně obydlené, ale podivně studené a tiché. Procházeli vesnicemi, kde nezaštěkal jediný pes a kde se lidé kdoví proč báli. Místo toho, aby se na ně přímo podívali, hleděli stranou. Někdeří ani slovo, ani když vešli do hospody. Bylo těžké najít někoho, kdo by se usmál, nebo místo, kde by jim přinesli normální jídlo.

Až později se dozvěděl, že důvodem byly opakované nájezdy velkých skupin vládních vojsk, které procházely vesnicemi a lidi obíraly i o zbytky, co jim zůstaly po několika po sobě jdoucích neúrodných letech a po kořistení místních vládců. Jednotky byly vyslané do celé provincie Pchjongan, aby udusily poslední dozvuky povstání. Vojska z hlavního města vyčistila vesni-

ce nejen od krav, slepic, psů, ale neváhala brát i osivo uchovávané na jarní setbu.

Nebylo ale nic živějšího než vzpomínky na útrapy během cesty. Jakkoliv zdatný a mladý Suman byl, nebylo pro něj snadné nést dvě děti. Jedno téměř pětileté, druhé, kterému do sedmých narozenin zbývalo pár dní. A celých pět set ri po zimních cestách. Pjongha všechno snášel dobře jen první den, druhý už si stěžoval, že ho bolí nohy. Sumanovi nezbylo, než je nést na zádech po zbytek cesty oba. Ta dlouhá nepřijemná cesta! Když se nesli, nohy je zábýly, když šlapali, bolely je. Radost, když v zatáčce horské stezky spatřili v dálce doškovou střechu hospody, byla nesrovnatelná s čímkoliv, co cítil v pozdějších letech na svých toulkách.

Stejně tíživý jako chůze byl ale strach, který cítili u každého přívozu, u každé brány. Aby se vyhnuli ostražitým pohledům převosníků nebo strážných, zacházeli si raději o dvacet, třicet ri. Když se později toulky staly nejdůležitějším projevem jeho života, pokaždé zažíval u přístaviště nebo městské brány panický strach. Zřejmě to zapříčinila tato jeho dětská, dávno zaslutá vzpomínka.

Suman jim byl opravdu milujícím otcem, v každém směru se ukázal být moudrým a věrným sluhou a zasloužil si důvěru svého pána. Přenesl je bez přestávky na zádech na vzdálenost téměř pěti set ri. Jednoho dne při západu slunce, bylo to pár dní před svátků Nového roku, je v pořádku predal Kim Songsuovi v jeho domě ve Hwačchonu v Koksanu.

Suman složil bratry jako vzácné, ale tíživé břemeno. Jakmile se ho zbavil, lehl si na holou zem a prospal celý den a celou noc. Pak se vydal znovu na cestu.

Viděl potom Sumana jen jednou v životě, po dvaceti letech. Bylo to při jeho toulkách po Hamgjongdo, v jakémsi horském údolí v T'chongčchonu. Suman, tehdy už zestárlý, ho pozval k sobě. Nedokázal odmítnout a zůstal u něj pět dní. Suman ho potom doprovázel deset ri a celou dobu se nepustil lemu jeho kabátu.

Kim Songsu se v oddanosti k bývalému pánovi plně vyrovnal Sumanovi.

Tou dobou byl sociální řád v úplném rozkladu a mezi lidmi se šířily zlověstné historky jako například o otroku, který přišel navštívit svého pána a zabil ho.

Kim Songsuův přístup k oběma bratrům mohl být docela jiný. Od Sumana se dozvěděl, že pán spálil dokumenty o jeho postavení otroka, dostal i listiny o vlastnictví obdělávané půdy.

Kim Jongha / Říše světa Ukázka

Celkem přirozené se ani neptají na to, co člověk cítí při pohledu na krev, při rozhovoru neukazují Davidovy, nebo Delacroixovy obrazy a neptají se na dojmy z nich. Místo toho jsou rozhovory plné planých řečí, které nemají pro život žádný význam. Má ale neoklamou. I v jejich bezmyslenkovitě pronášených slovech dokážu odhalit skryté možnosti. Musím se chytat náznaků z jejich zamilované hudby, útržků odhalené rodinné historie, knihy, která je dojala, oblíbeného malíře a tak podobně. Lidé nevědomky touží odhalit své vnitřní tužby. Čekají na někoho takového, jako jsem já.

Kdysi se mi například jedna klientka svezíla, že má ráda Gogha. Zeptal jsem se jí, zda má radši jeho krajiny, nebo autoportréty. Na okamžik zaváhala a pak odpověděla, že autoportréty. Ty, kdo se Kochají Goghovými autoportréty, pozorují obzvlášť bedlivě. Bývají to osamělí lidé. Lidé, kteří alespoň jednou nahlédli do vlastního nitra. Lidé, kteří vědí, že je to sice bolestná zkušenost, jež ale poskytuje skrytou, intimní rozkoš. Kdyby mi někdo položil podobnou otázku, také by se jednalo o osamocenoého člověka. Ovšem ne každý, kdo je opuštěný, se může stát mým klientem.

Po důkladném prolistování časopisů беру do ruky noviny. Procházím jejich obsah od oznámení o úmrtí až po reklamy na nabídku práce (zvlášť ty konkrétnější). Je třeba pozorně sledovat ekonomickou rubriku. Soustředím se na zprávy typu, že se nějaká úspěšná firma v poslední době dostala náhle do potíží. Nesmějí mi ujít ani prudké poklesy ceny akcií, protože akcie se dávají do pohybu ze všeho nejdřív. V kulturní rubrice sleduji zaměření uměleckých výstav z poslední doby a populární hudbu. Samozřejmě mě zajímají i nové knihy. Tato činnost mi pomáhá odhadnout sklony mých potenciálních klientů. Především znalost jejich oblíbené hudby, obrazů a naposled přečtených knih velmi usnadňuje rozhovor.

Po odchodu z knihovny mířím do Insadongu, kde si v tanních galeriích prohlížím obrazy, nebo si čas od času v obchodě s hudbou koupím pár cedéček. Když mám štěstí, narážím mezi návštěvníky galerií na zákazníka. Zaměřuji se hlavně na ty, kdo jsou o víkendovém odpolední zahlednutí do pomalého, velmi pomalého prohlížení obrazů a nesledují přitom hodinky. Nemají totiž kam jít. Nemají nikoho, za kým by šli, nikoho, s kým by se museli setkat. Obraz, u nějž se jejich kroky zastaví na dlouhou dobu, odhaluje jejich skryté touhy.

Večer zamířím do kanceláře, která se nachází v sedmém patře oprýskané budovy v centru města. Není v ní nic jiného kromě telefonu, stolu a počítače. S nímky se tu nescházím. Poněvadž i nájem poctivě posílám každý měsíc převodem z účtu přes internetové bankovníctví, nepotkávám se tu

Jeho bývalý pán nebyl teď nikdo víc než syn zrádce a takoví jsou vyloučeni z ochrany zákona. Přestože pán projevil přání, neexistoval žádný legální podklad, který by Songsua přinutil přijmout za své ty dva malé, co se týče nákladů a možných komplikací obtížné. Navíc v době, kdy povstání ještě nebylo potlačeno. Pokud by bratry předal úřadům, mohl doufat ve slušnou odměnu.

Kim Songsu zachoval bývalému pánovi věrnost a u dělal vše, co žádal, bez sebeменšího zaváhání, i když velmi pochyboval o tom, že je pán tou dobou ještě naživu. Ostatně později, když zase žili s vlastními rodiči, mluvili bratři o Kim Songsuovi s patřičnou úctou jako o „otci z Koksanu“. To svědčí o tom, že jeho oddanost se dotkla jejich dětských srdcí.

Nicméně neuchránil dva malé potomky vážené rodiny před tím, aby na vlastní kůži nezažili pád hodnot. To byla zkušenost, kterou prošli a museli se ji protřpět po více než dva roky strávené v Koksanu. Na jedné straně Kim Songsu do puntíku plnil rozkazy jejich otce, na druhé straně byl, co se rozkledu týče, omezený otrok, který žil prostým životem a občas je zraňoval. Někdy v nich dokázal vzbudit i hlubokou nechuť.

Bratrům v prvních dnech neskutečně vadilo, že se Kim Songsu choval opravdu jako jejich otec. Chlěl po nich, aby mu říkali otče, a obzvlášť rád lhal před ženskou, která s ním žila. Prý že jsou to děti, které má se svou zemfelow ženou. Jejich nedůvěru si vysloužil také tím, že museli suleknot své hedvábné vatované šaty a dokonce i boty, a měli je nahradit tlustými bavlněnými; sandály z trávy obouvali naboso. Tak si měli hrát v zímě na dvorku.

Ža ztrátu cti považovali, když jim dal nová jména namísto aristokratických, které nesly znak rodu. Bratroví dal jméno Comsó a jemu Kältong. Seděli u jídla, které bylo podradné, dosud ho ještě nikdy nejedli a ani jíst nechtěli. Kim Songsuův křik je donutil se sebezapřením otvírat ústa.

Byl sice vytrénovaný z putování se Sumanem, takže překonal i jeho nezdvorný způsob oslovení, ale nedokázal přenést přes srdce, když mu Songsu za sebeменší chybu sprostě nadával bez ohledu na to, jestli u toho jsou nebo nejsou cizí lidé. Jako by byl nějaký venkovský balík. Zraňovalo ho to a plakal.

Být Kim Songsuovými syny znamenalo i další nepřijemnosti. Po třech dnech společného života dostali na starost udržování ohně, když se vařilo žrádlo pro dobytek. A asi desátý den dostali celý ten proces vaření pro dobytek od té jeho staré báby za úkol. Když přišlo jaro, Kim Songsu s bratry vycházel do pole a pracovali tam spolu tak, aby zvládli všechny práce. A bylo to dokonce dřív, než taktο začínali své děti vychovávat obvyčejní rolníci.

Možná bratři pochopili, že půda, kterou Kim Songsu obdělával, je část jejich vlastního, ted už ztraceného majetku. Suman i Songsu pro ně byli otroci náležející rodině jejich dědečka. Proto pro ně bylo těžké přijmout podobné zacházení, aniž by v sobě nemuseli dít zlost. Jejich dětské duše totiž neovládly strach ze smrti, tak velké abstrakce nebyly schopné, chápaly ji možná spíš instinktivně. Nebo věděly, že nemají možnost výběru a že neexistuje jiná cesta. Tito dva mladí pánové z mocného rodu zatím nikdy nemuseli snášet žádné nepohodlí, jejich život se doposud odehrával v prostředí milující péče a oddané služby.

Kim Songsu byl přesvědčený, že jeho zacházení s bratry je jedinou možností, jak odvrátit podezření a jak se vyhnout špiclování sousedů. Po čase i bratři poznali jeho upřímnost. Projevoval ji ve všem, co dělal, a nestalo se nic, co by jejich vztah nenávratně poškodilo. Ostatně naskypla se ještě příležitost, kdy Kim Songsu dočasně sehrál svou otcovskou roli, a ta se bratrům zapsala hluboko do paměti.

Stalo se to na jaře, dva roky po jejich příchodu do Koksanu. Kim Songsu, který sám neznal ani znak, přivezl jednoho dne bratry do vesnické školy. Poslat oba chlapce do školy, kde podle ministerského výnosu byla základná taxa dva pytle rýže, v době, kdy se musela platit daň z domácnosti, vojenská daň a kdovíjaké ještě, nebylo podle sousedů nic víc než výstřednost.

Kim Songsu jim nedokázal ani později objasnit pohmuky, které ho k tomu náhlému rozhodnutí přivedly. Možná se doslechl, že král rodinu omilostnil a to bylo způsob vyjádření jeho zatím nepřilíš dostatečné vděčnosti za velkorysost bývalého pána. To by dávalo smysl.

Pokud ale došel k tomu, že opravdu vědek nespočítvá pouze v tom, aby bránil životy bratrů, ale snažil se kultivovat část jejich mysl, aby navrátili rodině bývalou slávu, pak právě v tom vidím obrovský mentální pokrok u Kim Songsua, který celý svůj dosavadní život prožil jako otrok v cizím domě.

Jestliže usoudím, že mají na to, aby se stali mými zákazníky, navrhnu jim osobní setkání. Samozřejmě jinde než v kanceláři. Občas zajdeme na skleničku, výstavu nebo do kina. Stává se to sice jen zřídka, ale v případě opravdu důležitých zákazníka spolu někdy vyrazíme na cesty. Opravdu důležitým zákazníkem nemyslím někoho, kdo je schopen zaplatit hodně peněz, ale toho, kdo může být výrazně podnětný pro moji vlastní tvorbu. Není snadné někoho takového potkat, ovšem když už k tomu dojde, udělá mi to velkou radost. Samozřejmě že před zákazníky na velké nedávám nic znát. Nic o mně nevědí. Neznají mé jméno ani rodiště, školu, do které jsem chodil, a dokonce ani mé zájmy. Napovídám toho tolik, že to zakryje všechny moje preference. Neustále unikám všem jejich pokusům zařadit si mě do nějakého předem daného lidského typu a přivádím je tím k nechapavému kroucení hlavou. Je to vlastně celkem přirozené. O bohu toho nikdo moc neví.

Až do posledního okamžiku loučení si s klientem povídám o spoustě věcí. Probíráme jeho rodinnou historii, období dospívání, milostné vztahy, úspěchy a prohry, oblíbené knihy, malíře i hudbu. Většina lidí kupodivu o těchto věcech mluví bez zábran. V okamžiku, kdy jejich život dospěje až sem, začnou být totiž zpravidla upřímní. Když si to všechno vyslechnu, tak si to občas někdo rozmyslí a chce naši dohodu zrušit. Takovému člověku samozřejmě vrátím všechny peníze kromě zálohy. Z těch, kdo si na poslední chvíli rozmyslí, ale stejně řada lidí znovu vyhledá. Pak většinou dohodu bez řeči naplní.

Když všechno proběhne hladce, odjíždím na cesty a po návratu o setkání s klientem něco napíšu. Tím nadobro získávám božské rysy. Člověk, který se chce v dnešní době stát bohem, má pouze dvě cesty. Bud tvořit, nebo vraždit.

Neznamená to, že po skončení práce zapisuji všechno. Pod mýma rukama se znovu zrodí pouze klienti, kteří za to stojí. Je to bolestný proces, ale skrze něj se učím s klienty soucítit a milovat je. Shakespeare prý pronesl: „Je snad hřích věchnout do tajemného přibýtku smrti dříve, než nás ona sama sméle navštíví?“ Několik století po velkém dramatikovi učinila básnířka Silvia Plath krok dále. „Výtřysk krve je poezie. Nejde zastavit.“ Později autorka těchto veršů spáchala sebevraždu.

Moji klienti jen nemějí její literární nadání, ale závěr svého života odehráli stejněou krásou jako ona. Jejich příběhy jsou zaznamenány už ve více než desíti textech. Ted už se pomalu chystám poslat je do světa. Nepotřebuji honorář za rukopis ani podíl z prodaných výtisků. Mám dost peněz na to, abych výžil. A nebylo by to ani vůči klientům slušné. Mám v úmyslu vložit texty do obálky a bez jakýchkoliv podmínek je poslat do nakladatelství. Pak budu vyskytu a z povzdálí sledovat, jak mi klienti skrze své vyprávění znovu ožívají.

Zapínám počítač a otvírám soubory chráněné heslem. Jako první se objevuje příběh jedné z zákazníkc, který se odehrál před dvěma lety v zímě.

vyžiju, takže není nijak zolášť nutné se nechat do-
bou hledání omezovat.

V knihovně si čtu většinou historické knížky nebo turistické průvodce. Jakmile po práci vyinkasuji peníze, odjíždím na cesty. Knižní průvodce mívají tu vlastnost, že složitě věci přehledně a jednoduše zkrátí. V každém městě se odehrávají statisíce lidských životů v průběhu stovek let a jsou v něm patrné stopy toho, jak se tyto životy a historie proplétají. Turistické průvodce ale všechno zhustí do několika řádek. Například popis Paříže začíná takto: „Spíše než obvyčejným světským místem je Paříž posádným hánemstvom náboženské, politické a umělecké svobody. Nejenže tuto svobodu prosazuje, ale zároveň po ní uskvrty touží. Díky svému duchu tolerance poskytla útočiště celé řadě myslitelů, umělců a revolucionářů, jako byli Robespierre, Curie, Wilde, Sartre, Picasso či Ho Či Min a mnoha dalším lidem. Dnešní Paříž je sice skutečným produktem urbanistického plánování devatenáctého století, ale stejně jako v pařížské hudbě, umění a divadle, tak i v architektuře se snoubí různé styly od středověkých po avantgardní, které jdou často ještě dál než avantgarda. Paříž se svým vnímáním historie, novátorstvom, kulturou a civilizovaností je pro náš svět nezbytná; kdyby nebyla, museli bychom si ji vytvořit.“ Bylo by zbytečné říkat o Paříži cokoliv dalšího. Proto rád čtu cestovní průvodce. Stejně je to i s historickou literaturou. Lidé, kteří nedokážou zkracovat a zhušťovat, jsou neotesanici bez špatky důstojnosti. Stejně jako lidé, co zbytečně prodlužují svůj ubohý život. Kdo nezná krásu zstručnění a zkrácení, umírá, aniž by poznal tragický smysl života.

Pojedu do Paříže. Budu tam trávit čas četbou knížek Henryho Millera nebo Oscara Wilda, popřípadě budu v Louvru napodobovat Ingrese. Kdo čte turistické průvodce ještě na cestách, je podle mě pěkně nudný člověk. Já čtu při cestování romány. Doma ne. Romány se totiž hodí pro lidi, co mají spoustu volného času a nevědí, co s ním. Nejdřív v knihovně procházím časopisy. Ze všeho mám nejraději interview. Při troše štěstí v nich můžu narážít na budoucího klienta. Redaktoři populárních časopisů přívkyklí lacinné sentimentality ukrývají sklony mých potenciálních zákazníků mezi řádky. Nikdy nekladou otázky typu: „Už jste měl někdy silné nutkání někoho zabít?“

Dívám se na Davidovu olejomalbu Maratova smrt z roku 1793. Je na ní vyobrazen jakobínský revolucionář Jean Paul Marat, kterého zavraždili ve vaně. Kolem hlavy má omotaný ručník jako turban, ruka visící z vany drží pero. Marat na plátně vykročel a skonol obklopený bílou a zelenomodrou barvou. Z celého díla vyzníuje atmosféra pokoje a klidu. Člověk má téměř dojem, jako by odněkud zaznívalo rekviem. Nůž, který jej probodl, je zobrazen u spodního okraje obrazu.

Už několikrát jsem se neúspěšně pokusil tento obraz napodobit. Nejobtížnější bylo zachytit Maratův výraz. Problém byl, že můj Marat se tvářil příliš pokojně. Na Davidově Maratovi nebyla patrná pouhá ukřivděnost revolucionáře překvapeného náhlým útokem, ani úleva toho, kdo se vymaniil ze světských strání. V jeho tváři se zračily klid i utrpení, nenávist i porozumění. Všechny emoce soáricí se navzájem v nitru lidské bytosti dokázal David ztvárnit ve výrazu jednoho mrtvého člověka.

Zrak diváka, který obraz vidí poprvé, se nejprve zastaví na Maratově obličeji. Jeho výraz mu ale obvykle nic neřekne, a tak se následně pohled zpravidla přesouvá do dvou směrů. Buď se zaměří na dopis, jež Marat drží v jedné ruce, nebo sleduje druhou ruku s perem, sočšenou přes okraj vany. Dopis a pero - dvě věci, které Marat nepouští ani ve smrti. Vražedkyně, která se do jeho blízkosti dostala pod záminkou doručení dopisu, mu vrazila nůž do hrudi, když se chystal napsat odpověď. Pero v ruce dodává jinak klidnému a pokojnému obrazu napětí. David je skutečný profesionál. Vášně emoce nejsou tvořené z vášnivých emocí. Největšími umělcovými ctnostmi by měly být suchá střížlivost a chladnokrevnost.

Maratova vražedkyně Charlotte Corday skončila život pod gilotinou. Mladá přívrženkyně girondistů se rozhodla Marata odstranit, a tak jej vyhledala a zavraždila. Stalo se to 13. července 1793, kdy ji bylo dvacet pět let. Hned po incidentu byla pachatelka z přesvědčení zatčena a za čtyři dny, dne sedmáctého července, byla státa.

Po smrti Marata, jednoho z hlavních představitelů radikálních jakobínů, nastalo období Robespierovy hrůzovlád. David dohléd chápál požadavek jakobínské estetiky. Revoluce se nedá dělat bez přísmu paliva strachu. S postupem doby se ale vztah obrátí a strach se stává cílem revoluce. Ten, kdo strach vytváří, musí zůstat nad věcí. Musí si být vědom toho, že energie jím šířeného děsu může ve finále pohltni i jeho samotného. Robespierre také přišel o hlavu na gilotině.

Zavřel jsem knihu o výtvarném umění a vykoupal jsem se. Při tvorbě je nutné udržovat tělo v čistotě. Po koupeli se oholím a jdu do knihovny. Hledám tam klienty a taky pročítám různé materiály. Je to zdoluhavá a nudná činnost, nicméně musím být trpělivý. Může to trvat měsíc, někdy i půl roku. Když ale konečně nějakého klienta najdu, tak se zakázký klidně ten půlrok jakžtakž

Kim Jongha Mám právo se zničit
Přeložil Tomáš Horák, 178 Kč

Mám právo se zničit je dle autorových slov jedním z „podivných románů“, které začal psát v rebelském údobí svého života jako určitou formu politické sebevraždy. Trochu paradoxně mu však zajistil vstup mezi známé a uznávané korejské spisovatele a stále si nachází okruh čtenářů, o čemž svědčí přes dvacet dotisků ve třech vydáních. Přestože patří mezi první autorovy knihy, jde o vynikající vyobrazení estetiky smrti, které ohlásilo nástup nového spisovatele schopného šokovat a rozvířit korejské literární vody. Románové já, které svým způsobem naplňuje právo lidí na sebedestrukci tím, že jim za úplatu pomáhá odejít z tohoto světa, jako by předjímalo vznik sebevražedných stránek v korejském kyberprostoru, kde se sdružují váhající jedinci, hlavně mládež, vzájemně v sobě podporují sentimentální touhu po smrti a sbírají odvahu ke společnému činu.

Kim Jongha Říše světa
Přeložil Tomáš Horák, 298 Kč

Je sedm hodin ráno a hlavní hrdina Kim Jonghaova románu Říše světa se probouzí do zdánlivě ušedního dne. Na Jihu usazený severokorejský agent Kim Kijong (vlastním jménem Kim Songhun) je ředitelem malé firmy zabývající se dovozem a distribucí filmů. Poté, co se stal jeho nadřízený v Pchjongjangu obětí čistky, přerušilo s Kijongem severokorejské vedení všechny kontakty a on byl ponechán vlastnímu osudu v dravé kapitalistické společnosti. Díky svým schopnostem se relativně dokázal prosadit a zařadit mezi střední vrstvy. Onoho rána jej však v práci čeká nemilé překvapení v podobě telefonátu a následného e-mailu, přikazujících bez dalšího vysvětlení neodkladný návrat na Sever. Po deseti letech nečinnosti jej to uvrhává do nejistoty. Byla odhalena jeho identita, nebo se nevědomky dopustil nějaké chyby?

Jihokorejský prozaik **Kim Jongha** (*1968) se narodil v odlehlé provincii Kangwondo v rodině vojíka. Kvůli otcově službě prožil dětství na různých místech Koreje a teprve na začátku osmdesátých let dvacátého století se rodina nastálo usadila v hlavním městě Soulu. Vystudoval management na prestižní universitě Yonsei. Pozornost čtenářů i kritiky přitáhl už jeho první román Mám právo se zničit, který získal ocenění nakladatelského domu Munhakdongne. Těžišťe jeho tvorby spočívá především v románech, mezi které patří i Říše světa (česky Argo, 2013). Během své dosavadní kariéry získal prakticky všechna významná korejská literární ocenění a jeho díla byla adaptována pro film, televizi, divadlo i muzikál. V současnosti žije se svou manželkou v jihokorejském Pusanu.

I Munjol Básník
Přeložila Miriam Löwensteinová, 258 Kč

I Munjolův „Básník“ naplňuje očekávání téměř každého nadprůměrného čtenáře. Má děj, postavy, pohyb, je vtipný, kousavý, kultivoovaný, nerovní, intelektuální, je to text, který sice jen z určitého úhlu, zároveň však sugestivně a ve velké míře zasvěceně předkládá životní peripetie jedné mýty přehlcené osoby, toulavého básníka Kim Sakkata.

I Munjol nemívá jednoznačné postavy ve smyslu banálních opozic. Objektivní hrdinové ho nezajímají, zaostřuje spíš na lidi komplikované. Jeho opakujícím se typem je člověk vybočující mimo průměr, který ho ničí a nakonec zlikviduje. Jeho Kim Sakkat není vyloženě sympatická, kladná postava, je živý se všemi vrozenými i získanými vášněmi, nectnostmi a jednotlivými skutky. Ani děj není to, co chce I Munjol vystavit do popředí. Děj je jen podpůrný a v jistém smyslu osvětluje školní paměť korejského čtenáře. Autor přímárně sleduje vývoj jednoho mimořádného básníka, který se jako mimořádný nenarodil, ale sám dospěl do stadia, kdy mu jinakost jeho poezie zajistila to, čemu nelogicky říkáme nesmrtelnost. A tuto poslední fázi, kdy se poezie nepíše pro další generace, ale stává se osobním prostředkem mimo běžné struktury zápisu, už nechává zcela volně ubíhat k nekonečnu plynoucímu, mystickému zážitku.

Jihokorejský spisovatel **I Munjol** (*1948) se narodil v Soulu, počátek Korejské války a útěk jeho otce do Severní Koreje však nutil jeho rodinu k častému stěhování, než se usadili ve starém rodinném sídle v Yeongyangu, Gyeongsangbuk-do. Potom, co v roce 1970 zanechal studia na Národní universitě v Soulu, začal se naplno věnovat psaní. Po obdržení prestižní ceny Today’s Writer Award, kterou v roce 1979 získal za knihu The Son of Man, se o I Munjolovi začalo mluvit jako o nejpozoruhodnějším autorovi své doby. Mezi lety 1994 a 1997 vyučoval korejský jazyk a literaturu, stál také v čele programu pro začínající spisovatele. V současnosti je předsedajícím profesorem zahraničních studií na universitě v Hankuku. Byl oceněn prakticky každou významnou národní literární cenou, jeho práce byly přeloženy do 16 jazyků a vydány ve 20 zemích. Jedna z jeho knih byla dokonce vybrána Německou literární společností jako jedna z nejlepších publikací roku 2011.

Hwang Sonmi O slepici, která snila o létání
Přeložila Štěpánka Horáková, 238 Kč

Ratolistka je nosnice zavřená v kleci, a přitom by chtěla mít kuřátka. Souhrou okolností se jí podaří dostat se z nosné haly ven, ale cesta za splněním snu je plná nejen „záračků“, ale také zklamání, rozčarování a zoufalého boje o přežití. Alegorická bajka vypráví o touze po svobodě, lásce, mateřství, odmítnání i přijímání, o životních kompromisech, zrání a smíření. Pohádka pro dospělé a děti o tom, že i bez křídel se dá dostat výš a dál, přestože dvorek je stále na dohled.

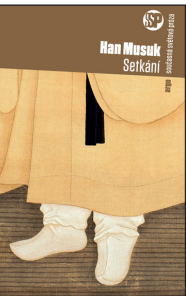
Korejská literatura v kontextu

Moderní korejská próza se za téměř století své existence pokoušela najít svou cestu ke čtenářům doma i ve světě. Přijímání nejrůznějších módních –ismů, negace všeho starého a snaha fixovat normy nových žánrů se stalo úkolem první poloviny 20. století. Po válce už nemusí řešit techniku, vypořádává se jen s omezeností témat, cenzurou a tradiční posedlostí čistotou formy a jazyka.

Spolu s otevřením se Korejské republiky světu v 90. letech padla konečně většina tabu i cenzurních zásahů, což bylo jistě literatuře prospěšné. Na druhé straně se od přelomu tisíciletí vytrácejí ta specifika národní literatury, na nichž generace korejských spisovatelů lpěly jako na základní hodnotě. Autoři jsou tlačeni k nadčasovým tématům i zpracování, do složitých vztahů autor-nakladatel-čtenář vstupují kritéria úspěchu a peněz. Současný trend má své zastánce i odpůrce, ostatně ne každý spisovatel se cítí být právě korejským intelektuálem, literatura už je vnímána v globálním kontextu a touha po Nobelově ceně za literaturu přináší také nápodoby úspěšných kolegů ze zahraničí. Mízi role spisovatele jako vychovatele národa a literatury jako ochrannítky a nositelky tradice. Píše se – jako všude - pro obživu a pro slávu, magická a výchovná moc slova už není provádá.

Románová tvorba v Korejské republice je natolik různorodá, že není možné vybrat z ní několik děl s úmyslem ji dostatečně reprezentativně představit. Lze ji chápat ve vývoji a uchýlit se k přelomovým dílům, která jsou ovšem přelomová pouze v omezeném geografickém

Hwang Sonmi (*1963) je jihokorejská spisovatelka a profesorka, kterou proslavila bajka O slepici, která snila o létání. Ačkoli kvůli chudobě svých rodičů nemohla chodit do školy, nakonec se díky své pili a vytrvalosti dostala na vysokou školu. Vystudovala obor tvůrčího psaní na Institutu Umění v Soulu a na univerzitě Gwangju, poté i na univerzitě Chung-Ang. Svou kariéru spisovatelky započala v roce 1995 a od té doby vydala téměř 30 knih různých žánrů. Její nejslavnější kniha O slepici, která snila o létání, se dočkala i filmového zpracování a v korejské animované tvorbě láme rekordy. Byla také přepracována jako komiks, divadelní hra nebo muzikál a byla přeložena do více než tuctu jazyků. Hwang Sonmi je v současnosti profesorkou na Fakultě literatury Institutu umění v Soulu.

Han Musuk Setkání
Přeložila Miriam Löwensteinová, 298 K

Opakované setkání dvou významných osobností, strýce a synovce Čonga Tasana a Čonga Hasanga, tvoří rámec vrstevnatého románu dnes již zesnulé spisovatelce Han Musuk, zasazeného do období počátku 19. století. Debata slavného konfuciánského literáta s pozdějším nejznámějším korejským křesťanským mučedníkem jako by přesně kopírovala tehdejší názorový vývoj celé korejské společnosti: začíná strýcovým odporem k synovci, představiteli „strašlivé víry“, která způsobila pád vážené

rodiny a smrt mnoha jejích členů, a ústí k závěrečnému smíření. Křesťanství bylo v té době velmi kruté pronásledováno a každý z utajených stoupenců víry byl vystaven nemilosrdnému útisku, provinění jednotlivce zasahovalo celou jeho rodinu a na denním pořádku byly zrady a udávání. I v této atmosféře se Čong Hasang nebyvale hrdinně zasazoval o to, aby do země přišli z Číny první misionáři. Cetné vedlejší motivy a příběhy mnoha dalších postav čtenáři poskytnou barvitě a komplexní obraz tehdejší korejské společnosti a jejích myšlenkových proudů – zavedou ho do královského paláce prolezlého zákulisními intrikami, mezi tlumočníky a obchodníky, na tržiště, do nejtěžšího žaláře i na strastiplnou pouť korejského poselstva do Pekingu, do vyhnanství odlehlého venkova, mezi šamany i na buddhistický pohřeb. Han Musuk román prokládá autentickými citacemi historických a filosofických spisů a poezie a vkládá do něj i bezmála detektivní zápletku záračného a současně tragického setkání tří v dětství ztracených sester. Tím se kniha stává skutečnou románovou freskou barvitě představující historii, zvyky a lidi pro nás tak exotické země.

Han Musuk (1918–1993) je jednou z nejvýznamnějších korejských spisovatelek druhé poloviny 20. století. Debutovala v roce 1941 románem Žena s lampou (Tungbul tunun join) a zaznamenala ihned výrazný úspěch u literární kritiky. Vydala na čtyři sbírky povídek a dvě sbírky esejí, psala divadelní hry, celé její dílo čítá deset svazků. Byla rovněž výtečnou malířkou a kaligrafkou. Tvorba Han Mu-suk není experimentální, je čistá, přímočará, klasická, není žánrově ani tematicky vyhraněná, omezená a monotónní. Han Mu-suk pochází ze známé intelektuální

Korea mezi Japonskem, Čínou a Ruskem

Rozhovor s překladatelem a koreanistou Tomášem Horákem

V tomto čísle Babylonu je ukázka z vašeho překladu knihy Říše světa Kim Jongha. Proč jste si vybral k překladu tuto knihu a tohoto autora?

Uvedená kniha vyšla v rámci společného projektu nakladatelství Argo a LTI Korea (Literature Translation Institute of Korea), jehož cílem je vydání deseti děl moderní korejské literatury v průběhu několika let. Já osobně jsem v tomto projektu zapojený pouze jako překladatel, kdy sice dávám tipy na zajímavé knihy, ale konečný výběr je v kompetenci odpovědných redaktorů obou institucí. Konkrétně u titulu Říše světa jsem byl osloven nakladatelstvím hned na začátku projektu, aniž bych osobně dával nějaký podnět. Důvodem, proč se nakladatelství obrátilo s nabídkou překladu na mě, bylo zřejmě mimo jiné i to, že už jsem v minulosti přeložil jiné dílo stejného autora, povídku Loď pokladů. Pokud jde o samotnou říši světa, přijde mi jako celkem dobrá volba a to hned z několika důvodů. Předně je Kim Jongha dobrým vypravěčem, který zpravidla dokáže čtenáře zaujmout. V situaci, kdy je u nás korejská literatura stále vnímána jako svého druhu exotika, má potenciál oslovit více čtenářů, než jen hrstku studentů koreanistiky a pár nadšenců vyhledávajících „něco jiného“. Přestože pracuje s korejskými tématy, zpracovává je způsobem přístupným globálnímu čtenáři. Na jednu stranu se snaží jít pod povrch věcí, analyzovat složité místní realie, ale na druhou stranu nepřepodkládá téměř žádnou jejich předběžnou znalost. Zatímco domácímu čtenáři jen připomíná, co prožil a co důvěrně zná, zahraničního čtenáře nenásilně uvádí do historicko-spoolečenského kontextu. Ve většině děl navíc používá na Západě důvěrně známé kulisy, až už se jedná o populární či vážnou hudbu v pozadí, přímo či nepřímo odkazovaná literární a umělecká díla, historické události apod. Těžko říct, zda tak činí poplánově, nebo jen reflektuje prostý fakt, že současná Korea je ze značné části odtržena od vlastní minulosti a včleňuje se do globálního kulturního a civilizačního proudu. V každém případě se mu daří být neotřelý a přitom nepůsobit cize.

V knize je tematizováno severokorejská otáka. Jak silně je minulost, korejská válka, rozdělení poloostrova, existence totalitní Severní Koreje přítomna v současné jihokorejské literatuře?

Rozdělení poloostrova a traumatizující zážitek (doslova) bratrovražedné korejské války představovaly nosná témata spíše v prvních několika desetkách let po jejím konci. V podmnínkách silně antikomunistických autoritativních režimů, které v Korejské republice vládly až do konce osmdesátých let 20. století, se ale nutně jednalo o zobrazení do určité míry jednostranné až tendenční. Jinými slovy byla nezbytná určitá míra auto-cenzury, pokud se člověk nechtěl dostat do konfliktu s přísnými zákony na ochranu bezpečnosti státu. Možná i z toho důvodu se řada autorů raději věnovala zpracování jiných témat, at už se jednalo o pocit vykořeněnosti i způsobné masivními přesuny obyvatel a zpřetrháním sociálních vazeb v průběhu války a během následné urbanizace, negativní jevy spojené s rapidní industrializací, konflikty tradiční kultury s modernitou atd. S příchodem nového století je patrný zřetelný návrat do minulosti i v kladných tématech, ale jedná se o hledání hlubších kořenů, kdy jsou představovány především význačné postavy a období předmoderní korejské historie. Nejedná se přitom zdaleka jen o knižní zpracování, obrovské popularitě se těší i historické televizní seriály a filmy, které více než úspěšně konkurují hollywoodským kasovním trhákům.

Jak je Severní Korea v jihokorejské literatuře vnímána, jde o stejný národ, stejnou kulturu, a přitom zcela odlišný, silný systém, jako kdyby se Korea v noci změnila z doktora Jekylla v pana Hydeho.

S tím, jak postupně odchází generace Jihokorejců spřízněných se Severem pokrevními svazky a Jižní Korea se více a více zapojuje do mezinárodního společenství, zájem o severního souseda obecně upadá. Sjednocení je sice prezentováno bezmála jako „smysl moderních korejských dějin“, ovšem nikdo si moc nedokáže představit, jakým způsobem jej zrealizovat a dosáhnout. Ukazuje se, že severokorejský režim je natolik nekompatibilní s demokratickou společností, že i jakákoliv snaha o spolupráci v různých oblastech naráží na obtížné překonatelné překážky. Po desetiletích marných nadějí začínají být Jižní Korejci, zdá se, poněkud unaveni a rozčarováni. Změnu společenských postojů ostře naznačuje i Kim Jongha ve výše zmínávaném díle Říše světa. Zatímco ještě v osmdesátých letech byla Severní Korea pro řadu jihokorejských levicových intelektuálů a studentických aktivistů vzorem a alternativou k domácí vojenské diktatuře, dnes představuje především velmi vážnou a reálnou bezpečnostní hrozbu a do budoucna potenciálně ohromnou ekonomickou zátěž. Kulturně, společensky a ekonomicky jsou dnes obě země úplně jinde a

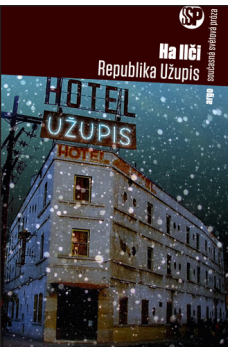
a časovým kontextu, nebo se pokusit vybrat z produkce namátkou ta díla, jež oslovila ne kritiku, ale zejména čtenáře a která mají úspěch v zahraničí.

Výběr deseti titulů nakladatelství Argo je veden oběma kritérii. Jsou v něm zastoupeni autoři klasičtí i autoři bestsellerů, prózy intelektuální i vyložené oddechové, historický román, román v esejích, román špiónážní, sci-fi, dětská próza. Ne všechny nám přinesou nové informace o Koreji. Některým nejenže z přídomku korejský zůstala pouze jemná protagonistů, ale najde-me mezi nimi i prózy, odehrávající se ve zcela fiktivním prostoru s nekorejskými postavami.

Tři z autorů dosud připravených děl jsou zabýdleni na světové literární scéně a jejich jména se s různou frekvencí opakují, pokud se mluví o adeptech na Nobelovu cenu za literaturu: I Munjol, I Sungu a Kim Jongha. Kontroverzní intelektuál se širokou škálou témat společenské perzekuce, otázku dědičného hříchu a arogance moci, jehož jméno skloňuje od 80. let Korea a po ní Západ; hvězda střední velikosti 90. let, objevená nedávno i mimo Koreu, přinášející do literatury psychologii asociálního hrdiny; a nejoblíbenější vývozní autor přelomu tisíciletí, jehož styl i témata vzdáleně připomínají proslulého Haruki Murakamiho. Byla by škoda, kdyby se jejich představením projekt Arga vyčerpal.

Doc. PhDr. Miriam Löwensteinová, Ph.D.
Vedoucí oboru koreanistika na Filozofické fakultě Karlovy Univerzity

rodiny a dostalo se jí na ženu své doby nadstandardního vzdělání. Přes relativně úspěšný vstup do literatury nebyla vždy beze zbytku akceptována jako profesionální spisovatelka. Její tvorba byla dlouho omezeně vnímána jako „ženská“, tedy oproti dílům mužských kolegů méněcen-ná. I přesto je držitelkou zřejmě všech prestižních literárních cen v Ko-rejské republice.

Ha Ilči Republika Užupis
Přeložil Tomáš Horák, 198 Kč

Román o hledání ztracené vlasti a marné snaze vrátit se do krajiny mládí. Hlavní hrdina přijíždí z dalekého exilu pohřbít otcovy ostatky do rodné země, která údajně získala znovu samostatnost. Jeho poslání ovšem od samého počátku naráží na bariéru nevědomosti, nezájmu a posměchu okolí, které je součástí jakési neuchopitelné a nesrozumitelné reality. Čím usilovněji se hrdina snaží rozplést klubko záhadné existence republiky Užupis, tím více různých konců drží v ruce. Jeho počáteční odhodlání se postupně rozměšňuje v řadě zdánlivě nesouvisejících příhod, během nichž se střípky zaprášených vzpomínek skládají do mozaiky idealizované minulosti, která je ale nemilosrdně konfrontována s frustrující realitou. Užupis – místo za řekou, symbolizuje druhý břeh, místo spočinutí a vysněnou idylu, jejíž hledání je předem odsouzeno k nezdaru. Svět je v pohybu a člověk se nemá kam vrátit, zejména pokud podvědomě utíká do dob dávno minulých. Bloudění v prostoru i čase, doprovázené záblesky děja vu nakonec dospěje do dramatického finále, v němž se v nepochopitelné časové smyčce naplní budoucnost, která se už vlastně možná dávno stala.

Ha Ilči (*1955) Korejský prozaik, básník, vysokoškolský pedagog. Vlastním jménem Im Congdžu. Absolvent oboru tvůrčího psaní a ko-rejské literatury na Chungang University. Ve Francii studoval francouzskou literaturu (dosáhl titulu Ph.D.). Debutoval v roce 1990 románem Cesta na dostihové závodiště (Kjongmadžang kanun kil), po němž následovalo ještě několik dalších románů volně „dostihové“ série, jako např. Dostihové závodiště na křižovatce (Kjongmadžangun nekorieso), Olše na dostihovém závodišti (Kjongmadžangui orinamu), Co se stalo na závodišti (Kjongmadžangeso sengin il) a další. Nepatří k autorům hlavního proudu, o čemž svědčí mj. i to, že není držitelem žádného z početných korejských literárních ocenění. To ovšem nijak nesnižuje jeho význam. V kontextu korejské i mezinárodní románové tvorby lze pozitivně hodnotit především jeho experimentální přístup, který se projevuje i v jednom z jeho stěžejních děl Republika Užupis (Užupis konghwaguk). K dalším nekonvenčním pojetým románům patří Bezbe-pečné alibi (Uhomhan allibai), Výpověď (Činsul), či Host (Sonnim). Kromě toho je autorem několika básnických sbírek, teoretických studií a knižně vydaných filosofických esejí.

snad jediným důvodem a motivem pro sjednocení je touha zesílit a obstát v obležení velkých sousedů – Číny, Ruska a Japonska. V zásadě se dnes na Jihu literatura věnovaná Severní Koreji příliš nelíší od té, která je v překladech dostupná i u nás. Jedná se totiž zejména o různá autobiograficky pojatá svědectví severokorejských uprchlíků, která se snaží nejen upozornit na tragickou situaci Severokorejců, ale také burcovat veřejnost z její lterapie a vyvolat větší zájem o tuto problematiku. Dalším tématem je pak obtížné začleňování rostoucího počtu severokorejských uprchlíků do jihokorejské společnosti.

Jaká další témata současná jihokorejská literatura reflektuje?

Korejská literatura prochází v posledních letech vývojem, který souvisí s proměnou knižního trhu, podobně jako u nás. Roste počet titulů všech žánrů při snižujících se nákladech, přibývá autorů, ať už profesionálních, poloprofesionálních či amatérů. Vzhledem k počtu obyvatel a ekonomické síle Korejské republiky se jedná o počty několikanásobně větší, než u nás, takže prakticky není v lidských silách orien-tovat se v této knižní záplavě a sledovat dostatečně reprezentativní vzorek. Současná korejská literatura navíc není mojí odbornou parketou, takže si netroufám dělat příliš konkrétní závěry. Budu-li mluvit obecně, tak v nástupem demokratičtějších režimů od začátku devadesátých let minulého století dochází v korejské literatuře k výraznému zvýšení tematické i názorové pestrosti. Jinými slovy s demokracií padla čad řada dosud tabuizovaných témat a ta dosavadní začala být nově nahlížena „necenzurovaným“ pohledem. Jed-ná se například i o zmiňované téma korejské války či různých jiných událostí moderních korejských dějin. Roste i míra společenské tolerance (či otřlosti?) vůči dříve citlivým tématům a jejich zpracování. Zatímco například ještě v polovině 90. let byl autor románů s explicitním popisem erotických scen propuštěn ze zaměstnání a trestně stíhán, jsou dnes obdobně vykreslené scény běžnou „ingrediencí“ literatury hlavního proudu. Populární je i genderová problematika, literární zpracování aktuálních společenských kauz a pro-blemů, nebo globální politická a environmentální témata.

Co Korejci čtou, je tam známá západní literatura?

Situace je v hrubých obrysech podobná té naší. Beletrie tvoří jen menší část vydávaných titulů, poměrně velký podíl zaujímá literatura odborná, náboženská, populárně naučná a především různé příručky a učebnice pro všechny věkové kategorie. Zhruba osmdesát procent mladších Jihokorejců má vysokoškolské vzdělání, což je samozřejmě víc, než je ekonomika schopná absorbovat. Čtětí-li Korejci získat a udržet si zaměstnání od-povídající jejich vzdělání, musí se neustále dovedlávat a zlepšovat si kvalifikaci. Mezi bestsellery tak nepatří kuchyňské s recepty, jak uvařit baštu za pár peněz, ale v první desíctce se pravidelně umísťuje populárně naučná literatura z oblasti ekonomie a managementu, různé sebevzdělávací příručky a manuály, jak se stát bohatým a úspěšným, jak uspět u nejrůznějších zkoušek, pohovorů atd. Jinak povědomí o západní literatuře (čímž je myšlena i literatura na východ od nás, například ruska) je samozřejmě silnější než povědomí o asijské literatuře u nás, což se týká zejména klasiků, jejich znalost patří k obecnému vzdělání. Korea je sice podstatně větším knižním trhem, než je Česko, což poskytuje lepší podmínky domácí produkci, nicméně globalizace se projevuje i tam a podíl překladové literatury je jen o něco nižší, než u nás.

V čem se liší „klasický“ jihokorejský román od „klasického“ západního románu, liší-li se?

Uprímně řečeno nevím, co si představit pod pojmem „klasický“ jihokorejský román. Vzhledem k tomu, že Korejská republika (Jižní Korea) vznikla až několik let po druhé světové válce, bavíme se zde o moderní literatuře, která se ale v Koreji formovala a vyvíjela od počátku 20. století pod silným vlivem literatury západní, byl zpočátku zprostředkovaným přes literaturu japonskou. I když Korejci velmi rádi hledají ve vlastní kultuře pokud možno nys specifické, či snad ještě lépe jedinečné až výjimečné, nepřijde mi, že by se moderní korejský román, kromě výběru a zpracování domácích témat v korejském jazyce, něčím bytostně lišil od románů u nás známějších literatur. Ide samozřejmě jen o subjektivní laický pohled a literární vědec by to možná viděl jinak.

Proč jste si vybral za svůj obor koreanistiku?

K Dálnému východu mě to začalo táhnout na gymnáziu, kdy jsem se četbou překladové literatury seznámil se základy taoismu a buddhismu. Rozhodl jsem se, že se pokusím proniknout do těchto nauk prostřednictvím nějaké-ho orientálního jazyka. Při podávání přihlášky na vysokou školu jsem však měl snižologii a koreanistiku, ale jelikož jsem v té době shodou okolností cvičil korejské bojové umění, zvítězil nakonec studium korejštiny. Dlužno dodat, že to bylo v době, kdy si u nás lidé spojival koreanistiku se studiem koránu a Korea považovali za zaostlou zemi porostlou džunglí. Za poslední čtvrtstoletí se situace naštěstí dost změnila, takže doufám, že mladších kolegů se už všichni neptají, k čemu jim to proboha bude a proč raději nestudují třeba japonštinu, nebo čínštinu.

PETR HORČIČKA: Japonsko

z leva doprava - shora dolů

1 Kabukicho - nejdrsnější čtvrť v Tokiu. Přes 3000 barů, nočních klubů a domů rozkoše. V ulicích viditelná přítomnost yakuzy.

2 Noční momentka z kavárny ve čtvrti Koenji. Tokio.

3 Modern jazz stero phonic tea room Yushima. Podnik založen v roce 1964 v Atami. Od té doby vypadá a slouží stále stejně. Půvab a tradice - silná stránka japonské pohostinské kultury.

4 Řidič nákladního auta kouří cigaretu Seven Stars v nejluxusnější tokijské čtvrti Ginza.

5 Lidová magie v praxi. Teruteru-bouzu. Speciální panduláček zajistí aby příští den nepršelo. Pokud naopak pršet má, pověsí se hlavou dolů.

6 Absence kapsářů dává lidem možnost se nerušeně věnovat spání i během cesty metrem či autobusem. Této civilizační vymoženosti je masově využíváno.

7 Ulička a vstup do obchodu ve čtvrti Koenji. Tokio.

8 Číšník ve čtvrti Ginza vezoucí na kole nudle a dombury. Půvab a tradice - silná stránka japonské pohostinské kultury. Tokio.

9 Pan Ichirou, potomek posledního samuraje ze Satsumy na své cestě za nudlovou polévkou rámen do čtvrti Ueno. Tokio.

Život mimo kategorie

Ukázka z knižního rozhovoru spisovatele Jana Nováka s Johnem Bokem

Johne, tys během revoluce dělal Havlovi ochranku. To jsi ho každé večer doprovázel domů?

Večer jsem ho dovedl nebo dovez domů, tedy spíš v noci, a ráno v sedm jsem ho tam zase vyzvedával.

A tos ho vodil před barák, anebo jsi s ním chodil až do bytu?

V podstatě skoro až do postele. Jednou, to ještě nebyl prezident, jsme s Vaškem přišli hodně pozdě. Myslím, že jsme čekali na Zábradlí na Landáka. Landák přijel s velkým zpožděním a bylo velký ejchuchů a pak to jelo, ale my vstávali dost brzy, takže já v určité moment Vaškovi řek: „Fajn, a tedka musíš jít spát. Protože s tebou se bude chtít pořad někdo bavit.“ A nacpal jsem ho do auta a pak hluboko v noci jdem po schodech do horního patra, kde na tom nábreží bydlel, a Vašek sotva sípal. On hulil jak fabrika, udělal jich tak šedesát denně. Tak jsem zpomalil a dojdem do druhého patra a Vašek najednou nemoh popadnout dech. To si přitáh z kriminálu, v Heřmanicích se odlejšvaly slitinový mříže a poklopy a muklové tam dechali ty chemický sračky naplno. A pak měl ten zápal plic na Borech, tak akutní, že ho bolševici radši propustili, protože měli strach, aby jim tam nezhebnul. Tu noc se Vašek vysípal a najednou říká: „Já mám obavy, že se ráno probudíme a budeme na Ruzyni.“ Jako že to, co prožíváme, celá ta revoluce, je v podstatě sen. To jsem řval smíchy, než mi došlo, že to má logiku. Protože najednou jako by v naší cestě nebyly vůbec žádný překážky, to bylo neuvěřitelné, jak estébáci najednou ustoupili. Mohli nás během čtyřiadvaceti hodin pozavírat, internovat jako Solidaritu, ale oni prostě zalezli a nebyli. To jenom stranický vedení ještě prskalo, to jenom Štěpánové to ještě zkoušeli, ale celý vnitro vyklidilo prostor. Ani na ulici jsi neviděl jedinýho esenbáka, prostě nebyli.

A jak si to vysvětluješ?

No že chlapi byli připravený na tu změnu už daleko dřív než my všichni dohromady. Oni pochopili, co přijde. To vnitřáci vypustili projev toho debila Milouše Jakeše na Červeným Hrádku, kde si plet brojlery a bojler y a kde mlel pitomosti jako blběj primitiv. Tenhle materiál mohla nahrát jenom StB, která tu schůzi zajišťovala, a najednou byl Miloušův projev na videu a lidi si to pouštěli a řvali u toho smíchy. Takže si myslím, že vnitřáci měli velkej podíl na celý sametový revoluci.

Myslíš ty estébácký kápa jako generál Lorenc?

Lorenc nebyl žádnéj blbec. On byl sice limitovanej, ale byl to kybernetik, kterej vytvořil kódový klíče pro Varšavskou smlouvu. Ten byl vysoce ctěnej Rusama. On žil tady v Praze v normálním bytě a měl žigulíka. Jemu stačila moc. Kdežto současný demokratický kretění furt hrabou, ty chtěj peníze i moc.

Počekj, takže Václav za revoluce pomalu ani nevyšel doma do schodů?

No tak ten večer jsme to udejchali až k nim do bytu a Václav si dal kuřečí vývar a já taky, protože jsme jinak moc nejedli. Olga měla svou becherovku a cigarety a začali jsme se bavit o tom, že Vašek bude prezident. Na ulici všichni nosili placku, na který bylo „Hável for president“, protože ty placky byly vyrobený v Maďarsku, kde zkurvili tu čárku. No a kdejakej pičus tu placku nosil, ale já ne. A Vašek říká: „Ty nemáš tu placku?“ Říkám: „Nemám, protože já nechci, abys byl prezident.“ – „Ty nechceš, abych byl prezident?“ – „Ne, já tě mám rád, takže nechci, abys byl prezident.“ A Olga jen tak koukala a nerefkla nic. Vašek se pak šel koupat a Olga mi říká: „Já o něj mám strach, protože on to bude mít rád, a zároveň bude trpět. Moc přátel teď kolem sebe nemá a tam bude úplně sám. Nezapomněl, že on je v podstatě herec.“ To řekla žena, která s Vaškem žila od jeho devatenácti let, a nerefkla to kriticky, to bylo jenom konstatování. A měla pravdu. Když jsi Vaška pozoroval při vykládání, tak tam bylo veliký soustředění, a zároveň dělal jako-by mimovolný pohyby, který si přitom všechny uvědomoval. I to, jak stavěl věty, a jeho způsob mluvy, ty různý citoslovce a to jeho zvláštní pauzírování, to nebylo spontánní, to bylo velmi promyšlený. To byl hereckej výkon.

Na Václavově projevu bylo divný, jak se ti nikdy nepodíval do očí.

No ale to nedivání, myslím, nebylo proto, že by očima uhejbal. To bylo proto, že když Vašek mluvil, tak přemějšlel, a to dělá málokdo. Vašek mluvil jinak, když něco vyprávěl, a zase jinak, když říkal nějakej svůj názor, postřeh nebo postoj. To vážil slova, což není běžný, a díval se přitom dovnitř. Třeba Ivan Havel má tohle taky.

Já nevím, já tohle jeho nedivání popsal v Komouších, grázlech, cikánech, fízlech a básnících. No a když jsme s ním pak natáčeli ty dokumenty, tak se mi do očí vždycky díval, úplně zpríma. A vím, že tu knížku čet.

No pravdou je, že Vašek brousil očima všude okolo, ale zpríma nekoukal. Třeba to vnitřně nezvládal, každěj to máme jinak. Já se dívám přímo celej život a naopak musím očima uhejbat, abych nepřiváděl lidi do rozpaků. Já se třeba jenom koukám a nic se ve mně neděje, a lidi uhnou očima. Někdy toho dokonce zneužívám, ale nepřeháním to. To Olga se dívala do očí. Olga byla úžasná, ta měla bejt prezident, to by nebyl v Čechách takovej bordel. Jednou v noci Vašek zase takhle sípal na schodech a Olga mi řekla: „Takhle to dál nejde, bude prezident a prezident takhle sípat nemůže, to ho sem maj nosit na židličce jako sultána nebo co? Musíme dát do kupy výtah.“ V tom jejich domě původně výtah byl a do konce války byl funkční, ale když to

americký hloubkaři bouchali do Prahy, tak prdli jednu bombu na rohovej barák hned vedle Havlů. Tam, co je dneska Tančící dům. Ten sousední barák se sesypal dovnitř, ale starěj pan Havel byl stavař a Havlům se na baráku jenom trošku hnula statika a přestal jim jezdit výtah. Takže po tom rohovým baráku zůstala proluka, a zvenku bylo furt ještě vidět, jak po tom výtahu ve světlíku u Havlů zůstaly i šíny, po kterejch jezdil. Tak jsem to obhlíd a řek jsem si: Kurva, Olga má pravdu, to musej obnovit.

Jako kdo to měl obnovovat?

No stát. Tehdy ještě ten dům Havlům nevrátili, jejich barák stále ještě spadal pod OPBH, to muselo bejt těsně předtím, než Vaška zvolili prezidentem. Tak jsem s sebou vzal Sašu Neumanna a napochoďoval jsem do toho Obvodního podniku bytovýho hospodářství, kam patřili, což bylo takhle za kostelíkem někde na Vinohradech. A říkáam: „Jdu od pana Václava Havla ohledně domu na Rašínově nábreží, který bude restituovaný a který by měl být navrácen v původním stavu.“ Oni na mě čuměli, protože asi ještě ani nevěděli, co to restituce je. Kromě toho já na Hradě vůbec nebyl, ale to samozřejmě taky nevěděli. A kromě toho ten výtah zrušili Američani a ne bolševici, což ovšem taky nemohli vědět. Takže já blafuju dál a říkáam: „Pan Havel teď bude prezident a my po něm přece nemůžeme požadovat, aby po celodenním namáhání a obětování se vlasti chodil pěšky do třetího patra, kór se svými nemocnými plícemi, takže doufám, soudruzi, že budete tak laskavi a ten výtah co nejdříve obnovíte.“ No a soudruzi se samozřejmě okamžitě začali všelijak kroutit, a to jsem se nasral: „Kdyby vám tohle řek soudruh Štěpán nebo nějaký podobný bolševický zmetek, a to

vůbec nemluvim o Husákovi, tak byste ani očkem nemrkli a do čtrnácti dnů by tam ten výtah byl, že ano, soudruzi? Rozumíme si? Ano? Na shledanou.“ No a za tři neděle tam ten výtah byl, jenže to už jsem tam zase nebyl já.

Tu ochranku jsi Václavovi dělal sám?

Nejdřív sám, pak záhy se do chránění Vaška a organizování jeho programu zapojil Standa Milota, ten kameraman a manžel Vlasty Chramostový. No a pak nám taky pomáhal Mirek Kvašňák. V Laterně magice už to šlapalo na plný pecky, tam už se začali nabalovat ty váhavý, tam už se sháněli lidi do vlády, tam už přijela paní Burešová a Rychetský a komunista Komárek a Klaus a už to fičelo. A já jsem se tam staral o takový ty organizační věci, aby byly hlídány dveře do Laterny magiky, aby tam neproudíly davy fanoušků a příznivců, páč to bysme se zbláznili. V tý Laterně jsme byli ve sklepení, kde jsme

Vovkovi Železnýmu, co pak šéfoval Nově. Toho jsem vyhodil z baráku.

Jaks vyhodil Železnýho?

Normálně mu říkám: „Víte, my opravdu nepotřebujeme lidi, jako jste vy, pane Železný. Dyt' vy jste dělal pro bolševika pěkný prasečiny.“ Tak stáhnul vocas a šel. Ten mě potom taky nenáviděl.

Tys ho znal?

Já ho osobně neznal, ale měl jsem kamarády, který Železný vykořisťoval. To byli kluci kameníci a architekti, který jezdili do Kyrgízie a stavěli tam komunistům nějakej ohromnej palác. A to všechno zariozoval Železný, kterej bral prachy a ty kluky okrádal. On se sám narodil v Sovětským svazu a jeho scénář za totáče byl, že země sovětská je ta velká matka. Po převratu to trošinku přehodnotil.

A koho jímýho jsi odtamtud vyhodil?

Já nevím, ale pár lidí jsem tam nasral. Jo, pohádal jsem se tam s Klausem.

Fakt? Protože Klaus tě přeci pozdějc narvř na ombudsmana.

No já mu to mezitím zase vynahradil.

Jak ses pohádal s Klausem?

No stál jsem na těch schůdkách dolů a pode mnou vylez Klaus ze svý šatny a v ruce měl nějaký papíry a okolo něj šla holka a on jí říká: „Přineste mi sešivačku.“ Tak já sešel z těch schodů a říkám: „Pane Klausi, víte, když někdo po někom něco chce, tak se říká: kdybyste byla tak laskavá, nebo mohla byste prosím vás. To se nefíká direktivním způsobem, i když je ten člověk mladý. Ti lidé nám sem přišli dobrovolně pomáhat ve svém volném čase a zanedbávají svá studia.“ A Klaus se zarazil a říká: „Víte, pane Boku, všichni jsme tady unavení.“ A já říkám: „No, já nevím, z čeho vy jste tak hrozně unavený, protože vy sem přijdete v devět hodin ráno jako do toho vašeho Prognostického ústavu a v pět jdete domů.“ Takže zahučel zpátky do kanceláře bez sešivačky.

No a jak jsi mu to vynahradil?

To bylo v Činoheráku, když se tam slavilo první výročí založení Občanskýho fóra nebo něco takovýho. V tý době už prostě Občanský fórum fungovalo jako nová Národní fronta. Já seděl s Joskou Skalníkem na balkoně a Havel tam nebyl, ten prezidentoval, ale jinak na jevišti seděla elita bejvalejch mluvčích Charty 77, Vašek Malý, Kantůrková, Saša Vondra, oba Rumlové. V hledišti byl Honza Urban a byl tam i Klaus, kterej těsně předtím založil někde v Hostivaři ODS. No a tedka do něj všichni řezali, že rozvrací OF a co že si to dovoluje. No a já to chvílku poslouchal a pak jsem se z toho balkonu naklonil a hlasitě říkám: „No můžu vám říct, že to, co tady předvádíte, nemá s demokracií nic společného.“ A Kantůrková, jejíž manžel byl za totáče ředitelem České televize, mi říká: „Johne, nedala jsem ti slovo.“ – Říkám: „Viš, někdo, kdo byl v 50. letech v komunistické straně, i kdyby tisícrát podepsal Chartu, tak není oprávněný dávat slovo člověku, jako jsem já. Já si to slovo беру. A ptám se, jak to, že starěj Ruml si tady takhle otevírá držku, a přitom normálně vyzýval občany k popravení svých komunistických straníků?“ A tedka jsem je tam takhle jmenoval.

Kdo tam ještě byl?

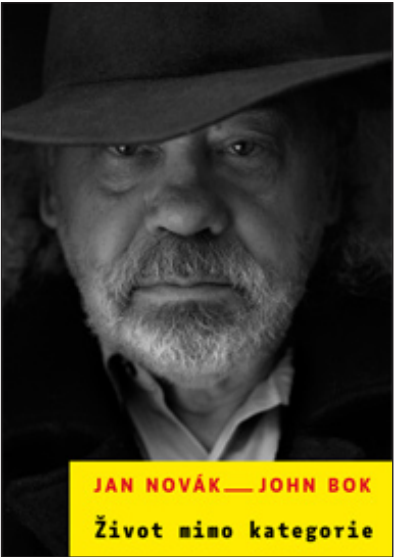
Dva největší křiklouni tam byli starěj Ruml a Honza Urban, co je tedka na American University a novinář.

To byl taky komouš?

Ne, ne, Honza nebyl komouš, i když jeho táta byl superbolševickej nomenklaturní kádr, ale Honzovi Urbanovi já tehdy řek, že on sice dělal revoluci, ale že hnedka využil toho, že patřil do úzkýho kruhu revolucionářů, a odjel si do zahraničí na několik studijních pobytů a tady se už na ničem nepodílel. A že i ta jeho disidentská kariéra přišla za pět minut dvanáct a nijak závrtná mně nepřipadala. Ale hlavní věc, kterou jsem tam říkal, byla: „Já se zastávám tady Klause jenom proto, že si myslím, že má právo si založit stranu se svými lidmi. Protože to je to nejlepší, co mohl Občanskému fóru udělat, protože co je to Občanské fórum? To je nová Národní fronta. Všichni si zase budete lízat prdele a určovat role. To není pluralitní demokracie. Takže i když s Klausem často nesouhlasím a v některých věcech mi jde hodně proti srsti, tak hájím jeho právo na názor, který nám tu sděluje, i na to, co udělal v politice. Tohle je v duchu Voltaireho, který říkal: Nesouhlasím s vámi, ale budu vždy hájit vaše právo říkat to, s čím nesouhlasím.“ No a od tý doby mě všichni nenáviděli, ale Klaus si to evidentně pamatoval. Proto říkám, že nic není černobílý.

No to určitě není, takže v tý Laterně magice...

Byla většina lidí skvělejšch. A krásně se o nás starali. Jednou ke mně přišel jeden z těch baletáků, takovej starší chlap, a říká: „Hele, Johne, ten Václav nevypadá dobře. My únavu známe, ale taky máme skvělou

masérku. Ta tě parádně prokrví a uvolní a zregeneruje, nemáme ji zavolat?“ Říkám: „No, tak fajn. Já myslím, že jsem jedinej, kdo k tomu Vaška donutí.“ Holka přišla, byla to taková pěkná samička, příjemná, milá a ukázala mi jejich masérnu. To byla malinká místnuštka, kam byl narvanéj masážní stůl, za plentou sprcha, věšák a police s ručníkama. Tak říkám Vaškovi, že masérka už přišla, ale on to furt oddaloval, až jsem ho popad a šoup jsem ho dovnitř. No a sedím za dveřma, uplyne asi půl hodiny, otevřou se dveře a ta masérka říká: „Johne, prosím vás, on usnul.“ – „No, tak byl unavenej, tak ho ještě chvílku nechte.“ Takže Vašek se pak probudil, oblík se a říká: „To bylo báječný.“ – „Tys nikdy neměl masáž?“ A Vašek říká: „Neměl, a kdybych ji měl, tak bych možná nikdy nebyl disident.“ (smích) To byl jeho typickej fór, to už zase fungoval naplno.

Žácal to pak dělat pravidelně?

No právě že ne. Nicméně kluci zase přišli a řekli: „Hele, bude lepší, když Vaška vezmeš do Půllitru v Národě.“ Půllitr se říkalo tý prosklený Nový scéně vedle Národního divadla. Tam měli pro ty bolševický svině saunu, bazén a neuvěřitelnou masérnu. Tam chodil i Biřak a herci z Národa si tam vodili holčičky. A kluci říkaj: „No a ted to máme my. A my tam Václava odvezem.“ Říkám: „Ne, ne, to je dobrý, my se aspoň trošku projdem, dyť furt někde dřepíme.“ To už jsem Vaška přemlouvat nemusel, takže jsme vyrazili na masáž. Národní třída narvaná lidma, všude visej Vaškovy plakáty a hesla „Havel na Hrad“ a my jdem k Národnímú divadlu. Vašek byl celej rozzářenej, že ho lid chce, jenže najednou si nás lid všimnul a v tu ránu nás obstoupil: „Jé, pane Havle, my máme tenhle problém a vy určitě...“ Ty lidi se chovali, úplně jako kdyby přišel Spasitel. Já si říkám: Takhle se nikam nedostanem. A nahlas říkám: „Moment, vy si myslíte, že tohle je Václav Havel? Tak to se pletete! Tohle není Václav Havel, prosím vás, to je Ivan Havel! Oni jsou bratři. Václav Havel je ve Špalíčku a my tady jenom jdeme něco vyřídit.“ Václav se na mě podíval tak doctěně, jako by mu vůbec nedošlo, že tohle je jediná cesta, jak tou ulicí můžem vůbec projít, a lidi na mě taky čuměli hodně nevěřicně, nicméně jsme se trhli. V Půllitru jsme vyjeli výtahem nahoru a tam už zase čekala ta beruška a že prej tentokrát mi tu masáž udělá taky. Tak jdeme do sauny a tam jsem poprvé viděl Vaška kompletně nahatýho a začal jsem se smát. On vypadal trochu jako opičák, měl kýlu a malou scvrklou prdel a já si říkal: Co na něm ty samice viděj, to snad není pravda.

Kolik hodin denně jsi tý revoluci věnoval?

Já jsem to bral hrozně vážně. Jituška mě při tom převratu moc neviděla, ani děti, tak občas jsem si možná šuknul, ale to jsem přišel, nevím, v jednu ve dvě, a v šest jsem už zase vypad a jel pro Vaška. A byl jsem s ním celej den a v noci jsem ho doprovodil domů.

Kdo tě platil?

Nikdo, já byl voluntarista!

Počekj, tys tehdy nežil z ruky do huby jako ted?

No tak teď jsem holoprdelní důchodce a předtím jsem byl holoprdelní perestrojkovej dělník na volný noze. (smích) No bylo to docela drsný, ale tehdy šlo všechno stranou. Já myslím, že snad i Vašek něco Jitce poslal, že mu někdo něco řek, ale spíš mě podporovali lidi z undergroundu. Třeba Kocour, kterej měl předtím nakladatelství ve Vídni, poslal Jitce pět tisíc, ale je pravda, že Sysel, kterej to celý zafídl, si z toho dva tisíce nechal a přines jenom tři. Ale to byl taky underground, ten si nesmíš idealizovat.

Jakej Sysel?

Nějakej Kirschner, takovej zábavnej člověk, kterej veksloval a hrál s Olgou Havlovou mariáš. A pravdou je, že Sysel nám pak taky přines velkou barevnou televizi, akorát že tam fungovala jenom jedna barva, zelená.

Paseka a Argo, Praha – Litomyšl 2015

• PASEKA •

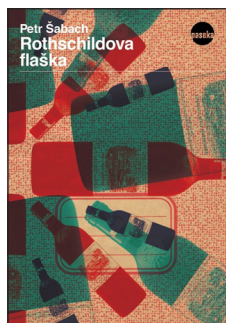
Chopinova 4, 120 00 Praha 2; Tel.: 222 710 751, 3; e-mail: paseka@paseka.cz; www.paseka.cz

Pasi Ilmari Jääskeläinen Literární spolek Laury Sněžné

Představte si, že se David Lynch rozhodne točit ve Finsku. A představte si Dostojevského Zločin a trest, v němž Soňa Marmeladová zastřelí Raskolnikova. Zní to absurdně? Román, který vám dokáže, že i Skandinávie má svůj magický realismus, zavádí čtenáře do městečka Zaječín, kde se dějí divné věci nejen s lidmi, ale i s knihami. Všechno začíná, když se mladá učitelka literatury Ella Milanová vrátí do svého rodiště a objeví zvláštní „zmutovaný“ knižní svazek. Později narazí na uzavřené společenství literátů, založené oslavovanou Laurou Sněžnou, na pravidla podivné Hry a také na nadpřirozené úkazy.

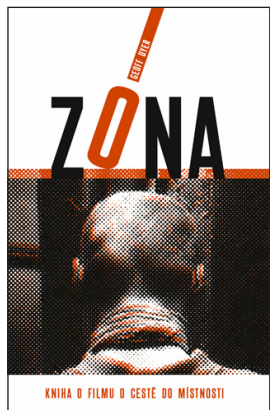
*Přeložil Vladimír Piskoř
320 stran, 299 korun*

Petr Šabach Rothschildova flaška

Proza takřka detektivní, napsaná autorovým nezaměnitelným a vyzrálým stylem. Příběh ze současnosti a o současnosti zavede čtenáře do Anglie, do jedné velké londýnské herny. Najde pozoruhodný proutkař ztracenou dívku a poradí si s výherními automaty? A co všechno je možné s pomocí obyčejné pružiny na posilování svalů?

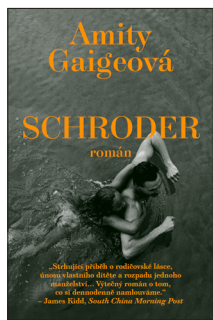
200 stran, 219 korun

Geoff Dyer Zóna

Film Andreje Tarkovského Stalker se britskému prozaikovi a esejistovi Geoffu Dyerovi nesmazatelně zapsal do paměti již před třemi desítkami let, kdy jej viděl poprvé. Ve své nové knize nabízí Dyer, známý svými zánrově obtížně zařaditelnými texty, svéráznou reflexi tohoto vrcholného díla světové kinematografie, která postupně přerůstá v originální zamyšlení nad obecnějšími otázkami vztahu života a umění. Zóna je výstižnou ukázkou Dyerovy schopnosti objevného pohledu a bezpochyby jednou z nejoriginálnějších a nejhumornějších knih na téma filmu a umění vůbec.

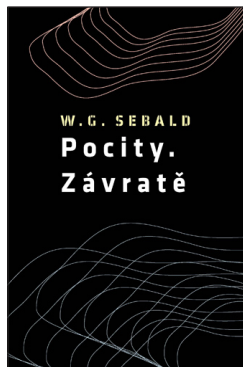
*Přeložil David Petrá
224 stran, 269 korun*

Amity Gaigeová Schroder

Na počátku příběhu Erika Schrodera je nevinná dětská lež motivovaná přáním lépe zapadnout do amerického prostředí, v němž se ocitl jako syn německého emigranta; na jeho konci šestidení dobrodružný únos vlastní dcery, o jejíž výchovu a styk s ní se soudí s bývalou manželkou. Román současné americké autorky, originální formou a střídavě lyrickým, melancholickým i akčním stylem přesvědčivě vystihující složitý vnitřní svět svého protagonisty, se krátce po vydání dočkal výjimečného ohlasu u čtenářů i kritiků, řadou amerických listů byl zařazen mezi nejlepší knihy roku a překládá se do téměř dvaceti jazyků.

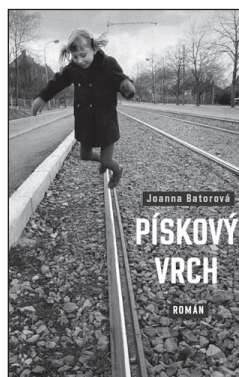
*Přeložila Veronika Volhejnová
272 stran, 299 korun*

W. G. Sebald Pocity. Závratě

Autobiografický vypravěč prozaické prvotiny W. G. Sebald, odehrávající se v osmdesátých letech minulého století, putuje během svých samotářských cest z východní Anglie do Vídně, Benátek, Verony, svého bavorského rodiště a dalších míst krajiny evropské minulosti i svou vlastní trýzněnou pamětí. Enigmatický příběh, v jehož líčení se deníkové a cestopisné zápisky mísí se snovými a filozofujícími pasážemi, epizodami ze života Stendhala, Giacoma Casanovy či Franze Kafky a dokumentárními fotografickými ilustracemi, znepokojuje svou neustálou oscilací mezi fikcí a realitou.

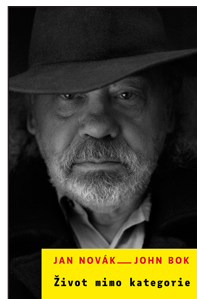
*Přeložil Radovan Charvát
192 stran, 299 korun*

Joanna Batorová Pískový vrch

Na sídlišti Pískový vrch ve slezském Valbrichu se všechno točí kolem žen. Když do města přijede ze zapadlé vesnice Jada Maślaková, hned na nádraží uklouzne na schodech a spadne přímo do náruče svého budoucího manžela. Joanna Batorová sleduje ve své nevšedně pojaté rodinné sáze sny, trápení a naděje tří generací polských žen, úzce spojené s dějinami dvacátého století od války přes éru budování socialismu až ke kapitalistickému Polsku nedávných let. Svým vynalézavým jazykem, sarkastickým pohledem a strhujícím tokem příběhu vyvolal román na domácí scéně výrazný ohlas a dočkal se volného pokračování a překladu do šesti jazyků.

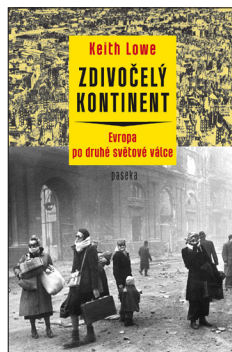
*Přeložila Iveta Mikešová
392 stran, 299 korun*

Jan Novák, John Bok Život mimo kategorie

John Bok je napůl Angličan, který si ušil jeden vatovaný kabát na demonstrace, byl dvakrát odvezen na psychiatrii a třikrát se pokusil o sebevraždu. Má tři nemanželské syny, dvě dcery, prožil vášnivou lásku se ženou, která ho při křtu držela na rukou, a za totality byl neustále jednou nohou v kriminále. Během sametové revoluce dělal Václavu Havlovi neplaceného ochránce a po ní vydělal největší peníze na záchodcích nočního klubu Radost. V knižním rozhovoru se spisovatelem Janem Novákem vypráví bez zábran i servítků o svém životě „socialistického beatníka“, který proběhl mimo veškeré kategorie českého chování.

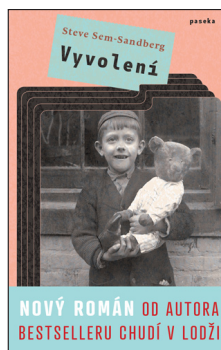
396 stran, 350 korun

Keith Lowe Zdivočelý kontinent

Ačkoli válka skončila oficiálně v květnu 1945, trvalo celé desetiletí, než se Evropa opět postavila na nohy. Válka zanechala třicet milionů obětí, rozvrátila ekonomiku a instituce - policii, média, dopravu, místní i národní vlády -, kriminalita se vymkla kontrole a lidé čelili všudypřítomnému hladu. Lowe vykresluje prostřednictvím pestrého výběru konkrétních lokalit obraz chaosu prvního poválečného roku, roku msty na nepřátelích a kolaborantech, znovuoživeného antisemitismu, k němuž paradoxně vedlo osvobození vězňů koncentračních táborů, a dalších monstrózních etnických čistek, které zbavily domovů desítky milionů lidí.

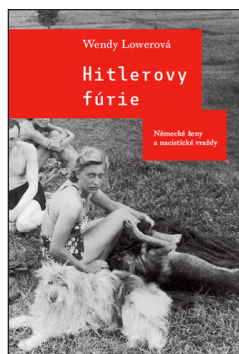
*Přeložily Žuzana Štátná a Marie Šmilauerová
424 stran, 489 korun*

Steve Sem-Sandberg Vývolení

Jedním z center nacistického programu Euthanasie, v jehož rámci byli likvidováni nemocní, fyzicky či mentálně postižení a jinak „méněcenní“, byla v letech 1940-1945 klinika Spiegelgrund v areálu vídeňské nemocnice Steinhof. Zde nacističtí lékaři prováděli hrůzné experimenty na dětech - sirotcích, „sociálně nepřizpůsobivých“ či „rasově degenerovaných“. V tomto mikrokosmu se odehrává příběh dvou odlišných postav: vězně a pacienta Adriana a zdravotní sestry Anny. Oba hrozné podmínky nenávratně poznamenávají a každý se s nimi po svém vyrovnává.

*Přeložila Dagmar Hartlová
504 stran, 399 korun*

Wendy Lowerová Hitlerovy fúrie

Co vedlo vzdělané, ale nezkušené německé dívky k aktivní účasti na nepředstavitelných zvěrstvích nacismu na východních výspách třetí říše? Na základě nově objevených dokumentů rozkrývá americká historička osudy a činy třinácti učitelek, zdravotních sester a sekretářek, jež zdaleka nebyly jen partnerkami vrahů, svědkyněmi zločinů či pachatelkami zodpovědnými „pouze úředně“. Lowerová doprovází své postavy na „romantických výletech“ po židovských ghettech i na výjezdech k vražděným polím, kde se ani ženská ruka nebrání stisknout spoušť.

*Přeložila Žlata Kufnerová
352 stran, 349 korun*

**Knihy nakladatelství Paseka žádejte u svých knihkupců nebo na adrese:
Nakladatelství Paseka, obchodní oddělení, Chopinova 4, 120 00 Praha 2, tel. 222 710 751, 3
e-mail: paseka@paseka.cz. Aktuální informace o knihách nakladatelství Paseka
a speciální měsíční nabídku vybraných titulů s výraznou slevou najdete na www.paseka.cz.
Veškerou produkci nakladatelství Paseka obdržíte v knihkupectví Fišer, Kaprova 10, 110 00 Praha 1,
tel. 222 320 730, e-mail: knihyfisier@knihyfisier.cz.**